

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

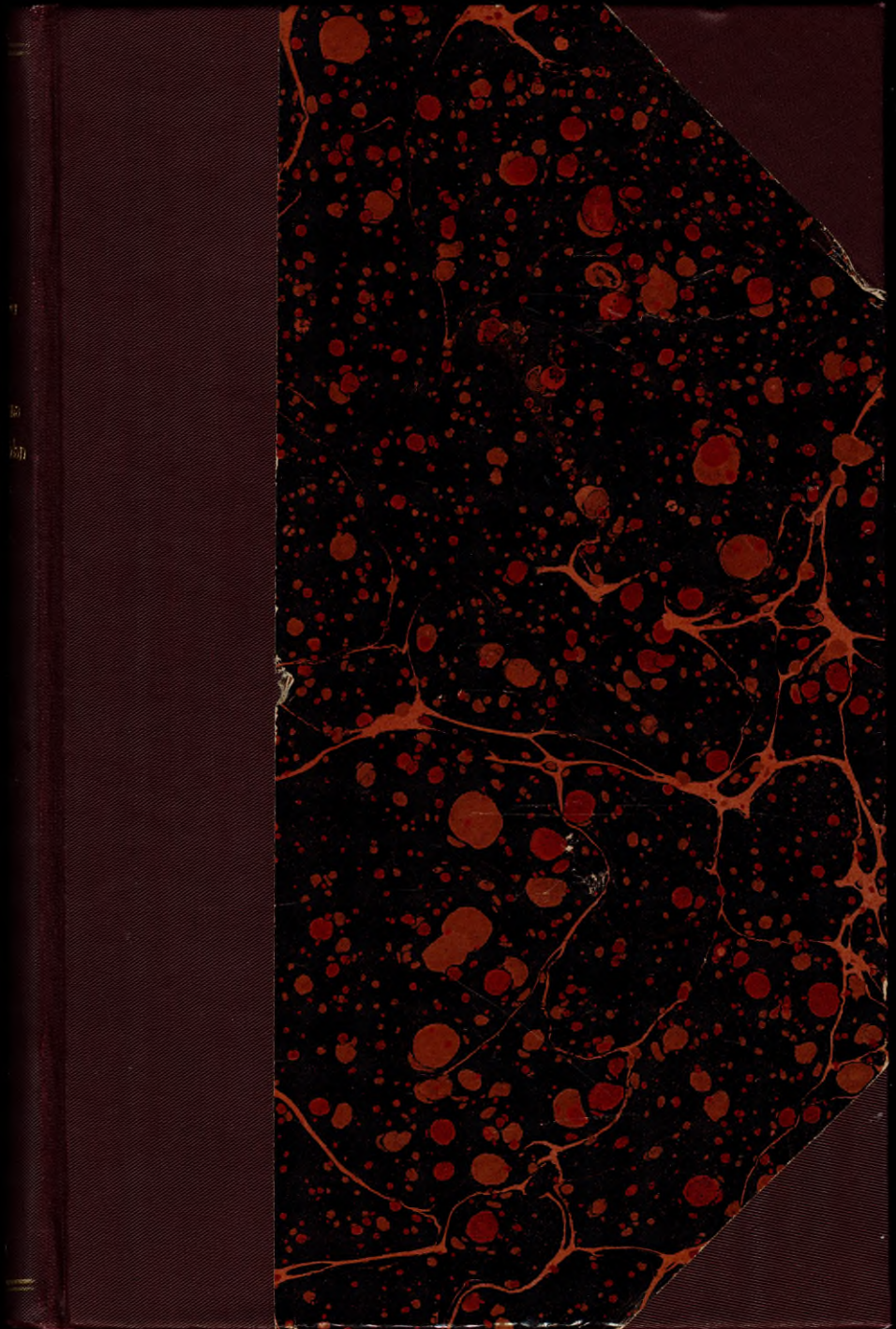
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

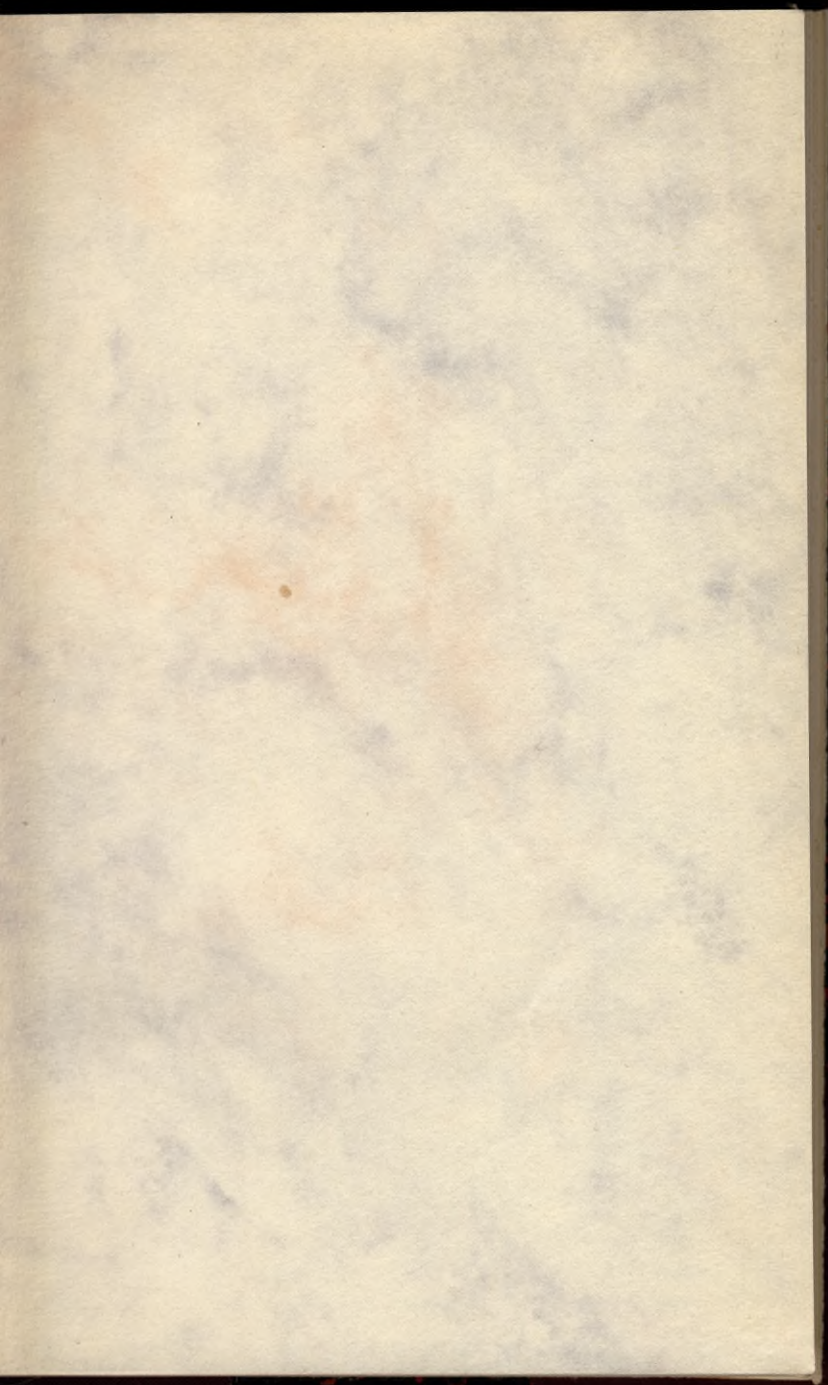

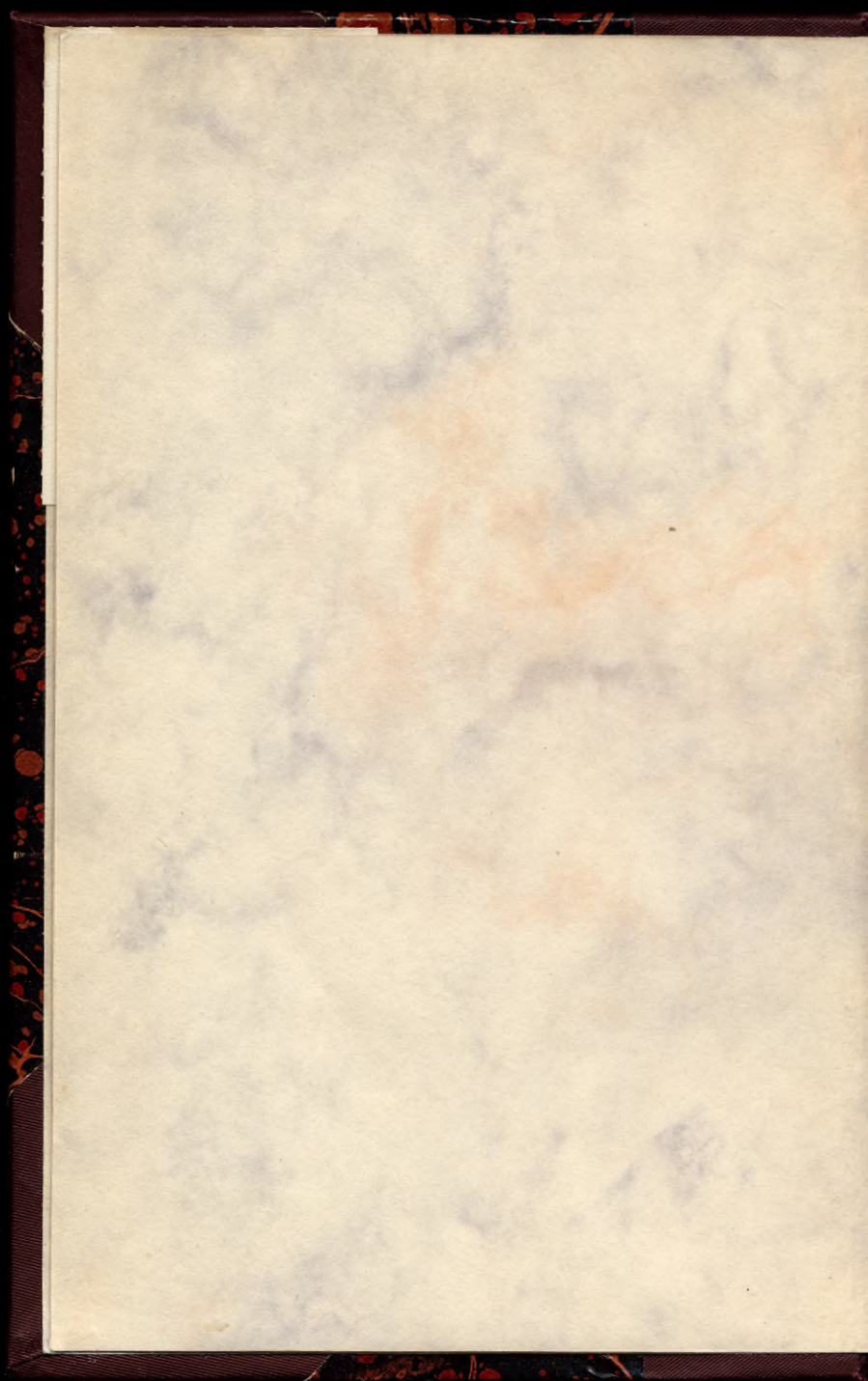

Allmänna Sektionen

Polygr.
Sv.

Ammanlund

48-1896

Polst
50

Från denna och hinsidan Sundet

En knippen minnen
från

fred och krig

af

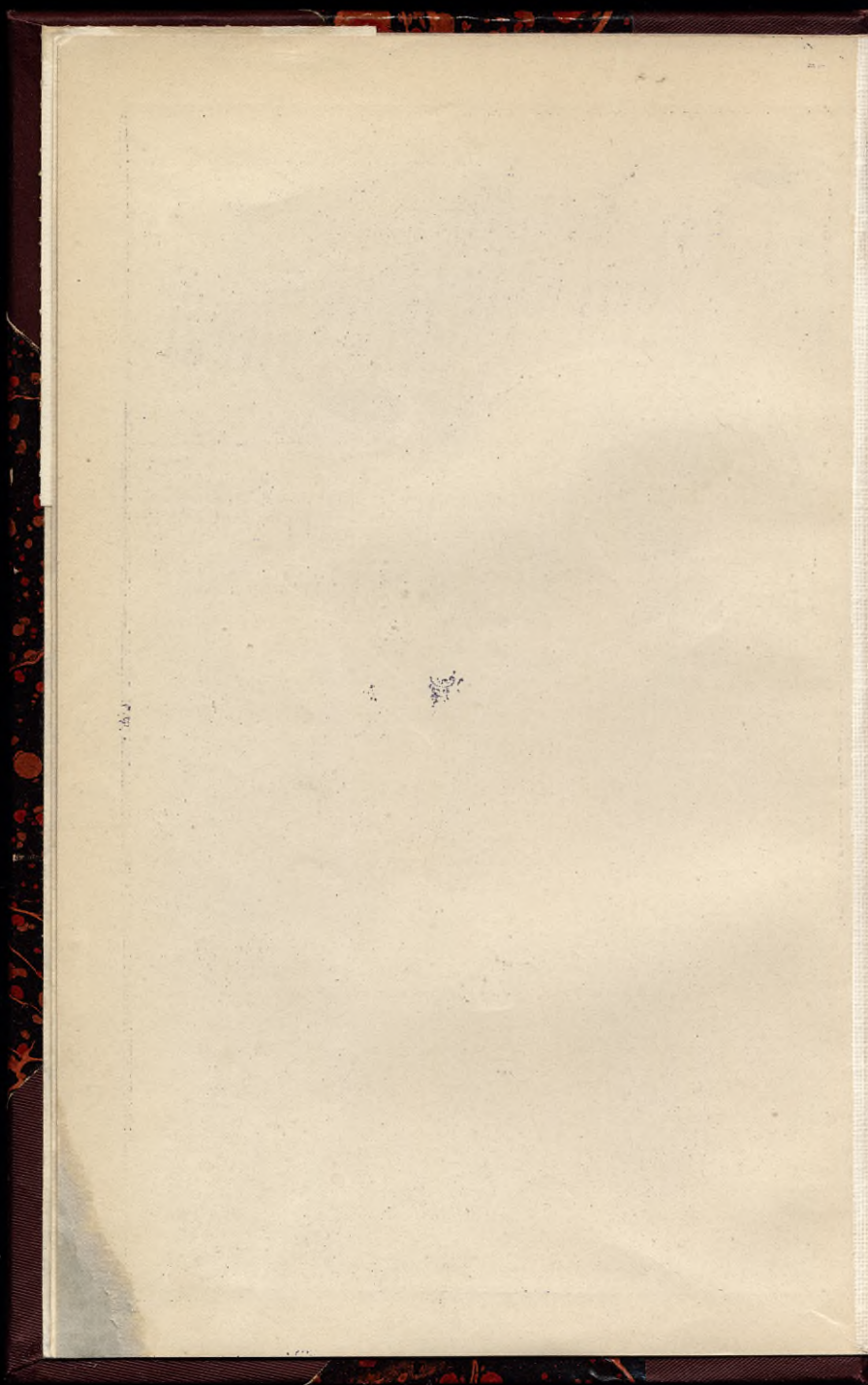
Gustaf
Thorsander

Carl Sunesons förlag. Stockholm

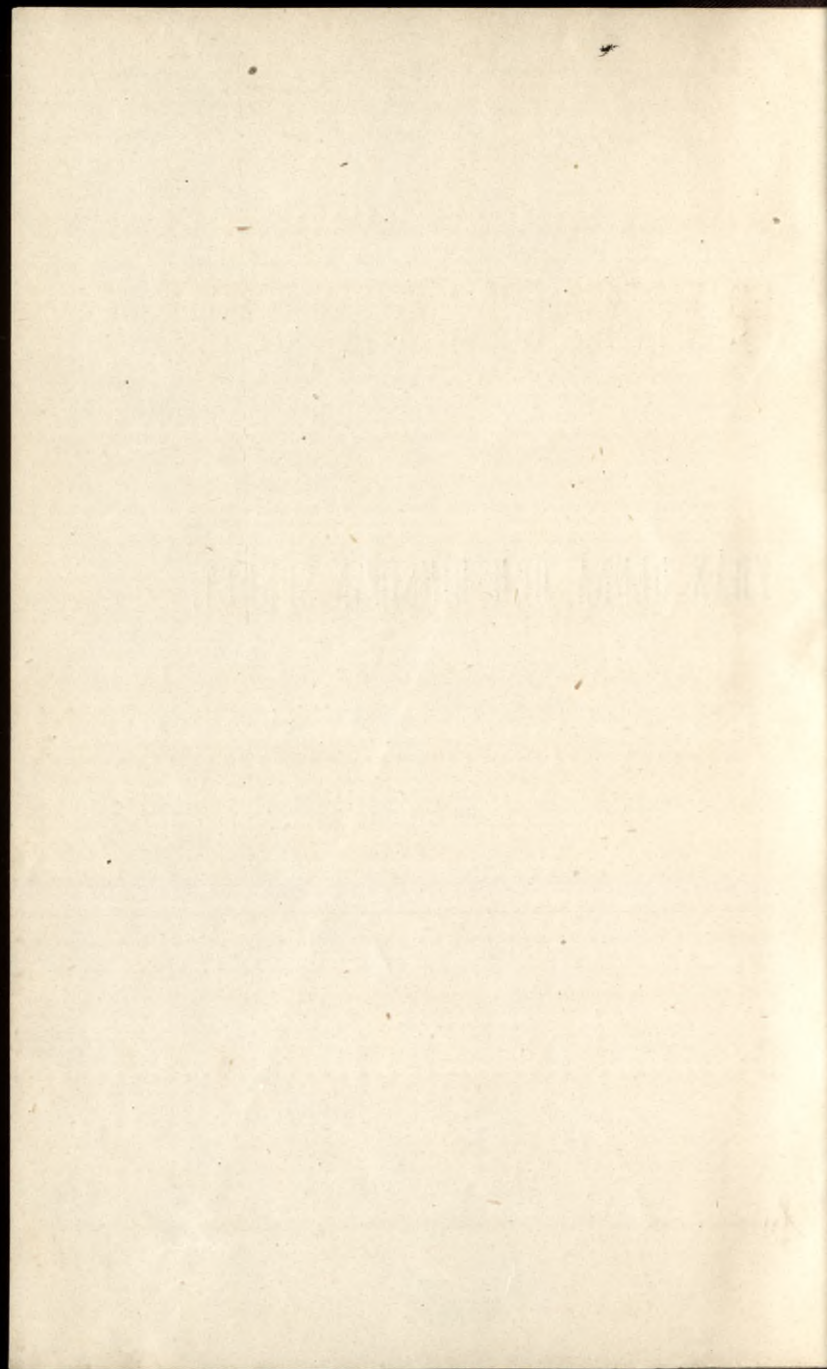
lv

FRÅN DENNA OCH HINSIDAN SUNDET.

FRÅN DENNA OCH HINSIDAN SUNDET.

EN KNIPPA MINNEN

FRÅN

KRIG OCH FRED

AF

GUSTAF THORSANDER.

STOCKHOLM
CARL SUNESON.

lv. 35
1803

UPSALA 1886

R. ALMQVIST & J. WIKSELL'S BOKTRYCKERI.

1.

Öfversten och sergeanten.

Grefve Sven Löwen var en ung ståtlig officer vid Lifregementets husarer, och Pelle Blom var en liten rätt vacker sergeant vid samma regemente.

Löjtnanten grefve Löwen hade en märklig talang uti att berätta historier, sanna eller diktade. Sergeant Blom likaledes. Grefve L. hade i yngre år någon anstrykning af gascognare, och Pelle Blom var en äkta veritabel sådan. Grefve L. var en väldig och skicklig jägare, och Pelle Blom gaf ej en bit efter som fackman i Nimrods yrke.

Oaktadt den olika graden vid regementet och den skilda bildningen och samhällsställningen gjorde ofvannämnda goda egenskaper, att de båda männen från första bekantskapen blefvo oskiljaktiga vänner. Sergeanten blef en sorts

ständig ordonnans hos grefve Löwen, var med på alla hans jagter, dresserade hundarne, inred tjenstehästarne och stälde för öfrigt till så mycket skoj och spektakel han kunde och ofta äfven verklig förtret för sin grefflige löjtnant. Grefven bannade honom ofta eftertryckligt, men kunde omöjligt skiljas från honom, hvad ondt han än stälde till.

När därför grefve Löwen tidigt på våren 1849 drog ned till Danmark för att hjälpa danskarne i deras olika strid mot Tyskland, var naturligtvis Pelle Blom med.

Grefve Löwen anställdes som adjutant hos den tappre general de Meza, och Blom blef placerad som underofficer vid ett dragonregemente.

Grefve Löwen omtalade historier, så att hela danska generalstaben höll på att kikna af skratt, och tumlade dess emellan om i striderna mot tyskarne och utmärkte sig, hvar tillfälle gafs. Hvad tapperhet mot fienden beträffar, var ej heller annat än loford öfver sergeant Blom, men utom tjensten — aldrig annat än en evig klagolåt öfver den vilde svensken; och hade ej grefve Löwen mer än en gång på allvar lagt sig ut för honom, hade han erhållit strängt straff och afsked. Pelle Blom tycktes ha fått den föreställningen, att var han nu en gång kommen i krig, så skulle han slås, och var det nu ej hvarje dag tillfälle att prygla upp

tyskarne, så tog han till med danskarne och klådde så upp kamrater och manskap, bönderna i kvarteren, och förde ett förskräckligt lefverne. Men allt detta oaktadt hade han sina stora förtjenster, som gjorde att kamrater och dragoner öfversågo med hans fel. Han var tapper och hade en märklig talang uti att stjäla höns, kalkoner, kaniner och lamungar, hvilka han med stor skicklighet stekte, och delte ut håfvorna med frikostig hand. Dessutom var han alltid stadd vid god kassa. Penningar fick han mest så mycket han begärde af sin greflige vän; och ofta bjöd han rundligt laget om, sedan han basat på något hvar.

April, maj och juni månader försvunno under oro och strid, och så kom den märkliga julimorgonen, då bästa delen af danska armén stod bakom det belägrade Fredericias vallar, och generaler och officerare gingo omkring bland folket och sade dem, att i dag väntade Danmark segern af sina söner. Och medan ännu näktergalarne slog i Danmarks lundar, drog hären tyst ut genom portarne och utbredde sig på det vida fältet framför.

De Mezas brigad bildade avantgardet. Grefve Löwen var med som generalens adjutant och sergeant Blom i egenskap af ordonnans. Hastigt ryckte brigaden fram mot fiendens skansar, och grefve Löwen gjorde allt för att påskynda farten. Derunder sammanträffade han med Blom.

— Blom! sade grefven så tyst som möjligt.

— Gud bevare löjtnanten! svarade sergeanten.

— Blom, må vi i dag komma i håg att vi äro svenskar!

— Det kan grefven ge sig sina ettersvarfvade på.

— Det är bra! Ser du, Blom, det är med danskarne som med finnarne, de äro för lugna att ha brådt; man behöfver ej hjälpa modet, endast farten. Nu skola vi för död och pina laga, att det går hastigt undan, så att folket kommer i aktion med fienden, innan han är beredd på anfall. Ser du några som bli efter, så trumfa på dem.

— Skall ske, herr löjtnant, svarade sergeanten.

De Meza, Löwen och Blom, en oföfvägen trio, satte lif i marschen; den gick med en svindlande hastighet öfver häckar och gården, men fienden blef ändock ej fullt öfverraskad; öfverallt ljungade kanon- och gevärselden danskarne till möte. Och så tog det blodiga slaget vid Fredericia sin början. Dess skiften voro vexlande. Tyskarne värjde sig hårdnackadt, och vid ett och annat tillfälle såg det ut, som om danskarne oaktadt all tapperhet skulle duka under. Löwen, Blom och samtliga i slaget deltagande svenskar, af hvilka flere blefvo döda eller sårade, slogos som hjeltar. De förstnämde

sågos ständigt i stridaste kulregnet eller i handgemänget. En gång derunder säges det, att Blom räddat sin käre löjtnants lif. Efter flere timmars strid krossades slutligen tyskarnes venstra flygel, spillrorna kastades i den grunda Randsfjord. Det var en syn för den vilde Blom. Han fattade ett soldatgevär och nedskjöt tyskarne, som om han varit på andjagt hemma i Nerike.

Danskarne togo slutligen alla fiendens positioner och vunno en fullständig seger. Den från Jutland hastigt anryckande preussiska armékåren ansåg det ej rådligt att angripa den segerande hären, och vapenhvila afslöts få dagar efter slaget.

Man jublade i de tre nordiska länderna, och konung Fredrik VII:s vackra proklamation till sina tappra landssoldater ökade stämningen. De orden: »Med kärlek och tacksamhet skall alltid Danmark minnas dem, som den 6 juli stredo och bleknade för dess ära. Min tack till alla de fallne hjeltarne och främst bland dem till general Rye», glömmas säkerligen ej af någon, som var med på den tiden.

Kriget var före året slut. I Köpenhamn uppvaktade de svenske officerarne före sin hems resa krigsministern general Hansen.

Generalen tackade officerarne för den goda tjänst, de gjort landet under kriget, och nämde, att krigsstyrelsen beslutat att endast de sårade officerarne skulle dekoreras, med undantag af

adjutanten greve Löwen för hans utmärkta välförhållande i slaget vid Fredericia.

Greve Löwen steg då fram och förklarade, att han i så fall gerna afstode sin orden, så mycket mer som han rest till Danmark endast för sitt nöjes skull, ej för att vinna utmärkelse.

Men oaktadt denna öppenhjertiga förklaring utnämndes ändock greve L. till riddare af Dannebrogen.

Greve Löwen och sergeant Blom kommo sålunda välbehållna från kriget till hemmet i Nerike och förde der samma sorgfria lif som förr. Man jagade tillsammans, och dess emellan red Blom in hästar och dresserade hundar, emellanåt ställande till krångel och spektakel, hvar han färdades fram. Greve L. bannade och förlät. Anekdoterna om de båda originalerna äro legio och blefve här allt för vidlyftiga att omtala. Dock här i korthet en, som påstås vara sann.

Greve Löwen, som med åren hastigt begynte avancera i graderna, måste en tid hålla sig inne till följd af en böld å ena kinden. Det var om hösten, just under den bästa jagttiden. Grefven vred och jemrade sig och var mycket förbittrad öfver sitt olycksöde.

Medan han så orolig låg uti sitt rum, kom en vacker förmiddag sergeant Blom på besök.

— Hurudant är vädret, Blom? röt greve Löwen.

— Obeskrifligt härligt, herr grefve!

— Drifva hundarne bra?

— Alldeles charmant, knäppte tre jössar på morgonqvisten.

— Fan anamma! Ser du till mycket med orre och rapphöns?

— Tjogtals med orrar flaxa i Storhagsängen, herr grefve, och på Sjögärdet är det fyra kullar med rapphöns.

— Och jag som skall ligga här i mitt elände! Kan du ej hjälpa mig, Blom? Skall det ej snart gå håll på det här syndastraffet? Känn efter, men sakta och beskedligt; är den mogen snart?

Blom såg noga på bölden, kände med fingrarna och fann den så mogen, att det blott behöfdes en kramning för att få bölden att brista. Han smög sig bort och öppnade dörren.

— Hvad f-n vill du med dörren? sade grefven otåligt.

— Här är så varmt, menade Blom; den må gerna stå litet på glänt; låt mig nu känna riktigt efter.

— Ja känn, men försigtigt, hör du.

Blom tog ett säkert tag omkring bölden och tryckte till. Grefven gaf till ett »illvrålande», och sergeanten for som en pil mot dörren.

Pang! — pang! — dånade det efter honom; rummet fylldes af krutrök, och två pistolkulor slogo genom dörren efter sergeanten.

En timme derefter gläntade Blom försigtigt på samma dörr och frågade, om det var loffligt att stiga in. Han fann grefven ligga småleende på sängen och nicka helt vänligt.

— Ja, kom in du, din krabat, och tack skall du ha, sade denne mildt.

— Endast lydt order, herr grefve, sade Pelle Blom. Ni bad ju mig hjälpa er, men nog visste jag, att det först var rådligast att ställa om att reträtten var fri.

— Ja, ja, svarade grefven vänligt; du förlåter väl min lilla häftighet, min käre Blom?

— Bevare mig väl, herr grefve, inte fäster jag mig vid sådana småsaker, svarade Blom.

Derefter begynte de ifriga jägarne i den största vänskaplighet uppgöra plan till nästa jagtkampanj.

* *

*

Till alla andra sergeant Bloms odygder hörde äfven den, att han ej var så noga med mitt och ditt, i all synnerhet hvad egandet af hundar beträffar. Jagthundar hyllade sig alltid till och följde honom. Han hade en märklig talang uti att behandla dessa djur; några vänliga ord förenade med en smekning, och den mot andra främmande hunden var hans vän. Så begaf han sig stundom ned till Vestergötland och lockade till sig goda jagthundar, hvilka han sedan sålde uppe i Nerike. Ibland kom

han med en hel marsch med hundar. Öknamnet Hundblom var sålunda fullt berättigadt. Under detta är han ännu vida känd i hela mellersta Sverige, och genom traditionen kommer det troligen att fortleva ännu i decennier.

Grefve Löwen var länge obekant med denna hans industri, men fick dock slutligen reda derpå, och blef då grufligt förtördnad. Sin hand kunde han dock ännu en tid ej helt och hållet taga från sin mångårige följeslagare och vapenbroder, men när Blom en vacker dag beträddes med att ha olofligt sålt ett par af grefvens bästa stöfware, var måttet rågad. Nu fick Blom aldrig mer visa sig inför sin gynnares ögon. Men lemna honom vind för våg kunde ej grefve L. Blom erhålla årligt underhåll. Men länge behöfde ej detta användas. Pelle Blom slutade sin äfventyrliga lefnad i koleran år 1854.

Efter den till generalmajor utnämde öfverste Leuhusen blef grefve Löwen chef för lifregementets husarer och höll sin kår i ett förträffligt skick. Hans schocker i spetsen för squadronerna äro bekanta, och dåvarande ryttmästaren, sedermera öfverstelöjtnanten vid husarerna, hästmålaren Arsenius, har på duken förevigat deras minne. En utmärkt officer, hade han antagligen hunnit de högsta militära världigheter vårt land har att bjuda, om ej sjukdom och död hastigt ändat hans bana. Han dog i tjensten 1868 och begrofs å Örebro kyrkogård en

härlig sommardag i närvaro af sitt regementes officers- och underofficerskårer, samtliga korporaler och större delen af stadens befolkning jemte en ofantlig menighet från den omgifvande landsbygden.

När Fredericias hjelte blifvit nedsänkt i grafven blomsterhöljd och ritualen hållen, steg Örebro kyrkoherde, doktor Gumælius, fram till grafränden och höll ett värdigt tal till den af lidnes minne. Talaren citerade derunder yttranden, som general de Meza haft om sin svenske adjutant, bland dem detta: »Han var en Morsomhed uden Lige».

2.

Sparres benbräckare.

Episod från kriget i Norge 1814 med fortsättning
under fältmanövern i Skåne 1819.

General Vegesack ryckte med avantgardet hastigt fram i de norska obygderna. Hans jägarekolonner brydde sig hvarken om vägar eller stigar, de gingo genom skogsmarken direkte. Några mindre träffningar hade redan förefallit och några norrmän under dessa blifvit tillfångatagne. De behandlades väl af de svenske soldaterna, som för att trösta de olycklige undfångade dem med supar och tilltugg, och utbrast då en och annan norрман i ren förtjusning: »dæveln gale mig, far min, om vores huskede de finge spise så peent, saa kom de till jer allehop». Samtlige voro mycket dåligt utrustade. Deras beklädnad — säger en svensk historie-skrifvare, som var åsyna vittne af tilldragel-

serna — var genomskinlig, deras armering rostig och oduglig. En liten utsliten kapott räckte ej öfver höfterna, den röda munderingen var trasig, lappad med grönt och grått, en väspåse i stället för ränsel och en half stockfisk, bunden på locket, var hela deras utredning, bröd hade de ej sett på länge. Allt påminde om »salig landtvärnet».

Men icke förty menade de, att det går aldrig väl för svenskarne, när de komma till Glommen, »ty der staar vores Konge med uhyre mange guter, som kunne banke jer».

Men det var just ingen i hela Vegesacks avantgarde, som ville sätta någon tro till dessa förskräckliga förutsägelser, hvadan avantgardet, när det vid Könsbergs bro hunnit Glommen, helt enkelt spatserade öfver floden, ehuru norr-männen der verkligen gjorde ett kraftigt motstånd. Men när nu svenskarne satte efter och kronprins Carl Johan med sina förträffliga manövrer kringrände fienden, hade han bort tvinga dem till en rangerad batalj, hvilkens öde ej varit ovisst. Då hade efterverlden åtminstone sluppit höra norska — kanske äfven snart svenska folkmöten och riksdagstalare påstå, att Norge aldrig blef besegradt, ett påstående, som väl hvarken kronprinsen eller hans tappra avantgardes chef kunnat drömma om vara i svangen en 70 år derefter.

Men till berättelsen.

Innan svenskarne nådde Glommen, promenerade Jönköpings regementes lätta jägare en härlig augustidag i långa kedjor genom skogarne, åtföljde af åtskilliga ortens pojkar och bönder, hvilka af nyfikenhet ville vara med för att se, huru det gick till i krig. De »snackade» med smålänningarne om Glommen och de »mange guterne» och spådde dem att snart få komma samma väg åter samt beskrefvo i målande färger kapten Staffelts jägare, hvilkas skjutskicklighet skulle vara något alldeles »overmodeligt».

Man hade ej hört ett skott på hela dagen, men nu fram på eftermiddagen begynte det plötsligt att smälla på högra flygeln, och smålänningarne sågo, huru rödrockarne liknande kokta kräftor gåfvo sig i väg uppför bergbackarne. Mellan träden skymtade en gammal träkyrka, omgifven af en mängd gårdar, bland hvilka syntes talrika fiender beredde till försvar. Bönderna ömtalade, att platsen hette Askim. Landsvägen var i närheten, och från den uppkörde ett par svenska kanoner till en höjd som beherskade byn och begynte derifrån damma på, så att stickor och strå yrde omkring der nere i Askim. Norrmännen svarade äfven med kanoner, och så hade man i den sköna sommarqvällen i full gång en liten allra som trefligaste fäktning, der jägarne å ömse sidor höllo diskanten och artilleristerna basen.

Jönköpingarne närmade sig en norsk kedja

och funno till sin förvåning inga rödrockar, utan i stället grönklädde soldater. »Jesses! det ä Staffelts jägare», sade bönderne och deras pojkar och gnodde undan allt hvad de förmådde, ty nu var det ej rådligt att vara i närheten midt framför desse beryktade krigare. Jönköpingsjägarna, som äfven hört så mycket om de fruktansvärde, tänkte, att nu tar väl hin vid oss; men snart märkte de, att de ingalunda voro så farliga, åtminstone sköto de ej bättre än de sjelfva. Norrmännens kulor slogo i trädstopparne lika bra som svenskarnes, och sällsynt var, att någon träffade. Men att så här å ömse sidor ligga gömd bakom ofantliga tallar och stenar och skjuta på hvarandra allt då och då är just ej så farligt, men obeskrifligt roligt, och jägaren fröjdar sig åt smällen minst lika godt som jagthunden. Man dammade därför på hvarandra af hjertans lust, så att mossa och qvistar yrde i skogen från alla håll.

Men är nu denna lek i sådan terräng i allmänhet ej så farlig för manskapet, så är den det likvisst så mycket mer för befålet, som måste hafva öfversigt öfver ej allenast sitt folk utan ock hela trakten. Detta fick ock kompanichefen vid jägarna, baron Ulf Carlsson-Sparre — sedermera öfverstelöjtnant — erfara. Just som han reste sig för att se, »huru landet var beläget», erhöll han af en i en backe gömd skytt en kula genom båda knäna. Han föll till mar-

ken, hvilket observerades af de närmast befintlige svenske jägarne, hvilka togo för afgjordt, att deras omtyckte officer dog. De sprungo därför ursinnige uppför backen för att riktigt ordentligt taga lifvet af banemannen. Denne tog hastigt till flykten och tappade derunder sin laddstake, hvilken han uppdragit för att å nyo omladda. Med denna trofé återvände jägarne till den sårade, hvilken såg på bytet och behöll det.

Norrmännen drogo sig omsider tillbaka, och den ej synnerligt blodiga träffningen var slutad.

Baron Sparre låg sedan länge på ett fältlasarett. Tillfrisknade dock slutligen och kunde om några månader åter inträda i tjenst, men för hela lifvet hade han mycket men af de svåra blesyrerna.

Kom så sommaren anno 1819. Karl XIV Johan hade bestigit Vasaättens frejdade tron och ville nu se de södra svenska regementena samlade i läger å Ljungbyhed nere i det hö- och sädesrika Skåne.

Äfven Jönköpings regemente var dit kommanderadt och knogade i värmen åstad den långa vägen.

Lägret var lysande, konungen charmant, och den lifligaste sinnesstämning var rådande. Äfven afdelningar ur den norska armén voro dit beordrade, och svenske och norske office-

rare umgingos förtroligt. Jägarchefen, numera majoren Staffelt, var äfven med.

En gång vid ett upprymdt festligt lag kom frih. Sparre att tala med major Staffelt om affären vid Askim, der de stridt mot hvarandra, och båda kommo öfverens om, huru märkligt det var, att de nu båda befunno sig å denna plats som de bästa vänner.

— Du kan väl ej veta, bror Staffelt — sade frih. S. — hvem af dina karlar det var, som sköt mig i benen?

— Nej, det har sig ej så lätt — menade den tappre majoren.

— Ja, men det kanske kunde gå för sig ändå — säger frih. S. — karlen tappade i hastigheten, när mitt folk satte efter honom, sin laddstake; jag minnes numret och de inhuggna initialerna.

— Är det möjligt? — svarade majoren förvånad.

— Till yttermera visso har jag tagit laddstaken med mig.

Denne eftersändes, och majoren betraktade nummer och inskrift.

— Den karlen, som då rådde om denna laddstake, är med här. Han har ännu samma nummer — upplyste majoren.

Karlen eftersändes. När han anländt, gjorde han ställningssteg framför officerarne.

— Känner du igen mig? — frågade frih. S.

Norrmannen såg länge på friherren och svarade slutligen:

— Ja, ni är samme officer, som jag nedsköt i en förpoststrid under sista kriget. Det gläder mig, att ni lefver. Jag trodde er vara död.

Frih. S. igenkände äfven karlen, ehuru han ej sett honom mer än det ögonblick, då han affyrade det olycksbringande skottet.

Alltid känd för sin ridderlighet, visade han den äfven nu; han upptog sin plånbok och lemnade den norske jägaren en tia banko, fylde ur bålen ett glas och klingade med sin förre fiende.

Han vinkade derefter till en underofficer och tillsade honom att å sina vägnar gifva jägaren en rundlig extra traktering. Inkommen i ett marketenteri tog den norske soldaten här den ena svenska knektsupen efter den andra, under det han tuggade den goda maten, och tyckte, att de voro litet besynnerliga, de här svenske officerarne, som lemna god betalning och riklig traktering dertill, därför att man skjuter dem i benen.

Den norske jägaren rönte sedan under hela mötet en stor uppmärksamhet af de svenske officerarne, för hvilka historien snart blef allmänt bekant. De kallade honom »Sparres benbräckare». Af dem erhöll han under tiden vid åtskilliga tillfällen mången »dram».

De norske jägarne förde historien med sig

hem till sitt land, der den snart hastigt spred sig, men är väl nu glömd. Men då fanns ingen norsk soldat, som ej hade den i minne en lång tid. På den tiden var en uppriktig vänskap mellan den svenske och norske militären, man högaktade och värderade hvarandra. Måtte det så alltid förblifva.

3.

Huru biskop Olof Wallqvist vid visitation i Hofmantorp blef tagen för djefvulen.

(En presthistoria från Wexiö stift.)

Som bekant är, innehade konungagunstlingen biskop Wallqvist Wexiö stifts biskopskräkla under slutet af förra och början af innevarande århundrade. Den i så många afseenden märkliga andans mannen, som under riksdagarne var statsman och diplomat och visste väl ställa kappan efter vinden, var hemma i sitt stift en sträng herre, som regerade temligen egenmäktigt.

Han ville ha ordning och skick inom församlingarne, och detta kan naturligtvis ej annat än räknas honom till förtjenst. Men till följd af sitt hetsiga lynne blef han ofta brutal, och detta tillika med hans kända fallenhet för intriger gör att han inom stiftet blifvit olika be-

dömd. Ingen kan dock förneka hans nit och duglighet, och otvifvelaktigt var han passande för sin tid.

Visitationer i församlingarne voro den liflige mannens käraste embetsförrättningar, och Gud tröste den kyrkoherde, som ej hade sina böcker och sin församling i ordning efter biskopens smak. En synnerlig vigt lade han vid nattvardsbarnens undervisning. Detta var så att säga den myndige mannens specialitet, och huru det härför var sörjdt i hans prebende, *Hemsjö*, der han, såväl som öfrige biskopar i Vexjö före och länge efter hans tid, tidtals vistades å det vackra Eksås, ville han alltid framhålla öfverallt såsom någonting non plus ultra af självvård. Huru han der dels undervisade sjelf, dels instruerade sina v. pastorer, var städse ett kärt nöje att berätta för stiftets uppmärksamt lyssnande presterskap.

Men nu till historien.

Visitationen var utsatt i *Hofmantorp* — ett par mil söder om Vexjö —, der en ofantlig folkmassa vid tidpunkten för gudstjenstens början var församlad. Biskopen hade anländt till prestgården qvällen förut i sällskap med domprosten och konsistorienotarien, och nu kom han tillika med dessa, kyrkoherden å platsen och flere af kontraktets prester i ordnad högtidlig procession till kyrkan. Tvenne med goda sångröster begåfvade prester förrättade altartjensten,

orgeln besvarade sången, kyrkoherden predikade, derpå följde ånyo altartjenst och sång och allt var mycket högtidligt.

Efter tjensten begynte visitationen, efter vanligheten först med efterhörandet af församlingens kristendomskunskap. De närvarande presterna delade ut sig här och hvar i kyrkan och begynte förhöret. Det blef ett underligt frågande på en gång af ett tiotal olika röster, och svar afgåfvos både kloka och dumma, med katekesens egna ord. Den tiden lade man ej an på några qvistiga »grundfrågor» såsom nu.

Biskopen sjelf skulle naturligtvis förhöra årets nattvardsungdom. Blyga och förlägna stodo dessa uppställda framme i koret, och främst i högen en lång 18-årig, linhårig »drängapåg», hvars dumhet var alldeles i ögonen fallande.

Så fort biskopen fick syn på »pågen», blef han vid misshumör. En sådan gammal lång drummel okonfirmerad i Guds församling, det var ju rent af en skandal, det var mer än han kunde tåla. Inte kan den der någon ting, det var ju knappast lönt att fråga — men det måste han dock, om ej för annat så för att chikanera kyrkoherden på platsen.

Denne, som var känd för att vara ej så litet skalkaktig, stod äfven i koret, men något afsides, helt menlös och enfaldig, som det syntes, och betraktade med innerlig fröjd, huru hans vördade förman, den hetlefrade biskopen,

stälde sig framför och fixerade den länge konfirmanden, hvilken med nästan slutna ögon log emot honom med sin fäniga min.

Biskopen ville begynna förhöret från början och tog därför genast i tu med skapelsen.

— Hvilka voro våra första föräldrar? frågade han bonddrängen.

— Adam och Eva.

— Nå det var då rätt, men vidare. Hvad vet du om våra första föräldrar, omtala det?

Ynglingen svarade endast med ett menlöst leende.

— Vet du ingenting? frågade biskopen och vaggade med hufvudet. — Vet du ingenting?

— Jo — jo — de voro . . . .

— Nå hvad voro de?

— Nakna*), svarade ynglingen, drog hufvudet ned mellan axlarne och rätade upp sin gängliga gestalt.

Biskopen blef perplex. Ett sådant svar hade han då aldrig kunnat vänta sig. Men som han omöjligen kunde bestrida den deri liggande sanningen, höll han temligen god min och sade:

— Ja, ja, väl voro de nakna, men de sågo ej sin nakenhet, förr än de fallit — i hvad — —?

Pojken kunde ej få svaret öfver läpparne, hvarför biskopen tillade: »i synd».

---

*) Nakna.

— När de nu fallit i synd, kommo de i —
i — i — pojken förstod ingenting — i — i
djefvu... i djefvulens våld, måste biskopen
sjelf utsäga.

— Vet du ej detta? sade han derpå förar-
gad. — Det var förfärligt, hvad du är okunnig.
Kanske äro ni ej bättre, alla ni andre. Gud
bevare mig då för denna församling. Begriper
du då rakt ingenting? Jag frågar om igen.

— I hvilkens våld kommo våra första för-
äldrar efter syndafallet?

Pojken blef svaret skyldig.

Biskopen skulle nu förklara för honom hvad
det ville säga att komma i någons våld, när
man fångslar en person m. m. Och för att
ytterligare förtydliga detta, fattade han ynglin-
gen kraftigt i båda armarne, ruskade honom
eftertryckligt, under det han ropade, så det gen-
ljöd i kyrkan:

— I hvem våld är du nu!?

— I djefvulens! ropade pojken.

Det blef fullkomligt omöjligt för någon i
närheten att afhålla sig från ett leende, till och
med nattvardsbarnen logo. Biskopen såg det
sjelf. Han var minsann ej van vid att blifva
utskrattad, och nu blef han ordentligt ond. Häf-
tigt kallade han kyrkoherden i församlingen
till sig.

— Huru kan ni — utbrast han förbittrad
— understå er att så illa uppfostra det upp-

växande släktet i Guds er anförtrodda församling, att 18 à 19 års ynglingar ej hafva det minsta begrepp om de allra enklaste grunderna i sin kristendom? Är detta att främja Guds ära, ordning och skick i församlingen att så låta okunnigheten taga öfverhand? Det är oförsvarligt, nedrigt, skamligt . . . svara!

— Vördig herr doktor och biskop, svarade kyrkoherden ödmjukt bugande, tillåt mig att yttra om denne olycklige yngling, att det varit för mig alldeles omöjligt att på den korta tid, ett halft år, han här haft sin vistelse, bibringa honom någon kunskap. Han har kommit hit från en annan församling, och jag rår sannerligen ej för hans stora okunnighet.

— Hvad heter den församlingen, som fostrat sådana söner? Den skall jag ha i minnet, och Gud tröste dess presterskap.

— *Hemsjö*, herr doktor och biskop.

Vid detta namn blef biskopen så slagen af häpnad, att han ej kunde svara något på en lång stund, slutligen yttrade han i lågmält ton:

— *Hemsjö*, mitt prebende, är detta sanning?

— Ja, herr doktor och biskop, från *Hemsjö* är han hitkommen för knapt ett halft år sedan, långt okunnigare än nu. Om vördig biskopen vill efterhöra hans namn och sedan se efter i husförhørsboken, så är ej svårt att se rätta för-

hållandet. Och om nu vördig biskopen behagar efterhöra församlingens egnå nattvardsbarns kunskap, så hoppas jag att herr doktorn och biskopen skall få en helt annan tanke om kristendoms-undervisningen i *denna* Guds församling.

Temligen snopen begynte biskop Wallqvist förhöra de öfriga barnen. Dessa kunde sina stycken alldeles förträffligt, och efter slutadt förhör kunde han därför, ehuru han nog helst sett, att han sluppit, omöjligen underlåta att säga några berömmande ord såväl till dem som deras lärare.

Under dagens lopp nämde biskopen intet om hvad som tilldragit sig, och ingen hörde honom sedermera nämna ett ord om den utmärkta nattvards-undervisningen i Hemsjö.

4.

Korporal Ferns och rekryten
Malmerbergs hemfärd

från Axvalla hed den 8 juli 1885.

Norra Vestergötland har många jernvägar och till följd deraf en mängd jernvägsstationer. Till en af dessa, dag som ofvan, anlände efter slutadt regementsmöte en afdelning af ett älskadt fosterlands armé, indelningarne Pil, Åsk, Gran, Fur, Björk, Elg, Kläm, Trogen m. fl. samt korporalen manhaftige Anders Ferm och rekryten Malmerberg. Inga Anders söner eller Petters söner, ej ens Lundströmmar funnos i samlingen, hvars alla medlemmar egde de stoltaste anor; deras förfäder hade ju »planted sejrens fane» litet hvarstans i vår verldsdel och följt hjeltekonungen till Fredrikshald.

Till lycka för samma verldsdel, som gudnås är orofull ändå, har en sjuttiåra fred förvandlat

dessa förut kring Europa svärmande skaror till en mycket hemtreflig armé, hvilken nu såväl landtmannapartister som andra så innerligt gerna vilja utbyta mot en värfvad stamtrupp à la garde, soldater med säkerligen mer och mindre oförskämda fysionomier.

Men de vi nu tala om, de sågo allt annat än oförskämda ut, tvärtom, som det beskedligaste folk i verlden, och att de voro hemtrefliga det förnams genast, när truppen i spridd ordning framkom till den närbelägna gästgifvaregården.

Der stodo en mängd bönder vid sina åkdon, färdiga att hemta hvar sin soldat hem till roten. Genast vidtager den mest broderliga fraternisering med handslag och famntag, det ser ut som skilsmessan varat i tre år, i stället för, som för de fleste, endast tre veckor.

Renslar, bandolersremmar och andra kronopersedlar instufvas i åkdonen, och efter en glad stund, nödvändig efter ett så kärt sammanträffande, sitter soldaten helt bekvämt, med geväret mellan benen, bredvid hvar sin rotebonde, hemmason eller dräng.

Affärden sker visserligen ej alldeles så ordentligt, utan en då — en då, — men om en stund äro dock alla i ett sällskap med nämde-mans Petter och soldat Kläm i teten. Det går muntert och raskt uppför och utför backarne,

utan egentligt skoj, men något litet oväsen, det kan ju omöjligen undvikas.

När en half mil är tillryggalagd, stannar plötsligen tåget. Nämndemans Petter vill »spandera» öfver lag — och som ingen rimligtvis kan ha något att invända mot detta välvilliga förslag, är genast åter det broderligaste umgänge råddande och glädjen står i himmelens tak.

— Nu åker jag bakpå! — säger tjugoföringen, rekryten Malmberg till korporal Ferm, som stadig och säker sitter i en karriol. — Du Sven kan ta min plats hos Sme's-Alfred.

— Ja pina dö! — svarade korporalen en gråskäggig, godmodig veteran på 50 år, — men akta smalbena du, det här speleverket är ej att leka med.

Snart är karavanen åter i fart mot den kära hemorten, hvars berg synas blåna i fjerran. Nämndemans Petter låter det gå friskt undan, och alla söka följa med. Detta lyckas ock för alla utom för korporalen och rekryten. Till en början voro de bland de första, nu äro de i midten, så ännu längre bort, snart äro de långt efter, och detta trots alla korporalens försök att hålla lunken. Han har piskat och svurit som en besatt, nu blir han arg, håller in hästen och kastar tömmarne.

— Fan till kriter det här, nu far alla de andre d—ne åt. Helsingland, och vi får ej följa med. Vet du ingen lefvandes råd, Malmberg?

Du har alltid varit finurlig och gjort skälmstycken i alla dina dar, — är märren styfbenter, tror du?

— Nej det är hon visst inte, men det är en trilsk rackare — istadig och krånglig, — så försmädligt, korporal, nu komma de före oss till Tutaryds gästgivaregård allihop, och det djekligaste är att de grina åt oss.

— Vet du ingen råd, pojke!?

— Skall jag ge'na ett löst skott der bak?

— Det vore nog inte så rasande, men försmädligt är att vi då alldeles måla om henne, nu är aset hvit, då blir hon svart — och sen kunde det hitta på att det ej hjälpte ändå.

— Jag vet ett ännu bättre råd — hör I, far — jag läste för ett par år sedan om en kronobergare, som var ute alldeles som vi äro nu — han lade salt i geväret.

— Ja jäkel i dä — spring bort till »stövva» der framme efter en näfve!

Rekryten kilar i väg, hastigt är han tillbaka, tar kulan ur en patron, laddar och slår från mynningen saltet i geväret.

— Men hör I, far, vi gör väl ej kräket något ondt? Jag tycker, det liksom blir litet synd om henne, ty inte kommer det att göra godt det här.

— Hvad är det för persilja du pratar? — Om du är med i en liniemarsch, blir trilsk och ej vill följa med, lita du på att jag kände efter vekryggen på dig, och hjälpte ej det, förtjente

du då ej en näfve salt litet längre ned — svara!?

Denna slående bevisning erkände rekryten vara alldeles riktig och med sundt förnuft fullkomligt öfverensstämmande, hvarefter han försigtigt intog sin upphöjda plats.

— Håll i rockkragen på mig, far, eljest ram-lar jag af.

— Ja pina dö! Hvar skall jag hålla dig fast, pojke? Gamle Ferm är säker, — skjut nu!

Pang!! — dånar det genom rymden, och likt en ond ande rusar Sven Petters i Brokila trilsksna hvita sto genom krutröken, till hälften oigenkänneligt.

— Det var den onde hvad det här går, småstena ryker som om di bombardera vägen med granater, — utbrast korporalen, sedan han hunnit lugna sig ett grand.

— Hör I, far, ja hetta allt på't, — ropar rekryten alldeles förtjust, — det här går värre än både Skara- och Lidköpingståget, ja till och med värre än sjelfvaste nattåget mellan Falköping och Sköfde.

— Du är så säker.

Snart är karavanen nådd, hvars alla medlemmar häpna öfver den svindlande farten och det besynnerliga utseendet, den hvita märren fått.

— Ur vägen här! — ropar korporalen. — Här kommer general Romaruff med sin adjutant. Förstår ni, edra bulvaner, att nu är han ute och

åker igen, och det till i kongl. majestätets allernådigaste tågordning. Begriper ni chäsen, pojkar, sa fan, åkte i karriol. Adjö med er, edra stackare, som skall ha så dåliga hästar, — oss ser ni ej förr än te nästa skjutmöte.

Pang!! — saluterar rekryten, som oaktadt farten stuckit en ny patron i sitt gevär, hvar efter han räckte lång näsa åt kamraterna och vinkade med handen. Långt uppe i en backe vinkade han dem derefter ett sista farväl.

De resande fortsatte derpå färden med nästan samma fart.

— Hör du, — säger korporalen och vände leende hufvudet mot rekryten, — du är en bra pojk, slängd i »exeringa» och boken, och idéer har du, det har jag sett, — det är väl så godt du får min Anna Britta, som du så gerna vill ha. Tror du inte, jag har sett hur du gått och menat? Och hon menar precis detsamma, det har jag nog begripit.

— Hvad säger I, far, får jag gifta mig med eran Anna Britta?

— Ta tösa du, den spettia kon, som var »premo» i fjol, får följa med tillika med sparbanksboken. Tösa är mitt enda barn. Jag hade nog tänkt, hon skulle ha boen du vet, men ser du en knekt det är en karl, men en dålig bonde det är en drummel och käring.

— Hur skall jag nog kunna tacka er, far?

— Tyst med dig!

De resande foro fram på gården vid Tuta-ryds gästgifvaregård. Ej utan svårighet fingo de den hvita märren att stanna.

— Välkommen hem, far! — ropar en ung, vacker ljuslagd flicka, som springer nätt och behagligt fram, välväxt och välklädd, nästan elegant, med krus kring halsen, halfhandskar och manschetter.

— Är det du, mitt barn, hur mår mor?

— Jo hon ville att jag skulle gå hit ner, så att I ej blef här för länge, — sade flickan skälmaktigt.

— Har ingen fara den här gången, vi ha en sorts extra skjuts nu, ser du, jag och fästman din — ja det är sanning det — men gifta er får ni ta mig attan ej, förr än han varit på Karlsborg och blifvit distinktionskorporal.

Den vackra Anna Britta gjorde stora ögon, när hon vänligt såg på den ståtliga brunhyade rekryten.

— Ett glas »Bergens» öl skall vi ha, — sade korporalen och steg gravitetiskt in i hållstugan.

Rekryten och Anna Britta stannade i förstugan och drogo sakta till dörren efter far.

— Är far riktigt nykter? — frågade flickan.

— Ja för all del, det var sannt som han talte, — sade blifvande korporalen och fattade Anna Britta om hennes mjuka smärta lif — både dig, den spettiga kon och sparbanksboken.

— Ack så roligt! — svarade flickan, skrat-
tade af glädje och hoppade behagligt invid.

— Anna Britta — jag vill ha en kyss!

— Asch! skäms med dig, inte här! — och
dermed fick fästmannen, helt sakta förstås, ett
slag på kinden.

— I trädgården då, — kom!

Hvad de älskande gjorde i trädgården, kan
bäst förstås deraf, att korporalen tyckte att der
ute lät, om ej just så precis som en amerikansk
författare påstår, att en kyss mellan ett förälskadt
par låter — som när en ko drar sin klöfve ur
ett kärr, — så tyckte han dock att någon af-
lägsen likhet dermed fanns.

— Hvad den onde tar ni er te der ute? —
ropade han genom fönstret. Hör du, Malm-
berg, du tror visst att du är på jägarekedja i
skogen. Aj! för fan, tar ni ett steg baklänges
till, ramlar ni i brunn. Kom in, får ni ett glas
Bergens öl att svalka er med. Skynda er, så
att vi få åka, medan märren ännu är i tagena.

De älskande sprungo hand i hand litet smått
förlägna till hållstugan.

Strax derpå voro de resande åter uti kar-
riolen. Denna gång satt far sjelf bakpå. Re-
kryten hade Anna Britta i knät och denna i sin
ordning bädas gevär.

— Nu kör jag allt sjelf, fast det nog är
litet obeqvämt, — sade far, — men jag vet af
erfarenhet, att fastän knektar är det bästa folket,

så, när de äro kära, så hvarken de höra eller se. Men så pass bör jag väl kunna lita på dig, att du håller fast i tösa, så att hon inte ramlar öfver ända med både sig, och gevären. Mor tycker väl skäligt om den här arrangeringen, men hon får väl lugna sig och det lär vi väl ock, innan vi tvättat märren ren, — hon blir min själ ej roligt att komma åt med disktrasen.

Det var ej utan, att mor haft en aning om, att far skulle komma tidigare hem den här gången. Både kaffet och risgrynsgröten voro i ordning, när han muntert körde fram på torpets gård.

Sedan han och rekryten druckit en »gök», stoppade han sin snugga och gick så i skjortärmarne ut för att se på sin gröda. Hans ögon tårades af glädje att se huru ymnigt vårsäden frodades, potatisen blommade och rågen begynte hvitna till skörd. Rekryten stannade inne hos flickan, han. Mor tittade snedt på de unga till en början, men som hon varit ute hos far och talt med honom om saken, lugnade hon sig betydligt innan qvällen.

Det gick lättare än korporalen trodde att tvätta den hvita märren ren. Hon har efter den resan förlorat all lust för trilskhet och istadighet och tycks ha alla möjliga anlag att blifva ett förträffligt djur, tack vare rekryt Malmbergs stora uppfinning, värd att rekommendera.

Efter dessa bestyr stod korporalen länge

utanför sin stugas dörr och såg förnöjd ner i sin lilla trädgård med dess körsbärsträd, kålplantor, ärtsängar och törnrosbuskar öfverhöjda af rosor, hvita och röda mellan de mörkgröna bladen. Nedanför låg en liten bergsjö — omkransad af skogen. Allt var ljuft och stilla i naturen den sköna juliqvällen. Blott der nere i dalen stördes stillheten af kamraternas sång, der de ännu färdades landsvägen framåt mot sina små rödmålade hem. Ekot af ett och annat fröjdeskott upprepades bland bergen, der ock ett och annat trefaldigt »hurra» förtonade.

5.

Striden vid Dybböl den 18 April
1864.

Overalt der var kun ynck at skue.
Blomster små de stod og græd på tue.
Blodet flød i strømme,
Danske hjerte ømme
Kunde ej i graad den ynck udtømme.
Grundtvig.

Efter danskarnes hastiga återtåg från Dannevirke nalkades den allierade hären försigtigt höjderna vid Dybböl. Generalen en chef, fältmarskalken grefve Wrangel, hade 1848 med sina preussare och förbundna trupper vid dem lidit ett kännbart nederlag, och under det nu utbrutna kriget hade en af hans divisioner blifvit slagen vid Missunde, och när preussarne den 7 februari nalkades Flensborg, hade dagen förut en dansk brigad formligt öfversållat gården, ängar och skogsdungarne omkring Oversö med kulor. Allt antydde, att den gamle »Jens» var

sådan han varit under de föregående krigen, och prins Fredrik Karl, åt hvilken uppdrogs det ingalunda lätta värfvet att kasta danskarne ur Sundeved, gick därför under upprepade fäktingar varsamt fram, besatte Broagerland och begynte derifrån tvärs öfver Wemmingsbonds-fjorden beskjuta danskarnes förskansningar å Dybbölberget.

Nu följde en lifligare krigföring med ständiga artilleri- och infanteristrider. Den 17 mars blefvo danskarne slagne utanför Dybböl, förlo-
rade byn med samma namn tillika med det viktiga Awnberget i ställningens front, men den 28 i samma månad segrade de vid ett af fienden företaget stormangrepp. Artilleri af svår kaliber anlände nu dagligen till belägringshären, på löpgrafvar och paralleler arbetades natt och dag.

Danskarne å sin sida gjorde allt för att försvara sin ställning; mod och ihärdighet saknades ingalunda. Genom nya verk och konstgjorda anstalter sökte man göra skansarne ointagliga, samt derjemte genom pansarbatteriet Rolf Krake oroa fiendens strandbatterier, men alla ansträngningar strandade slutligen mot det långskjutande preussiska artilleriets öfverlägsenhet. Från början af april kunde nära 30 starka batterier bestryka ställningen och dess kommunikationer. Ett våldsamt bombardement vidtog från denna tid, under hvilken himlen hvarje

natt färgades blodröd af brinnande gårdar i den tätt bebyggda neyden och från Sönderborg. Den 10 april begynte småningom det danska artilleriet att tystna, och allt antydde att afgörandets timme nalkades. Den dröjde dock till den 18, hvilken ödesdigra dags händelser här i kort-het komma att skildras.

Sundeved kallas det landskap, som å Slesvigs ostkust skjuter ut mellan Aabenraa och Flensborgsfjorden och är skildt från ön Als genom ett delvis smalt sund. På halföns yttersta del, från sundet till Wemmingsbonds-fjorden ligger Dybbölberget, cirka 6,000 fot i längd och 240 i höjd, och var 1864 starkt förskansadt mot anfall från vester och förenadt med Als medelst 2 skeppsbyggor, försvarade af hvar sitt brohufvud.

Under de näst föregående dagarne hade preussarne med storm bemäktigat sig danskarnes skyttegrafvar framför venstra flygeln och af dem beredt sin fjerde parallel blott 300 alnar från skansarne, hvilkas slutliga intagande d. 17 vid solnedgången inleddes af en våldsammare kano-nad än tillförene — från 28 belägringsbatterier tillika med fältartilleri —, hvarunder himlen ånyo lyste blodröd från brinnande gårdar i Sundeved, från Sönderborg och Alsstranden. Block-huset i skansen 2, som under dagen skjutits i brand, kunde i granatregnet ej släckas, och lågorna lyste i kapp med månen öfver den blo-

diga sönderrifna ställningen, uti hvilken de danske soldaterna länge legat som slagtoffer för sitt lands ära. Mot morgonen saktade sig elden något, men i dagningen var den ännu förfärligare och fortfor så i 6 timmar, under hvilka man beräknat att 15 à 20,000 bomber och granater slungades in i ställningen. Marken skälfdes som under en jordbävning, fönsterrutor klingade mildts omkring, och dånet fördes långt ut öfver Östersjöns vågor mot svenska vallen. Att denna hårda beskjutning skulle åstadkomma en grufvig förödelse och stor manspillan var själfklart, och när morgonsolen omsider genombröt den dimma af brand- och krutrök som lägrat sig öfver nejden, belyste den en den hemskaste krigsbild.

Härunder redde sig den talrika preussiska hären till stormningen — sex starka stormkolonner i yttersta parallelen mot danska venstra flygelns sex skansar, mot hvilka elden nu så koncentrerades, att en och annan af dem mera liknade grushopar än försvarsverk, och i hvilka sönderskjutna lemningar af danske soldater öfverallt kringströddes; två brigader som reserv för att besätta danskarnes andra linie och sedan anfalla deras högra flygel bakifrån, medan en tredje brigad opererade i dess front; en fjerde brigad försedd med artilleri och starka pionierafdelningar skulle försöka en öfvergång till Als. Bakom de till stormningen bestämda trupperna uppställdes den öfriga hären i full slagordning.

Prins Fredrik Karl red med sin stab upp på Awnberget, från hvilket man tydligt kunde öfverse det blodiga drama, hvars slutakt nu skulle utspelas. På slaget 10 skulle anfallet begynna, och officerarne hade därför stält sina ur lika. Man väntade ett fruktansvärdt motstånd af det välkända danska infanteriet, och känslan att omedelbart stå framför dödens portar och inför en stor betydelsefull handling jagade blodet fort genom ådrorna. Allas blickar hvilade på visarne — nu visa de på 10. Plötsligt förstummas alla kanoner. »Framåt, barn, i Guds namn!» ljöd det i grafvarne, och under det musikkårer uppstämde den för detta tillfälle komponerade Dybböl-stormningsmarschen, rusa kolonnerna upp mot höjderna, följda af de tvenne brigaderna, nedrifvande och söndersprängande de utspända linierna och de palisader, som granaterna ännu icke undanröjt.

I danskarnes skansar blir det hastigt lif. Artilleristerna, som sökt skydd i kruthusen, ila till och kasta undan de traverser och sandsäckar som skyddat deras kanoner, och infanteriet, som delvis, för att på sina ställen ej till sista man blifva sönderrifvet af granatelden, dragits något tillbaka, skyndar till sina platser, — nu dånar det första karteschskottet och sprider död i de anfallandes leder, nu följer skott på skott, och skansar och grafvar omgifvas af infanteriets eldstrimmor. Men preussarne vika ej. Tillbaka-

slagne på en sida vid en skans, kasta de sig mot en andra. Fältväbeln Propst är den förste som planterar den preussiska fanan på en af skansarne och faller död ned invid fanstången, men seende detta rusa soldaterna oemotståndligt öfver bröstvärnen in i verken, der bajonett- och kolfstriden vidtager i all sin vildhet. De två reservbrigaderna hinna äfven till, och mot öfvermagten krossas den första danska brigaden, men hopar af lik vittna om dess dödskamp. Brigadchefen Lassen ligger död bland sina soldater tillika med tre af sina fyra bataljonschefer och många af sina öfrige officerare, så ock ett stort antal preussiska kaptener och löjtnanter. Knappast en fjerdedels timme har den hemska striden varat, som på vissa ställen urartade till ett fullkomligt mördande. Så t. ex. låg kompanichefen vid 22 danska regementet Gryner död bland massor af fiender, tillika med sina löjtnanter och 67 man af sitt 120 man starka kompani; de öfrige sårade, förutom ett ringa fåtal, som undsluppo blodbadet. Hvem kan tälja all den mandom och tapperhet som därunder lades i dagen! Korporal Nelleman vid 22 regementet sönderbröt den första fiendtliga fanan som planterades å skansen 2 och var just i färd med den andra, då han dödsskjuten föll ned. Svenske underlöjtnanten Lundegren, sårad af 5 kulor och 3 bajonettsting, fortfor att strida, tills en sjette kula sträckte honom till marken;

och artillerilöjtnanten Ancker, som under belägringen så vackert frejdat sitt namn, att hans minne kommer att lefva i saga och i sång så länge danskt språk talas, värjde sig i skansen 2 som ett lejon till det sista. Preussarne nämna först bland alla, förutom nämde fältväbel Propst, majoren vid regementet Königin Augusta von Beeren och pionieren Klinke, som framför en af skansarne söndersprängde palisaderna och därför pliktade med sitt lif.

Spillrorna af de slagna regementena drogo sig i hack och häl förföljda mot den andra försvarslinien, hvilken äfven förlorades efter en kort strid, hvarefter skansen 7 stormades från tvenne sidor. Öfversten för 17 regementet Bernstorff sökte återtaga den, men misslyckades och fann derunder sin död. Häftigt rasade kanon- och gevärselden från de ännu icke eröfrade verken, hvarunder general dû Plat beordrade Scharfenbergs reservbrigad mot den öfver venstra flygelns skansar och grafvar nu obehindradt framstormande fienden. Med stor tapperhet rycka de vackra 9 och 20 regementena fram och kasta, delvis under upprepade bajonettangrepp, fienden åter upp mot skansarnes linier, och mången döende dansk svängde sin slitna mössa i den tron att han dog i seger.

General dû Plat ansåg dock slaget förloradt och sin enda återstående uppgift vara att, medan reservbrigaden höll fienden stängin, så godt

sig göra lät anordna återtåget. Högra flygeln drogs under strid småningom tillbaka, och härunder rasade slaget vildt från sundet till Wemingsbondsforden, hvarifrån Rolf Krake sände projektiler in bland preussarne, och till Berlin telegraferades att kampen var hård. Efter fullgjordt värf å högra flygeln, af hvars skansar blott en, nr 9, blifvit under stor manspillan å ömse sidor stormad, begaf sig general då Plat åter till Scharfenbergs brigad för att äfven draga den tillbaka. Brigaden hade lidit en ofantlig förlust. Ej mindre än 21 officerare voro döde och ännu flere sårade.

Den tappre generalen, som höll sig ständigt midt i kulregnet, för att med sitt exempel upplifva sina under belägringens mödor och nattens skräckscener utmattade soldater, blef härunder dödligt sårad. Han var en man som under krigen 1848—50 gjort sitt fosterland viktiga tjänster och nu genom sin död på Dybböls slagfält för alltid skref sitt namn i dess historia. Samma öde träffade den i hans närhet befintlige stabschefen Schau och arméns souschef, den genialiske major Rosen. Fienden trängde nu så häftigt på, att de döende hjeltarne föllo i dess händer.

Likaledes skördade döden talrika offer i det preussiska befälets leder. Bland andra sårades dödligt generalmajoren von Rawen.

Kämpande drog sig danska armén nu under

general Steinmans befäl tillbaka och upptogs af brohufvudena, hvarefter marschen öfver broarne begynte. Härunder förlorade åter mången tapper karl lifvet. Från batterierna vid Broager och Satterup öfveröste fienden broarne med granater; och vid andra stranden funno sig soldaterna omhvärfda af lågor, ty hela den invid liggande delen af Sönderborg jemte qvarnen vid Möllebatteriet stod i flammor. Öfvergången skedde dock med mönstervärd ordning.

»Ett obeskrifligt jubel skallade öfver den bloddränkta valplatsen», säger en bekant tysk historieskrifvare *), »när de tio skansarne voro tagna och danskarne på fullt återtåg till Als», samt tillägger: »Under Dybbölstormningen utvecklade sig den preussiska tapperheten i all sin storhet», ett vackert erkännande från tysk sida öfver den vid stridens början utmattade danska divisionens motstånd, hvars soldater till större delen legat i ställningen sedan 2 à 3 dygn, utsatta för den häftigaste beskjutning.

Hvarje preussisk soldat var stolt öfver att ha kommit i besittning af detta slagfält, å hvilket snart ett af fäderneslandet upprest segermonument för efterverlden skulle vittna om hans bragd. I massor ryckte de ned för höjderna efter den vikande hären, för att äfven öfvervåldiga brohufvudena, mot hvilka ock en stormning

---

*) Doktor Hocker: "Kaiser Wilhelm und Fürst Bismarck".

försöktes, hvilken dock strandade mot besättningens hållning. En häftig kanonad följde härpå, äfven från Dybbölhöjderna, och oaktadt strandbatterierna å Als nu kraftigt ingrepo i striden tillika med fältartilleriet, af hvilket 18 kanoner framkörde omkring Sönderborgs slott och kyrkogård, fruktade danska arméns öfverbefälhafvare, general Gerlach, att de i sig sjelfva ej synnerligt starka broskansarne ej kunde hållas, och fara vardt att fienden på samma gång som besättningen kunde storma öfver broarne. Besättningen minskades därför småningom, och vid tvåtiden på eftermiddagen gick chefen för fortifikationen, öfverstelöjtnant Dryer, med den sista afdelningen å en utsvängd brodel öfver sundet under den häftigaste eld. Danska artilleriet riktades nu mot de qvarstående brodelarne, hvilka snart delvis stodo i lågor.

Den egentliga striden var utkämpad, men därför fortfor den ej dess mindre att rasa utmed stränderna. I tusental foro kanon- och gevärskulor hvinande öfver Alssundets böljor, ännu sändande mången ned i grafven. Mot aftonen saktade sig elden, men först sedan natten bredt sin slöja öfver den blodiga nejden, upphörde kanonernas åskor.

Någon öfvergång till Als hade ej blifvit försökt. Öns besättning hade overksam måst åse de sinas nederlag. Gardet hade erhållit order att rycka öfver till Sundeved, men denna åter-

togs, emedan gardets uppträdande å slagfältet dels ej till mycket tjenat under för handen varande omständigheter, dels kunde ökat trängseln vid broarne under återtåget.

5,000 döda och sårade vittnade om stridens bitterhet. Öfver 800 danskar voro döde. Danskarne förlorade äfven nära 2,000 i fångna och som en oundviklig följd hela Dybbölställningens artilleri, nära 80 kanoner, af hvilka dock många under belägringen blifvit obrukbara. Många af arméns framstående officerare voro döde, bland dem general dû Plat, stabschefen Schau, arméns souschef, major Rosen, samt öfverstarne Bernstorff och Scholten tillika med en mängd officerare af alla grader, bland dem tre svenska, löjtnanterna friherre Knorring, Lundegren och Ros. Preussarnes förlust var fullt ut 2,000 döde och sårade.

Om e. m. den 18 erhöll konung Wilhelm under en truppmönstring vid Tempelhofer Feld utanför Berlin kännedom om segern. Han reste genast in till hufvudstaden för att kungöra den stora tilldragelsen och telegrafera till prins Fredrik Karl: »Näst härskarornas herre har jag min tappra armé och din utmärkta ledning att tacka för denna dags ärofulla seger. Kungör för trupperna min erkänsla och min kungliga tack för hvad de uträttat».

Följande dag lemnade konungen tillika med ministerpresidenten friherre von Bismarck och

krigsministern von Roon Berlin och höll den 21 vid Atzböl nedanför Dybböl parad med Dybbölstormarne, hvilka samtliga tillerkändes hederskors. Till officerarne yttrade han särskildt sitt tack för deras utmärkta uppförande under de oändligt stora mödorna och strapatserna, för det utmärkta anförandet af trupperna.

I det danska lägret på Als var det samtidigt tyst som i grafven. Officerare och soldater voro gripna af sorg öfver fosterlandets framtid, ensamma som de stodo mot tvenne stormagters härar. Med vemod sågo de, huru fienden å Dybbölhöjden nedmyllade deras fallne kamrater, och än i dag sitter Dana och blickar med tårade ögon från stränderna af sina gröna öar bort till de af befolkningen blomsterhöljda grafvarne i den gamla danska jorden, der hennes söner sofva, vaktade — för att begagna general Döbelns ord — »af ärans vålnader», dessa grafvar som äfven gömma stoftet af en och annan tapper Sveas son.

6.

Vid Fårösund våren 1885.

Helt visst finnes ingen svensk man eller qvinna som sedan nämnda vår icke har namnet Fårösund i minne. I orosfull tid stod det då så ofta i tidningarnes telegramafdelning och dess ledande spalter, att det icke kan glömmas så lätt.

Då spred det sig så underliga rykten öfver det gamla nordanlandet. Efter en sjuttioårig fred talades knappast om annat än krig och örlig. Man såg huru det mulnade i öster och vester. Krigets hemska moln stodo hotande vid horisonten, och man kunde i hvarje stund vänta, att vinden skulle föra dem samman i form af främmande örlogsflottor med krigets hemska förstörelseredskap och härar ombord.

Den engelsk-ryska tvisten, närmast berättande den afghanska gränsen, vållade all denna oro och fruktan, så att vårt land, beläget mel-

lan de tvistande magterna, kunde blifva ett Afghanistan i Norden.

Sedan ryssarne plötsligt den 30 mars brutit den med engelsmännen nyss förut ingångna öfverenskommelsen om att ej vidare rycka fram och i en blodig batalj slagit deras allierade, afghanerna, ur fältet, kunde man efter alla traditionella begrepp vänta ett stort krig när som helst, och visst är, att, om gamle Beaconsfield lefvat och styrt Englands öden eller en om dess ära mån toryministär varit vid magten, det ej låtit vänta på sig i många dagar. Nu styrde inrikespolitikern den fredsälskande Gladstone det stolta Britannia, men faran var öfverhängande i alla fall. Öfverallt inom vårt land insågs detta, och vår regering var af samma tanke. Vår neutralitet måste skyddas och vara så mycket ske kunde väpnad. Det gick ej an att denna gång göra som under det förra orientaliska kriget, då den ena stridande parten utan motstånd tog den utmärkta hamnen vid Fårösund till operationsbas för sina företag i Östersjön. Skedde detta utan kraftigt motstånd nu, kunde ett fredsbrott med Ryssland väntas, och man vill veta, att antydningar om detta från det hållet lemnats vår regering.

Samma dag som underrättelsen om slaget vid Kursk-floden anlände till Stockholm, den 9 april, sändes derifrån ordres till Karlskrona om utrustandet af fartyg och till Karlsborg om en

artilleri-afdelnings mobilisering, permitteradt manskaps inkallande m. m.

Vid flottans stationer i Stockholm och Karlskrona blef hastigt lif och verksamhet. Man arbetade snart sagdt natt och dag, och när underrättelserna blefvo än mer hotande, ångade kanonbåtarne Rote, kapten Barklay, och Skuld, kapten Brusevitz, båda fartygen försedda med pansarbrytande 27 centimeters kanoner, ut i Östersjön och bort till Gotlands farvatten. Skuld tog posto vid inloppet till Slite hamn och Rota vid södra inloppet till Fårösund. Till sistnämnda ställe anlände omsider från Karlskrona och Stockholm monitorer, kanonbåtar, minfartyg, så att derstädes i början af maj var samlad en eskader under v. amiralen Virgins befäl, samman satt af följande fartyg: chefsfartyget Drott, monitorerna Tirfing, kommandörkapten Lind af Hageby, och Thordön, kommandörkapten Ulf, kanonbåtarne Rota, Alfild och Astrid, minfartyget Ran, minbåtarne Sejd och Rolf, två ångkranpråmbåtar för minors nedläggning, en min-eka, en mindre minbåt och fem logement-fartyg för minafdelningen, f. d. korvetten Lagerbjelke.

I slutet af april hade artilleri-detachementet från Karlsborg, 100 man under befäl af kapten Bratt vid Göta artilleri-regemente och löjtnanterna Theoander och Bruno, blifvit öfverfördt.

Kapten Bratt och löjtnant Bruno stannade med 65 man som garnison å Enholmen vid in-

loppet till den berömda Slite hamn, der befästningar, 2 kassematterade verk af sten, blifvit anlagda under senaste kriget i Östersjön, bestyckade med hvardera 12 kanoner. Sålunda var Enholmen bestyckad af tillsammans 24 kanoner, deraf 8 granatkanoner och resten slätkorrade bombkanoner.

Löjtnant Theoander med 35 artillerister och 2 underofficerare detacherades till Fårösund, hvarest ej fanns ett spår till befästningar.

Ännu tidigare hade mobiliseringsordres utfärdats till Gotlands national-beväringens norra bataljon. Så fort fara hotade, skulle uppbrots-tecken gifvas medelst ringning från kyrktornen, en del kompanier marschera till Fårösund och ställas under major Carlstedts befäl, de öfriga till Slite under majoren frih. Kruses kommando. Alla från ön permitterade officerare vid beväringen voro inkallade till tjänstgöring.

Såsnart minafdelningen under den i yrket skicklige kapten Herman Carlstedt anländt, begynte den genast spärra hamnens södra inlopp med sina hemska förstörelsemaskiner, och officerarne vid fortifikationen kapten Munthé och löjtnanten frih. Leijonhufvud begynte samtidigt med all flit å gotländska stranden uppföra batterier vid detta inlopp till minliniernas skydd. Härtill kommenderades manskap från flottan; artilleristerna gjorde god nytta, kunnige som de voro uti att förfärdiga flätverk samt att torfsätta

skyddsvallar, och från trakten samlades allmoge enligt pålysning i kyrkorna, dock ej i så stort antal som arbets-cheferna önskat.

Men innan det vidare ordas om dessa neutralitetsrustningar och det säregna lif de medförde å denna bland berg och böljor aflägsna vrå af verlden, vore det ej utan intresse att först nämna något om den utmärkta hamnen, som af mången anses som den bästa i Östersjön.

Fårösunds hamn skiljer Fårön från det gotländska ölandet eller, som det af Fåröbor benämnas, storlandet. Man skulle tro, att Fårön erhållit sitt namn af dess rikedom på får. Men så är ej förhållandet. Namnet härleder sig af Farö — de sjöfarandes ö — och Farösund — de sjöfarandes sund. Hamnen håller från Bungeör å yttre redden till norra inloppet 1¹/₂ sjömil i längd och har en ovanlig rymd. I södra inloppet ligger Skarfgrundet. Mellan detta och Fårön är segelleden 22 fot djup. Mellan grundet och storlandet är sundet icke farbart till följd af grundt vatten. Redden mellan grundet och Bungeör är 30—36 fot djup. Vid lastbryggan framme vid Fårösunds by är 18 till 20 fots vatten. Det norra inloppet har deremot högst 11 fots djup. Segelleden der är endast några få famnar bred. Inloppet är dock djupt nog för mindre örlogsfartyg. Hamnens bredd är mycket olika; närmast södra inloppet är den 1,600 fot. Dess största bredd är nära 13,000

fot. Vid Färgstaden vid byn är den cirka 4,500 fot bred.

Hamnens längdlinie går i norr och söder. Ankarsättningen är den utmärktaste, och oakadt sin ofantliga vidd och det på tvenne sidor omgifvande hafvet ligger dock hamnen lugnt, till följe deraf att dess stränder öfverallt äro skogrika. Norra Gotland och Fårön äro knappast något annat än stora skogsbygder. Fåröns strand är flack. Den gotländska deremot höjer sig ej så obetydligt från hamnstranden upp åt den $\frac{1}{4}$ mil från denna belägna, många sekler gamla Bunge kyrka.

Från höjderna vester om Fårösunds by är en härlig utsigt öfver den sällsynt ståtliga hamnen, den omgifvande mörka skogsbygden och hafvet så i norr som söder. Å Fåröstranden synas några få byggnader vid färgplatsen. Eljest är stranden obebodd. Det lilla Fårösunds samhälle ligger så soligt mellan hamnen och landthöjden der bakom. Den har väl cirka 100 invånare. Trenne handelsbodas och ett värds- hus för resande finnas dock. Post- och telegrafstation finnas äfven, hvilka båda till följd af »kriget» stego för en kort tid betydligt i rang och värdighet. Posten kom och gick denna märkliga tid 4 gånger i veckan mot förut 2 gånger, och telegrafstationen uppflyttades från 3:dje klass till 2:dra. Byns befolkning består nästan uteslutande af sjömän, fiskare och lotsar.

Vester om byn ligger en samling gårdar, Stucks, och närmare södra inloppet gårdarne Utbunge. Eljest är äfven denna strand ödslig och obebodd.

Befolkningen i denna trakt, synnerligast å Färön, är ett sparsamt, gästfritt och vänligt folk. Deras kroppsbyggnad är hög och stark, deras språk och lefnadsvanor erinra om ett oförderfvadt slägte. Det är en karlavulenhets i deras skick, som antyder något storslaget och genomfriskt. Det rinner ännu vikingablod i ådrorna hos många af dessa oförfärade fiskare och jägare. Språket är ett genljud af »norroena tunga» och lär mycket närma sig isländskan. Många af ortnamnen hafva bibehållit sig oförändrade sedan hedenhös, såsom Haureflan, Marpes, Siglefs, Ala, Misslauper, Aurgrund m. fl.

Det gamla fornspråket är dock ej godt för fastländingen att förstå. De hitkommenderade artilleristerna visste nog, att Gotland tillhörde Sveriges krona, men funno förhållandet ändå något oklart. De hade blifvit förda hit öfver vida hafvet; landet var olikt hemorten, byggnads sätt och seder andra och i all synnerhet språket så främmande. Under första tiden satte de därför alltid under adressen på sina afsända bref helt betecknande namnet *Sweden*, i likhet med hvad de sett antecknad å från Amerika anlända skrivelser.

Kapten Carlstedt, hans andre man i befålet, löjtnanten Bäckman, och minörerna hade ett

strängt arbete med att uti det kalla och nästan ständigt stormiga vädret utlägga sina förstörelse-redskap, och folket slet stundom verkligen ondt. Men den svenske sjömannen har god vilja, är tålig och härdad. Snart spärrade 3 minlinier det södra inloppet eller »gattet». Minhus eller s. k. minkontor uppsattes i land och förskansades. De fruktansvärda elektriska batterierna ordnades, och snart var man redo att spränga i luften hvem det vara månne, som med våld ville tränga in i hamnen. Å landbatterierna arbetades dagen i ända. Matrosar, båtsmän, artillerister och Gotlands allmoge hvimlade här om hvar andra, upphackade den hårda steniga jorden, sköto den i skottkärror fram till förskansningarne; andra förfärdigade faskiner, skanskorgar och traverser. Befälet hade ett strängt göra att hålla tillsyn öfver alla dessa olika element.

På något afstånd tog det hela sig der borta vid förskansningarne ut som en stor myrstack. Men visst är, att alla dessa om hvarandra krälände varelsar af folk från många skilda provinser gjorde vackra och starka befästningsverk. Deras arbete försvärades mycket deraf, att matjorden var grund. Kalkstenshällen var öfverallt nära. Trakten egde ej björkskog, hvarför materiel till flätverken måste anskaffas på ett afstånd af omkring 2 mil.

Å eskadern, som mörk och hotande låg i

hamnen och vaktade de utlagda minlinierna, var man ej heller sysslolös. Som nämndt, var alla dagar manskap från flottan kommenderadt till befästningsarbetet, de öfriga exercerade, målsköto med handgevär och mitraljörer eller företogo andra öfningar; minbåtarne plöjde hamnen fram och åter med 20 knops fart, så att skummet yrde högt öfver deras bogar. Det liknade något snöplogar, som i ilande fart skjutas fram af lokomotiv å igenrade banor. Så gick ett och annat af fartygen ur hamnen och målsköto med sina stora kanoner. Då blixtrade det vid horisonten, och allt arbete vid förskansningarne upphörde för några ögonblick. Alla ville lyssna till den skarpa åska, som rullade vildt öfver land och haf, höra projektilens underliga tjut och se de stora vattenkaskader, som den kastade upp från vågorna, och det väldiga hvita rökmolnet, som sakta fördes af vinden. Så blef det åter tyst utåt hafvet, tills å nyo ett skott dånade öfver dess böljor. En dag målsköto monitorerna från sin ankarplats i hamnen.

Eskaderns många små ångbarkasser gingo och kommo. I synnerhet var »traden» liflig mellan eskadern och Fårösunds by, å hvars gata det ofta hvimlade af officerare, matrosor och båtsmän och fram mot qvällarne äfven af artillerister. Det var ett rörligt och friskt lif som fördes der ute den kalla våren 1885, ett lif som kanske mången, som deltog deri, gerna önskade

sig än en gång tillbaka. En allvarlig prägel låg öfver det hela; känslan af stundens allvar trängde till allas sinne, ty ingen fanns, som ej trodde på kriget, och att det här gälde att mot hvem det vara månne försvara landets neutralitet. Matrosar och artillerister syntes stolta öfver uppdraget, och pligtens bud sveks aldrig. En frimodighet stod präglad i dragen, som ock gaf sig till känna i hållning och skick. Sådane har aldrig den, som skrifver detta, sett svenske värfvade soldater se ut som löjtnant Theoanders gossar vid Fårösund, och kanske får han aldrig se det mera.

Många nöjen stodo ej manskapet till buds. Om vädret var vackert helgdags-eftermiddagarne, så dansades efter tonerna af ett handklaver eller en flöjt en stund å en liten öppen plats utanför telegrafstationen. De af landsens döttrar, som vågade sig med i yran, fingo nog sin danslystnad tillfredsstäld, ty en svensk matros är mer än märklig att kunna hålla ut, väl en half timme i taget om det gäller. Äfven sprang man någon gång änkleken i byns gator.

Kanonbåten Sigrid hade stött till eskadern. Den medförde ytterligare minförråd. Kanonbåten Skuld inkom äfven från sin station vid Slite. Den 21 maj om morgonen ångade den vackra korvetten Balder under musik in i hamnen. Man väntade äfven Vanadis och några pansarbåtar.

Det var nu en verklig fågnad att se den

samlade, rätt respektabla svenska Östersjö-eskadern och veta, att den utgjorde blott en del af den svenska sjömagten, om hvilken man ju så ofta hört sägas, att den var så ringa och i ett så dåligt skick. Af alla de stora kanonbåtarna, som hafva pansarbrytande kanoner, funnos här blott 2, nämligen Rota och Skuld, af monitorerna endast Thordön och Tirfing och af de korvett- eller fregatt-riggade skeppen blott ett, nämligen Balder. Allt ombord var i ett prydligt och godt skick, och den svenska flottans befäl och matrosar stå icke uti bildning och duglighet efter någon marins.

Fårösund och eskadern hade ofta besök under denna tid. Landshöfdingen å Gotland Poignant besökte den, äfven så militär-befälhafvaren å Gotland, öfverste Hohenhausen. Artilleri- och infanteri-officerare af alla grader kommo äfven till byn, och den lilla vänliga fru Sandström å värdshuset hade ett gruffigt besvär med att föda och skaffa logis åt alla.

En tysk sjöofficer gästade äfven Fårösund. Med märklig observationsförmåga tog han reda på allt. Som sig borde, bemötte officerarne med utmärkt artighet herr v. Bismarcks sändebud.

Efter Balders ankomst blef det lifligare i hamnen. Korvetten medförde en förträfflig musik-kår. Intet af de öfriga fartygen egde någon sådan. Musikens toner fördes så sköna och mjuka öfver vågorna. När aftonen kom

och alla lanternor tändes och ljus tindrade från alla koj- och kajut-fönster å eskadern, liknade denna en flytande stad. På slaget nio dånade aftonskottet, och sedan begynte exercisen med blänk-signaler, som sändes ut från chefsfartyget och besvarades af alla de öfriga. Dessa öfningar kunde fortgå till långt fram på aftonen. På afstånd togo de sig vackrare ut än något fyrverkeri. Så genljödo i nattens stillhet i skön samklang timplagen från alla fartygen, ett underligt sällsamt klockspel å denna ensliga plats bland skogar och klippor, invid det vida, brusande hafvet.

Den starka spänningen mellan England och Ryssland hade emellertid minskats. För att undslippa krig gaf ministären Gladstone vika i den beryktade gränsfrågan. Dagarne före pingst-helgen kallades chefen för svenska Östersjö-eskadern till Stockholm. Man stod »undrande och spörjande» vid Fårösund om, hvad denna färd skulle betyda. Mången antog för visst, att konungen skulle vara med, när Drott återvände. Visbybor, som på lusttur Pingstdagen besökte hamnen, visste med bestämdhet att berätta detta.

Annandag pingst om morgonen återkom Drott med amiralen. Som ingen salut eller flaggning egde rum, förstod man, att konungen ej var med. Snart förnams af dem, som besökt chefsfartyget, att eskadern följande onsdag skulle afgå. En del af skeppen skulle gå upp till huf-

vudstaden, andra åter stanna i skärgården för att proviantera och fylla förbrukade kolförråd och derefter begifva sig ut på en expedition till nordligare farvatten. Större delen af minafdelningen under kapten Carlstedt skulle dock kvarblifva tills vidare.

Om morgonen den 27 maj lägrade sig en väldig stenkolsrök öfver hamnen. Eskadern beredde sig till affärd. En af de mindre kanonbåtarna hade redan om natten begifvit sig af. De mindre kanon- och minbåtarna styrde kosan genom norra gattet, de större genom det södra. Så följde Balder, monitorerna och sist chefsfartyget Drott. Det blef i en hast tomt i hamnen efter de vackra fartygen, och med verklig saknad blickade man från Fårösunds by bort mot det södra inloppet, der de nyss legat. Endast en minafdelning, bestående af tvenne ångkranpråmbåtar, en minbåt, en mineka och f. d. korvetten, numera logementfartyget Lagerbjelke, var kvar.

Arbetet med de båda batterierna vid södra inloppet hade raskt framskridit. Fyra 12-centimeters kanoner voro uti sina placementer veckan före Pingst och inskjutna. På öfriga 3 placementers arbetades träget för att få allt färdigt under första veckan af juni, hvilket ock skedde. Under veckan före Pingst inspekterades arbetet af fortifikations-generalen Leijonhufvud.

Den 6 juni om morgonen anlände med Drott

krigsministern general Ryding, sjöministern v. Otter, fortifikations-generalen Leijonhufvud, chefen för generalstaben Rappe och öfversten i generalstaben Elliot till hamnen, togo den och befästningarne i skärskådande och höllo ett ordentligt krigsråd öfver, huru den lämpligast borde försvaras.

Att denna resa ej var »blot til lyst», kunde man taga alldeles för afgjort. Och länge behöfde man ej vänta på visshet härutinnan. Den 27 juni anlände åter kapten Munthe till hamnen i sällskap med tvenne andra fortifikations-officerare, kapten Brunius och löjtnant Poignant, och begynte genast utstaka nya batterier. Ett stort vinkel-batteri af sten med jordbeklädning och bestyckadt med 6 svåra positionskanoner och 2 fältkanoner skulle uppföras ett stycke söder om de färdiga batterierna och så placeradt, att dess kanoner kunde bestryka hela inloppet och närmaste delen af hafvet, hvarjeme ett batteri för 6 12-centimeters kanoner skulle uppföras vid norra gattet till minliniernas skydd. Hamnen skulle sålunda försvaras af landbatterier, bestyckade med 21 kanoner.

Sedan platserna blifvit bestämda och planen för arbetet uppgjord, lemnade kaptenerna Munthe och Brunius hamnen. Löjtnant Poignant skulle med legdt folk begynna och fullborda dessa befästningar, härvid biträdd af arbetschefen vid Visby hamnbyggnader Andersson,

hvilken under arbetet på våren tjenstgjort som förman för de civile arbetarne.

Kapten Carlstedt, som allt sedan eskaderns afgang varit kvar i hamnen med en styrka af 89 minörer och matrosar, erhöll den 3 juli, sedan förhållandet mellan England och Ryssland artat sig ännu fredligare och sålunda ingen fara för fredsbrott längre var öfverhängande, ordres att upptaga minorna.

Samtidigt erhöll artilleri-afdelningen ordres att hemvända. Den 9 juli lemnade den, ombord på ångaren Visby, Slite och Fårösunds hamnar.

Den 6 juli begynte minornas upptagning. De utgjorde ett antal af 59. Efter 14 dagars arbete kunde kapten Carlstedt inrapportera, att han var färdig att afgå. Tvenne af flottans kanonbåtar afhemtade då de af minafdelningens fartyg, som ej voro förseddä med ångmaskiner.

Med undantag af de pågående batteri-byggnaderna vid Fårösund voro de svenska neutralitetsrustningarne å Gotland slutade. De torde haft sin stora nytta med sig; man erfor derunder mycket, som kunde blifva till gagn för framtiden. Synnerligast gäller detta Gotlands försvar. Man tyckes kommit till full insigt om, att denna ö — »en märklig ledamot af det svenska riket» — som Gustaf Vasa yttrat — »den dyrbara perlan i Sveriges krona» — enligt Oskar den I — är af synnerlig vigt för landets försvar, och att hon i en främmande magts våld

blefve en graf för vår sjelfständighet, ty då först kunde sägas, att fienden stod utanför portarne. Vår ställning vid ett en gång utbrytande engelskt-ryskt krig är oberäknelig, och kanske var vårt uppträdande vid Fårösund våren 1885 endast ett kort, men lärorikt förspel.

7.

Kongl. hofpredikanten och
ekonomie-direktören.

En prest- och klockarehistoria från Vexjö stift.

Under åren strax efter 1815 var en pastor Åstrand stadskomminister i Jönköping och tillika syssloman för dåvarande hospitalet derstädes.

Till den senare befattningen hörde äfven att uppbära den till hospitalet anslagna kronotionden från flere socknar inom länet. Herr Åstrand var en nitisk och sträng herre och tillät ingen att lemna från sig hvarken underhållig vara eller något undermål.

En gång hade han i denna angelägenhet mycket graverande anmärkningar mot trenne bönder från Sandsjö socken. Desse ansågo dock klagomålen icke fullt befogade och be-

gynte därför opponera sig, hvilket föranledde herr Åstrand, som inte tålte motsägelser af detta slag, att med sitt spanska rör gifva dem en eftertrycklig aga, för att på det sättet till en annan gång lära dem både »rättvisa, hut och höflighet».

Sådant kunde oanmärkt passera *den* tiden. Bönderna skaffade sig i staden bättre spannmål, och dermed glömde pastor Åstrand alldeles bort hela saken för en tid.

Kronprinsen Karl Johan kom kort derefter till Jönköping. Det var en söndag. Herr Åstrand predikade förträffligt, messade som en Kerubim och höll sedermera vid presterskapets uppvaktning ett lämpligt tal på franska språket till den ryktbare segraren vid Austerlitz och Halle.

En prest, som predikade och sjöng med sådan utmärkthet, höll tal på franska och hade en hållning som en af det gamla kejsargardets grenadierer, den måste belönas, ansåg Karl Johan, och pastor Åstrand bar efter den dagen den fina titeln af kongl. hofpredikant.

Ett år derefter eller så stodo en vacker dag trenne bönder djupt bugande nere vid dörren till hofpredikantens arbetsrum.

— Hvad vill ni? — frågade denne barskt.

— Ödmjukligen bedja nådig hofpredikanten söka Sandsjö nu lediga pastorat, — svarade bönderna vördnadsfullt.

Hofpredikanten reste sig till hela sin längd, hans anlete blef mildt och minen leende. De tre männen kommo nog icke endast å egna vägnar, nej, många andra hade nog varit med och utsändt dem, och Sandsjö pastorat var, då som nu, känt för att vara ett godt bröd-stycke.

Han betraktade derföre de tre männen med synnerlig välvilja, hvilken dock snart förbyttes till förvåning.

— Mina goda vänner, — sade han, likvisst ännu leende, — det förefaller mig som om jag sett er förr.

— Jo, det har allt sin riktighet, svarade Sandsjöborna.

— Har jag ej gett er stryk en gång?

— Jo bevars, och det ordentligt ändå.

— Men huru kommer det sig då, mina goda vänner, att ni så gerna vill ha mig till eder kyrkoherde? Ni må ej undra på, att detta förvånar mig.

— Jo, just en sådan som kongl. hofpredikanten, — svarade en af bönderna, — vilja vi ha och behöfva för att tukta vår klockare, »ekonomie-direktören», som han eljest kallas. Han regerar i vår socken, och i hela pastoratet för resten, värre än riksens ständer före Gustaf den III och åstadkommer intet godt, det må Gud veta. Han eger flere mantal, är rik och derför mäktig, men det är en orättvis best. Vår förre

kyrkoherde, komministern och alla adjunkterna vi haft ha måst dansa efter hans pipa. Gud tröste den som gett sig emot'en. Sockenstämмо-protokollen skrifver han sjelf. Men nu äro vi uppledsna vid hans regemente, och nu vill vi ha kongl. hofpredikanten till vår kyrkoherde; han kan tukta'n med käppen, om ej annat hjälper, det veta vi bäst sjelfva, och det samma ha vi sagt till alla våra grannar och vänner der hemma.

— Men, godt folk, — inföll hofpredikanten, — om han är så mächtig som ni säger, så motarbetar han mig vid valet, och då tjenar det ju intet till att jag söker.

— Åh, — det har ingen fara, — menade bönderna. Kommer kongl. hofpredikanten med på förslaget, förenar sig större delen af bönderna med oss, för att blifva befriade från klockarens magt. Han får nog sitt parti han, det är gifvet, men vårt blir starkare.

Hofpredikanten sökte Sandsjö och fick det. Valstriden var utomordentligt hård både före och under valet. Ekonomie-direktören och klockaren höll fri spandering å kyrkvallen. Bränvin och svensköl flödade, men intet halp, hvarken böner eller hot, lock eller pock, penningar eller den svenska nektarn; motpartiet tilltog tvärtom i styrka, »direktörens» kandidat, en beskedlig och oförarglig fattig kaplan från en annan församling, slogs ohjelpigt ur brädet.

Men ekonomie-direktören, säteriegaren, klockaren, orgelnisten och orgeltramparen (ty äfven denna senare befattning innehade och skötte han genom sina drängar) var visserligen »slagen, men ingalunda nedslagen». Han bar sitt hufvud lika högt och fruktade ej den annalkande stormen.

Första söndagen efter sitt tillträde steg hofpredikanten högtidligt inom sakristians dörr. Hans första blick föll på herr »ekonomie-direktören» Ahlstedt, hvilken myndig och fet, som vanligt hvarje söndag, satt der inne uti en länstol och nådigt mottog allmänhetens hyllningar.

— Sitter herrn här! — röt hofpredikanten.

— Ja, jag har den äran att göra det, — svarade ekonomie-direktören försmädligt, utan att resa sig upp.

— Herrns plats är på orgelläktaren, — utfor hofpredikanten ytterligt förbittrad.

— Mina elever spela i dag, — genmälte ekonomie-direktören och satte sig ännu bekvämare i sin stol. Och härvid blef det den gången.

Följande söndag var hofpredikanten redan kl. 8 om morgonen i sakristian och satte sig i länstolen. Rättigheten till denna skulle bli beviset på, hvem som innehade magten inom Sandsjö pastorat.

Ekonomie-direktören, som förmodligen haft någon aning om attentatet, skyndade äfven

tidigt till tempelförgården och inträdde som vanligt myndig och tvärsäker.

Men hvem kan beskrifva hans vrede och harm, när han såg fienden redan i besittning af hans så länge obestridda tron? Nu gälde det att visa mod och ingen undfallenhet.

— Jag får upplysa herr kongl. hofpredikanten om, att den der stolen är min! — sade direktören och tog med det samma ett tag med handen om styret.

Hofpredikanten Åstrand reste sig hastigt. Vreden gnistrade ur hans ögon:

— Och jag får upplysa herrn om, att jag är kyrkoherde här, kom ihåg det, — sade han med konstladt lugn, och dermed erhöll ekonomie-direktören ett så eftertryckligt slag i ansigtet, att han under buller och bång föll baklänges ned bland skåpen vid altartaflan.

— Nu spelar herrn i dag och allt framgent! — tillade hofpredikanten.

Direktören lydde, det var ej annat att göra för tillfället, det insåg han, men harmen grodde i hjertat.

(Den omtalta märkliga stolen förvaras ännu i Sandsjö kyrka, tillika med den med lås försedda tvärslå, som hofpredikanten ditsatte, på det att direktören och klockaren ej mera skulle kunna ditpraktisera sin värda lekamen.)

Söndagen derpå var högtidsdag. Hofpredikanten skulle uppträda i full ornat. Direktö-

ren var behjelpig med dess pådragande, allt under en försigtighet, som totalt undgick hans pastor. Han hade nämligen förut så löst fastsatt de olika delarne af messhaken, att denna vid någon hastigare rörelse af presten ovillkorligen skulle falla af.

Hofpredikanten trädde inför altaret, ingalunda anande sveket. Allt gick bra, ända tills han utropade: »Herran vare med eder» och dervid utsträckte armarne, då på en gång hela härligheten med fransar, kors, altaren och englar låg på golvet och hofpredikanten stod likt en besynnerlig hvit skepnad i sin fotsida skjorta framför den förvånade menigheten.

Direktören stod förtjust ett stycke ifrån och njöt af det frisppektakel, han tillstält. Helt sakta trippade han fram till sin fiende och yttade, dock ej tydligare än att blott denne hörde det:

— Sträck dig, jag skall betsla upp dig, fähund!

Så inför altaret det än var, kunde hofpredikanten ej styra sin vrede, smällen af ett slag mot direktörens kind ljud genom kyrkans hvalf och trängde till dess fyra hörn.

Församlingen greps af häpnad, men direktören triumferade. Nu, menade han, hängde prestkappan lös på hans fiendes axlar. Härefter skulle han bli mäktigare än någonsin.

En häftig process följde på detta uppträde.

Hofpredikanten nekade för att »hafva med uppsåt slagits inför altaret», och alla de otaliga vittnena kunde ej taga på sin ed, »om slaget utdelats med vilja eller af våda», när deras pastor vände sig för att upptaga messhaken.

Hofpredikanten frikändes slutligen för den svåra anklagelsen för slagsmål i Guds hus, men ekonomie-direktören fann upp andra tillvitelser och fel; hofpredikanten likaledes mot denne. I 10 år fortforo dessa strider och processer med en bitterhet och häftighet, hvarom rättegångs- och sockenstämmo-protokollen från denna tid bära de tydligaste vittnesbörd. Under alla dessa år måste hofpredikanten bevista hvarje ting inom orten och ständigt lefva i oro och strid. Hans helsa bröts under tiden, hans envise dödsfiendes likaledes. Slutligen vann dock hofpredikanten alla målen, och direktören dömdes till höga rättegångskostnader och stora böter, men då var ock hofpredikantens helsa totalt förstörd.

* * *

Hofpredikanten låg på sitt yttersta, blott några och 50 år gammal. En morgon stod ekonomie-direktörn utanför hans sjukrum. Pastorsadjunkten frågade hvad han ville.

— Jag vill tala vid hofpredikanten, innan han dör, — svarade direktören.

Men hofpredikanten ville ej se honom mera. Direktören syntes sorgsen, när han redde sig till att gå.

— Var det något särskildt ni ville sagt honom? — frågade adjunkten.

— Jag ville bedja honom om förlåtelse — sade direktören upprörd.

Han bjöds på hofpredikantens begrafning och infann sig. Under hemvägen sjuknade han. Nästa lik som jordades å Sandsjö kyrkogård var ekonomie-direktörens.

Sex decennier ha sedan dess svunnit hän. En ny tid står nu utanför Sandsjö gamla griftegård. Den nya generationen, i mycket så olik den gamla, minnes ej stort af den; men de båda dödsfienderna, hofpredikanten och ekonomie-direktören med både deras fel och förtjenster lefva dock uti dess lifliga hågkomst ännu i dag, och kanske finnes äfven en och annan som minnes dessa män personligen. — »Grafven allt försonar», och vi kunna ju därför hoppas, att de här i lifvet på hvarandra så förbittrade männen ej allenast funnit ro i sina samtidigt bådade grafvar, utan ock lefva i stor sämja och endrägt uti det land, hvarifrån ingen återvänder.

8.

Huru herr kongl. hofpredikanten
blef anklagad för inbrott och
häststöld å Möcklamo.

Före hofpredikanten Åstrands tillträde till kyrkoherdebefattningen i Sandsjö var tit. A. en öfvermåttan myndig man, som styrde hela socknen, ja, hela pastoratet efter sin pipa. Pastors sjelfskrifvenhet som ordförande å kyrko- och sockenstämmor upphäfde han helt och hållet. Han var protokollsförare sjelf, hvilket nogsamnt visas af de väl bevarade kyrkoböckerna från den tiden.

»In fidem protocoll

J. P. Ahlstedt»

står det så vackert prentadt vid slutet af hvarje protokoll, och derunder helt anspråkslöst:

»På kyrkoherde-embetets vägnar

Per Dusen p. l.»

och derefter:

»å församlingens vägnar

I. H. Stjernspets, Mannerstedt»

stundom äfven ett

»Qveckfeldt, Per Jonsson, Sven Samuelsson o. s. v.»

Den som en gång smakat på magtens alla behag, han lemnar den ej så lätt från sig. Detta fick hofpredikanten noggsamt erfara. Hans klockare bestred honom hårdnackadt hegemonien och beredde honom all upptänklig förtret, och allmogen vågade ej på länge visa olydnad mot den myndige och rikemannen.

Men nu till historien.

Hofpredikanten hade något år varit i Sandsjö, då distriktsläkaren afled. Utredningen af sterbhuset skulle ske i Eksjö. Såväl hofpredikanten som ekonomie-direktören (hvilken titel klockaren antagit) skulle härvid närvara. Hofpredikanten kom till den lilla staden i sällskap med sin styfson, studenten Brandt, från en resa i trakten, företagen utan egna hästar. Ekonomie-direktören åter kom med egna ystra fålar direkte hemifrån.

Sammanträdet begynte och fortgick. De båda om högsta makten i Sandsjö tvistande sågo ilsket på hvarandra, men under den följande middagen blef förhållandet något bättre, man till och med talte till hvarann ett par ord. Fram mot aftonen, när vinet ytterligare stämt sinnena till mildhet, kommo de märkvärdigt godt

sams, och hofpredikanten, som ingalunda var af något oförsonligt sinnelag, var ej den som störde samsjan, tvärt om. Slutligen öfverenskoms om sällskap under hemvägen. Det var lördags afton, och båda måste sköta sin tjänst följande dag. Resan skulle sålunda ske om aftonen, ty Sandsjö ligger cirka 3 mil från Eksjö.

Då det led mot tiden för affärden, utbröt ett fruktansvärdt oväder, med regn och åska. Blixt på blixt genomkorsade den mörka rymden, och Auka-Tor väsnades förskräckligt. Ovädret syntes vilja blifva långvarigt.

Hofpredikanten hade någon tid haft stor respekt för åskan, hvilket ej heller var något att undra öfver, ty året förut hade ljungelden farit ned i Sandsjö prestgård och spolierat nästan hvarje rum i den stora prestgårdsbyggnaden, lindrigt skadat hofpredikanten sjelf, då han af-dånad föll till golvet, och nästan skrämt lifvet af hans hustru och barn, hvilket allt är upptecknad i Sandsjö sockenstämmo protokollsbok för den 17 september 1817.

Så modig hofpredikanten än eljest var, blef han nu blek i anletet vid detta Herrans oväder och beslöt att stanna. Följande morgon, när allt var öfver, kunde han ju mycket väl medhinna att resa de 3 milen och ändock i rätt tid uppträda inför altaret i Sandsjö gamla kyrka.

Men herr Ahlstedt, han var ingalunda rädd, hvarken för blixt eller dunder, han ville ovil-

korligen utaf. Och ingen var det just som hindrade honom heller.

Hofpredikanten bad honom tillsäga å den mellanliggande gästgifvaregården Möcklamo om häst och åkdon tidigt följande morgon.

— Ja nog skall du få ärendet uträttadt, din högfärdige best, — mumlade ekonomie-direktören och klockaren, när han i hällregnet steg upp i sitt åkdon. Och i väg bar det allt hvad tygen höllo till Möcklamo. När han framkom dit, var folket ännu uppe.

— Ni skall i morgon strax efter dagningen gifva er hemifrån och köra salpeter med alla hästar utom en — befalde den myndige mannen. Den hemmavarande hästen låser ni in, och sedan beger ni er af till kyrkan hvarenda en. Kom ihåg hvad jag sagt.

Det låter nästan otroligt, att en klockare, om än med »ekonomie-direktörs» värdighet, kunde utdela en dylik befallning och blifva åtlydd, men sådan var hans magt. Hvad salpetern beträffar, hade staten den tiden å den monopol. Tit. Ahlstedt var uppsyningsman, en fora deraf skulle i dagarne afgå från socknen, och gästgifvaregården ligger i Sandsjö. Man lydde utan knot.

Följande morgon sken solen så vänligt och mildt öfver det småländska höglandet. Naturen var uppfriskad af det starka regnet, allt var så fridfullt och stilla denna härliga söndagsmor-

gon, och fridfullt var det äfven inom den högreste kongl. hofpredikantens bröst, när han sakta färdades framåt vägen från Eksjö till Möcklamo och språkade litet då och då med den bredvid sittande styfsonen. Skjutshästen var visserligen en gammal styfbent krake, men detta tycktes ej bekymra den andlige mannen. Af erfarenhet visste han, att vid den ej långt bort belägna gästgifvaregården fanns goda hästar, och han behöfde ej befara att komma för sent till gudstjensten.

Snart for ekipaget in på gården vid Möcklamo.

— Hallå här! — hållkarl! ropade hofpredikanten, när han ingen människa såg till — men ingen svarade.

— Hållkarl! Hållkarl! — dundrade han ännu värre och upprepade detta rop flere gånger så väldigt, att än i dag lefver en gammal man, som, ehuru han befann sig på fullt $\frac{1}{4}$ mils afstånd, mycket väl från sin barndom minnes, hur Sandsjö kyrkoherde ropade vid nämnda tillfälle.

Men ingen hållkarl kom, och ingen människa visade sig.

— Är allting förtrolladt här på platsen? — skrek hofpredikanten och steg i vredesmod af åkdonet samt begynte häftigt ruska på förstugudörren.

Den var nämligen stängd. Öfverallt var det stängdt.

— Det här har den f—de Ahlstedt stält till; jag känner igen hans tag! — väsnades hofpredikanten. — Hur ska vi nu bära oss åt? — sade han och vände sig till styfsonen.

Denne blott ref sig i hufvudet.

Hofpredikanten såg på sitt ur, klockan fattades 15 minuter i 9, 1^{1/2} mil återstod.

De olycklige resenärerna sågo som sin enda tröst på den uttröttade skjutshästen. Denne måtte förstått meningen. Han hängde hufvudet ännu värre och såg ytterligt medtagen ut.

— Omöjligt, sade hofpredikanten; den der drar oss ej $\frac{1}{4}$ mil till. Men finnes här då ingen häst?

Studenten närmade sig staldörren. Den var stängd, det visste han nog, men när han nu begynte ruska i dörren, förnam han en sakta gnäggning och en skrapning af en framhof.

Ynglingens anletsdrag ljusnade. Med strålande uppsyn vände han sig till styffadren och utbrast:

— Far, far, här inne står en pålle!

— Nå så i Guds namn ta vi ut honom, sade hofpredikanten.

— Men, far, går det väl an? Vi kunna ju bli stämda som tjufvar båda två.

— Hjelper inte, jag skall i rätt tid begynna altaretjensten i Guds hus, och här är gästgifvaregård; men först skola vi noga se efter, om vi kunna slippa in utan att bryta upp dörren.

Studenten försökte på alla håll att komma in, men omöjligt.

En god stund förgick, klockan var nio.

Hästen gnäggade ånyo i sin spilta och skrapade med framhofven.

— Nä så i Herran Zebaots namn bereder jag mig inträde! sade hofpredikanten, fattade en stör, passade in den mellan dörren och dörrposten och bände till. Dörren flög upp.

En sele fanns hängande i stallet. — Fort med den på hästen! kommenderade hofpredikanten och gick till vagnboden. Den var ock läst. Nytt inbrott.

Hofpredikanten fattade skacklorna till en kärra och drog den triumferande ut på gården. Studenten och skjutspojken kommo med det samma ut med den påselade hästen, den spändes för, och i väg bar det upp- och utför skogsbackarne till Sandsjö.

Nu var det allt utom frid och lugn inom den häftige hofpredikanten.

Resan gick så hastigt hästen förmådde springa. Väglaget var till följe af det häftiga regnet ej det bästa, och huru de resande än skyndade sig, kommo de dock något för sent till kyrkdags. Å kyrkbacken var större delen af Sandsjö församling med sin klockare församlad och spanade med spändt intresse utåt landsvägen. I prestgården var en gruflig oro. Frun, barnen och guvernanten gingo antingen af och

an eller blickade tröstlösa ut genom öfre våningens fönster.

Herr Ahlstedt gick förnäm och småleende å vägen mellan kyrkan och prestgården och fröjdade sig i sitt sinne. Alltid skulle han vinna på den här affären. Antingen messfall eller inbrott och häststöld, kanske bådadera och dertill sabbatsbrött för hans fiende skulle bli följden.

Han var just i begrepp att uppmana folket att gå hem, då den åt landsvägen spanande menigheten får se ett åkdon i hastig fart komma vägen framåt. En tagelhurra dansade i hastigt tempo öfver hästländen. Snart var ekipaget framme, och genom folkmassan körde med bister uppsyn kongl. hofpredikanten utan att se sig om åt någondera sidan.

Han skyndade upp till prestgården, fick prestkragen knäppt om halsen, den hvita näsduken i hand, kappan öfver axlarne och skyndade så i vredesmod till kyrkan.

Den blick han derunder gaf »ekonomi-direktören» vill jag ej söka att beskrifva. »Direktören» följde honom leende och kruserlig. Inkommen i sakristian vinkade hofpredikanten till ett par der stående Sandsjö-bor att aflägsna sig. Hvad sedan skedde vill jag ej heller beskrifva, blott omnämna att folket än i dag vet att berätta om ett par kraftigt utdelade örffilar.

Hofpredikanten blef kort derefter anklagad för både inbrott, häststöld och sabbatsbrött.

Målet förekom vid flere ting och väckte naturligtvis stort uppseende. Till någon straffåtgärd mot hofpredikanten ledde det icke, sedan det blifvit uppenbart huru allt tillgått. Men att hofpredikanten hade mycken förargelse och mycket besvär af saken, var ju gifvet, och hans motståndare kunde åtminstone glädja sig öfver detta.

Herr Ahlstedts magt aftog dock med åren, och allmänheten visade honom ej längre den blinda lydnad, den förut ådagalagt. Om detta bär Sandsjö sockenstämmas protokoll från den tiden äfven vittne. Ur förhandlingarne för den 23 januari 1820 kan som bevis lemnas följande utdrag:

»Församlingen hufvudsakligen i underdånighet önskar, att tit. Ahlstedt nu och framdeles blifver skild från all befattning med klockare-, orgelnist- och kyrkovaktaresysslorna i Sandsjö, samt att vår älskade kyrkoherde herr Samuel Åstrand och församlingen må nådigt blifva fredade för tit. Ahlstedts oroande, smädande och kitsliga klagomål öfver församlings och pastors i laga ordning företagna och hädanefter företagande kristliga åtgärder att skaffa ordning och skick i Guds församling, främja Guds ära och en nådig öfverhets befallningar till undersätlig åtlydnad i församlingen, och pastor är alldeles uttröttad af tit. Ahlstedts oroliga, trätgiriga och kitsliga uppförande och bönfalla därför under-

dånigt om kongl. maj:ts nådiga hägn och skydd under lagarne».

Å egna och församlingens vägnar underskrifvet af 12 bönder.

Twisterna mellan de båda antagonisterna, hofpredikanten och »ekonomie-direktören», hvilka båda så tragiskt följde hvarandra i grafven, ihågkommas noggrant ännu inom Sandsjö och hela omgifvande bygd och äro föremål för ständiga samtal än i dag vid allmogens samqväm. Hofpredikanten tycks ock ha varit en man, som med sin imponerande gestalt, sin väldiga stämma och sina predikogåfvor gjort ett intryck, som länge skall lefva i allmogens inom orten traditioner. Han hade nog sina fel, men ingen bestrider, att han var en ordningsälskande man, som ville sin församling uppriktigt väl, och detta, tillika med de svårigheter han hade att bekämpa, gör att flere generationer ännu torde förgå, innan han faller ur folkets minne.

9.

Ett sporröl i Vestergötland.

En kulturbild.

Hör en 30 år sedan var min far komminister i en församling af Viste härad i Venersborgstrakten. Mina första minnen begynna den tiden, och ett af dessa är musikanterna vid bröllopen. Isynnerhet bevarar minnet troget bilden af den outtröttlige gamle Tålig, klarnettblåsaren.

Jag hade sålunda med mina föräldrar beviostat flere bröllop i trakten, men något med sporröl kan jag ej påminna mig, förr än jag hunnit till en 8 år.

Då hörde jag till min förvåning under några härliga sommardagar ej berättas något annat än om de stora tillrustningar, som gjordes i en af T—dsgårdarne, en half mil hemifrån, der Johannes Svensson skulle gifta bort sin 19-åriga dotter Inga Kajsa med hemmaso-

nen Carl Andersson från Storeberg, beläget i en grannsocken af ett annat pastorat. Båda kontrahenterna voro af mycket rikt och aktadt bondfolk, och bröllopet skulle blifva något alldeles ovanligt i sitt slag; bland annat skulle bröllopsmorgonen brudgummen »hemtas ut» af samtliga inbjudna manliga gäster, alla till häst.

Prest fick ej saknas vid ett dylikt tillfälle, och min far var äfven bjuden till Storeberg och hade antagit kallelsen, ehuru han ej tänkte tillhöra rytteriet. Vid dylika tillfällen hade presten ett visst privilegium på att få åka, om han så önskade.

Jag minnes så väl, att min mor var något orolig för fars skull. Ett hundratal upprymda bönder, alla till häst med musikanter och omgifna af skjutande drängpojkar —, det var något hemskt i hennes tycke, och min fars hästar, Docka och Freja, kunde lätt råka i sken och i hastigheten draga både brudgum och musikanter och hela bröllopslaget med sig.

Jag lyssnade uppmärksamt på samtalet och tänkte: »den som fick vara med!»

Så kom qvällen innan. Jag hjälpte stalldrängen att skölja fars tvåspännarevagn, borsta fotsackarne, selarne och putsa deras messingsbeslag.

Min far kom och såg belåtet på arbetet. Han hade tagit på sig sin allra vänligaste min.

— Ja när du nu ställer så bra i ordning,

så är det väl så godt du får följa med — hörde jag honom säga.

Den natten sof jag ej mycket. Det var jag för lycklig till. Hvad skulle jag ej nu få se och erfara! Bröllop, det var för mig helt vanligt, men ett dylikt som detta! Slumrade jag in litet ibland, såg jag i drömmen ej annat än ostyriga hästar, tyglade af handfasta karlar med stora ridpiskor i händerna, och midt i klungan satt min vän Tålig och blåste klarinett.

Fram mot morgonen somnade jag dock till ordentligt och var rätt yrvaken, när min mor kl. 4 väckte mig. Kl. $1\frac{1}{2}$. 5 skulle vi resa, ty sporrölet var utsatt redan kl. 6, och vi hade $1\frac{1}{2}$ mil till Storeberg.

Morgonen var den vackraste man kunde önska, dagdropparne lyste så klara i gräset vid vägkanten. Solen sken redan varm, himlen var molnfri, och allt antydde en blifvande härlig sommardag. Min far var vid ett särdeles godt lynne och språkade med mig, under det han tyglade sina snabbsprungna hästar. Det dröjde ej länge, innan vi hinkörde några T—dsbor, bröllopgäster liksom vi. Man helsade å ömse sidor, och nu hade vi ryttare såväl bredvid som bakefter, snart en hel kolonn förutom alla dem, som kommo dammande utefter vägen för att hintaga oss. Från alla sidovägar tillstötte ryttare. Vid grindarne begynte redan ungdom samla sig och ordnade medförda löfknippor till

ärebågar. När vi närmade oss Storeberg, var vårt sällskap minst 30 ryttare.

Under den med kransar och guirlander prydda ärebågen vid gårdsgrinden stodo mina gamla vänner Spele-Per och Tålig och mottogo oss med en festmarsch. Gården var full af hästar och ryttare. Vid grinden måste vi göra halt. Vårdarne voro oss der till mötes, och ingen fick passera, innan han druckit en välkomstskål i bränvin eller vin. Sedan stälde sig musikanterna i teten, och skaran höll sitt högtidliga intåg.

Ryttare anlände från alla håll. Hästarne bundos vid träden, vid staketet och hvar det passade sig. Drängarne å platsen gäfvos dem hö och vatten. Oaktadt denna förplägning voro dock många oroliga, gnäggade och ville bita hvarandra. Det hela företedde en tafla af lif, värdig en målares pensel, en tafla som i verkligheten ej mer kan skådas.

Framför förstugudörren stodo höga björkar och mellan dem en ärebåge med sina kransar. Förstugan var beströdd med löf, och löfruskor voro ställda i hörnen.

I den stora dagligstugan voro borden dukade, från spiseln doftade björklöfvet, och löfqvistar voro instuckna här och hvar å väggarne, öfver taflor, bakom det gamla klockfodralet, ja öfverallt, hvar det kunde passa sig.

Man satte sig till bords, min far i högsätet

med den unge ståtliga brudgummen till venster och en nära anhörig till höger. Jag hade fått min plats mellan brudgummen och min far. Så ordnade värdarne det öfriga laget, långt öfver 100 personer, efter släkt och rang. Den senare måste strängt iakttagas, det gick ej an att sätta den förmögne bonden efter den mindre bemedlade.

Kl. $\frac{1}{2}$ 7 voro alla placerade. Socknens klockare upptog med ljudande stämma en morgonpsalm, och alla stämde in. Man sjöng med lif och känsla. Derefter gjorde min far en kort bön, och sedan vidtog den rikliga måltiden, som varade minst $2 \frac{1}{2}$ timme. För hvarje rätt som inbars spelade musiken. Bränvin kringbjöds ofta, nästan för hvarje rätt. Man inmundigade sålunda ansenligt af den varan, men ingen blef hvad man kallar öfverlastad vid det tillfället, ehuru det nog var en och annan som blef temligen högröstad, isynnerhet bland dem, som voro placerade i ett angränsande rum. Skämt och äfven qvickheter — ingalunda ovanliga att få höra i allmogesamqväm — haglade omkring.

In emot måltidens slut uppstod en märklig tystnad; det var då, när den gamle medaljprydda, aktade häradsdomaren Sven i Ranslätt begynte harska sig.

— Har du nåka spårar, du gamle gälbo här in te?— sporde han en välmående äldre bonde, som hade sin plats midt emot.

— Ja, — svarade grannen liksom undvikande — nog har jak ett par.

— Nå än du, Sven Nilsson i Brogård?

— Ja fälle har jak mä' ett par, — blef svaret.

— Nå än du då, Johannes i Svengård?

— Ja bevars, nog har jak spårar — svarade fader Johannes.

— Nå du, Jonas, hur ä' dä' mä' däk?

— Jo bevars, nog har la jak ett par, teminstone lika rediga som Johannes och dina.

— Ja menar ni har spårar här lite van, kara.

— Ja! ja! — ja vars! hördes kring laget.

— Men hur ä' dä' mä' våran pastor då? Har pastorn nåka spårar?*)

— Nej, — svarade min far blygsamt — jag har verkligen ej några sporrar.

— Hör i, kara, go' vänner, va' pastorn seger? Han seger att han inga spårar har. Vell i inte då som jak, så sallar vi ihop nåka stufva van te ett par spårar te våran pastor; dä' ä' la skamligt, att han inga spåra ska' ha', när vi har lite' van.

— Jo! — jo! — ropades i korus.

---

*) Ordställningen vid frågorna är ungefär lika med den af Johannes Sundblad i Gömda Blad uppgifna vid ett dylikt tillfälle. Dessa frågor voro vid alla tillfällen ungefär lika inom trakterna omkring Venersborg och Lidköping.

Och så sändes en tallrik omkring; brudgummen lägger på den 5 riksdaler, andra en dito, de flesta 24 skilling, men en och annan blott en 12-skilling. När tallriken kom tillbaka, låg på den nära 60 riksdaler. Det var pastorns sporrpenningar.

Härefter kom vinet. Min far föreslog en skål för brudgummen, som nu lemnade sitt hem för att i en annan socken förena sina öden med en ung älsklig dotter ur ett aktadt hem. Skålen dracks och efterföljdes af ett hurrarop, som genom de öppna fönstren skallade vidt kring nejden.

Så följde skålar för värdfolket och för hela släkten. Man drack och hurrade.

Till sist sändes en tallrik omkring för att upphemta penningar till socknens fattiga. Den återkom äfven med en ganska rundlig summa.

Måltiden afslöts med en kort bön och afsjungandet af en psalmvers.

Varma och skinande kommo bönderna ut på gården. Nu surrade det der ute värre än i någon bikupa. Alla skulle ha reda på sina hästar och ordna sig till tåget.

Om en kort stund satte sig detta i gång, beskådadt af en ofantlig menighet, som anländt från när och fjerran för att se den ovanliga ståten. Först kommo »blosshållare», unga, raska bondsöner, hvilka tyglade sina hästar temligen husarmessigt. Omkring 100 alnar från dessa

kom min fars tvåspännare, han och jag i framsätet, stalldrängen Lars och Storebergs mor, värdinnan, å baksätet; derefter spelmännen till häst, så brudgummen, hvars trafvare var smyckad med några bandrosetter och betslet rikt besatt med snäckor. Vid hans venstra sida red fadern; så följde den gamle häradsdomaren, hvilken äfven hörde till släkten, och vidare hela skaran i tvenne led. Tillsammanlagd bestod den af något öfver 100 bönder med i allmänhet ganska goda hästar. Sist följde en bagagevagn med ett par svagdricksankare och en bränvinskutting.

Folket hurrade, men squadronen red helt allvarsam, till en början. Något hvar tyckte, att aftåget var så högtidligt, att det ej borde störas af skrån och prat. Man red endast i skridt, för att musiken skulle riktigt ljuda.

Så långt hemmanets egor räckte, fortfor musiken. Men derefter ökades takten, och nu bar det af i full traf genom sockneņs skogsbygd. När en $\frac{1}{2}$ mil sålunda var tillryggalagd, stannade tåget. Hästarne skulle hemta andan en smula, och så ville värdarne efterhöra, om det var någon som var törstig. Och dylika saknades ingalunda. En färdknäpp bjöds äfven öfver lag.

Medan vi så rastade, kom gamle häradsdomaren fram till min far och frågade, om han ej finge åka med. — Jak ä' gammal och stuf-

benter — sade han — och passar ej å hästerygg nu mera; men Gustaf kan godt ta' an min Brunte, han ä' gammal och stadier som jak, så dä' går nok bra.

Jag såg bedjande upp till min far — med sinnet uppfylldt af både glädje, oro och hopp. Att få komma ridande genom hembygden på detta högtidliga sätt fram till bröllopgården, det var mer än jag vågat hoppas. Mitt hjerta klappade nästan hörbart i afvaktan på min fars svar.

Och till min stora glädje blef detta jakande, men likvisst åtföljdt af många förmaningar att hålla mig väl fast i sadeln.

Häradsdomaren hjälpte mig upp på sin lilla häst. Stigbyglarne kunde jag naturligtvis ej nå på långt när, men häradsdomaren fann råd. Han band snören å lämplig plats omkring stigbygelsremmarne, och så trädde jag in fötterna i yglorna.

— Vi tar gossen mellan oss — sade brudgummens far till sin son — så kan vi se etter'n, och så kan pastorn, när han vill, se, hvar han har'n.

Efter slutad rast satte sig ånyo den nu synnerligt uppslupna skaran i marsch under musikens toner. Hvad jag kände mig lycklig och stolt, der jag allvarlig satt på häradsdomarens lilla häst mellan brudgummen och dennes far! Jag minnes aldrig, att jag sedermera nå-

gonsin känt mig på en gång så glad och högtidligt stämd. Och så vackert sedan musiken ljöd! Sedermera har jag hört en massa olika regementens musikkåror och orkestrar, de bästa norra Europa kunnat prestera, men de ha ingalunda varit jemförliga med, som jag då tyckte, Tålig's klarinett och Spele-Pers fiol.

Vi voro nu nere å slättbygden med sina små höjdsatser och den blånande Venerns lugna vatten i fjerran, Halle- och Hunneberg och Kinnekulle. Den tiden räknades landsvägsgrindarne i legio. Hvarje grind var löfklädd och prydd med sin ärebåge, och vid landsvägskanterna stodo de flickor och barn, som klädt den. Vid hvarje grind kastade brudgummen en 24-skilling invid ledstolpen. Vid gårdarne var mycket folk samladt, likaledes vid alla vägskäl. Det var ett verkligt triumftåg genom bygden. Alla höjder voro besatta af menniskor, och böss- och pistolskott smattrade här och hvar omkring, dock aldrig i närheten. Det såg ut, som om det varit en öfverenskommelse, att man ej fick skrämma hästarne.

Det enda, som något störde trefnaden, var dammet; ty detta var stundom ganska intensivt, och ofta insveptes hela ryttarekolonnen af ett tätt stoftmoln. När värdarne tyckte, det blef för »masigt», så gjordes halt och svagdricka kringbjöds.

Efter närmare 3 timmars ridt voro vi i

närheten af den högtidsprydda bröllopsgården, der hela gårdsplanen och alla fönster voro besatta af inbjudna gäster, mest qvinnor, flickor och barn och sedermera omnämnda pojkar, af hvilka många tagit plats å ladugårdstaken. Man gjorde halt å landsvägen. Endast de 4 «blosshållarne» redo i vild karrier fram och in på gården. En af ynglingarne stannade framför trappan, der bruden stod, och sade med högtidlig stämma:

— Brudgummen håller utanför med hela sitt följe och frågar, om han är välkommen.

— Helsa honom och säg, att han är välkommen! — svarade bruden. »Blosshållarne» sprängde derefter åter upp mot landsvägen.

Den som förde ordet, red fram till brudgummen och sade: — Bruden låter helsa sin brudgum, att han är välkommen.

Härefter skedde det högtidliga intåget å den festprydda gården, der en stor skara af ungdom bildade häck å båda sidor af det stora ryttaretåget.

Som om det händt i går, står denna lifliga tafla framför mig, äfvensom hvilka ögon min mor gjorde, när hon fick se mig ridande i första ledet.

Prosten i församlingen förrättade vigseln. Ett par timmar derefter begynte middagen, som fortgick i 5 timmar. Musikanterna spelade för hvarje ny rätt. Skålpenningarne till brudparet

uppgingo till flere hundra riksdaler. Afgiften för den kort efter middagen vidtagande dansen med bruden uppgick äfven till ett ganska betydligt belopp. Fram mot aftonen vidtog den allmänna dansen. Hvarje yngling eller ogift karl tog en mö om lifvet och gick så med henne några hvarf kring rumm^{et}, först helt sakta, med småningom ökad takt, slutligen sprang man, och då ropade en af »blosshållarne» ett »tjo!», hvar efter valsen vidtog i vild yra, par efter par och cirkelrundt som en karusellbana. När anföraren tyckte, att man dansat länge nog, ropade han åter sitt »tjo», och hvar och en gick derefter varm och andfådd rundt om golfvet, som vid dansens början, tills ånyo takten ökades.

Fram mot skymningen blef dansen afbruten. Alla skulle ut och beskåda »hästepojkarnes» affärd.

»Hästepojkar» voro sådane, som skulle afhemta de i sporrölet deltagandes hästar, ty husbönderna skulle qvarstanna minst i tre dagar.

Pojkarne hade i allmänhet gående kommit till bröllopgården. Deras affärd var så att säga högtidlighetens frispektakel, hvilket alla måste beskåda. Vederbörligen undfågnade, en del mer än de tälte vid, stodo pojkarne å bakgården och kring ladugårdshusen med sina hästar och förde ett förskräckligt lefverne. Ändtligen komna i sadeln, satte de alla på en gång i väg under ett tjut och oväsen, som väl endast

kunde jemföras med en flock indianers på krigsstråt. Alla rände i vild karrier af utefter vägarne och in på alla gårdar, der de förde ett ohyggligt väsen. Det var mer än märkvärdigt, att man sällan hörde omtalas, att någon olycka hände vare sig hästar eller pojkar. Denna slutakt å det högtidliga sporrölet var just ej något att berömma. På den tiden väckte den dock mindre uppseende; den hörde så att säga till pjesen. I allt öfrigt var första dagen af ett dylikt stort bröllop af stor högtidlighet, större än någon, som ej bevistat ett sådant, kan göra sig en föreställning om, och läsaren får det ej heller af denna enkla skildring ur folklifvet, ty den är målad med allt för matta färger.

Nu äro de försvunna, de stora sporrölsbröllopen, de som så mycket annat ur det svenska folklifvet. En ny tid vill ej veta af de stora högtidligheterna. De äro ett minne blott, men med minnet följer ej så litet af poesi.

10.

Jagterna i Södermanland och vid
Hunneberg under prinsens af
Wales besök.

Skeppsta d. 7 sept.

Efter tvenne dagars ihållande regn begynte det omsider i går e. m. att något klarna, molnen delade sig, och solen skymtade fram; och äfven i dag ser det lofvande ut. Vädret har blifvit mildt. Det kännes något af våren efter en ruskig senvinter, och visst är, att något hvar här i trakten fått vårliga tankar i afseende på bättre väderlek. Mätte dessa önskningar blifva en verklighet! Landtbrukaren, som under det eviga regnandet hvarken får så eller skörda, önskar det af hjertats grund, och alla de, som i dag rusta sig till de båda kommande dagarnes stora jagter, likaledes.

Och de äro icke få. Utom de kungliga jägarne och deras jagtsällskap kommer dessutom ett drefmanskap, som sammanlagdt vid de båda jagtplatserna, nejden vester om Skeppsta och vid Sjuenda i Gnestatrakten, utgör cirka 700 man. Så stor skallstyrka har väl aldrig förr förekommit vid någon jagt efter de nordiska skogarnes högdjur elgen.

Dessa resliga, imponerande djur finnas ock nu mera talrika i nejden. Baron Dickson har jagträttigheten så godt som öfverallt inom trakten och sparar ej på utgifter till ärliga uppsyningsmän öfver de stora områdena. Elgarne jagas ock ytterst sällan, hvadan de trifvas godt och föröka sig. Ingen jagt har egt rum sedan den kungliga för 3 år sedan, då 12 elgar skötos. Der förut hade ej jagats på 5 år. Äfven i långt aflägsna tider måtte det varit godt om elg i trakten. Flere namn på gårdar och sjöar angifva detta, såsom Elghammar, Elgsjön, Elgrufvan.

Södermanland är känt för sin sköna natur. Trakten här omkring torde vara en af de vackraste, om än icke just så storslagna scenerier i allmänhet förekomma. Men de saknas dock ej å ett och annat ställe. Vägen från Björnlunda station och hit ($1\frac{1}{4}$ mil) är öfverallt täck och leende. Ängar, skogar, sjöar, åkrar och berg omvexla. Skeppsta ligger vid sjön Barrsättern, nere i en dal »förtjusande vackert», kan man med

alla skäl utropa, om man vill begagna det något nötta uttrycket, som dock här verkligen är på sin fulla plats.

Corps de logis'et är en stor byggnad i vacker stil. Det har trenne våningar, om man som den tredje räknar frontispis-våningen och gavelrummen. Tvenne större flyglar märkas. Uti de ljusa och eleganta våningarne i hufvudbyggnaden och i de välförsedda flyglarne är god plats beredd till alla de höga gästerna och deras svit. Äfven åt den medföljande talrika betjeningen är omställt på bästa sätt. Ingen kommer att klaga hvarken på utrymme eller välfägnad å det ståtliga Skeppsta.

De i afton vid 7-tiden med friherre O. Dickson hitväntade gästerna äro: h. m. konungen, prinsen af Wales, kronprinsen, prins Eugen, lord Suffield, grefve S:t Priest, sir Allan Young, mr Tyrwit Wilson, mr Sidney Hall, öfverhofjägmästaren V. Ankarkrona, kabinetts-kammarherarne grefve C. G. von Rosen, A. F. Arbin, F. J. Egeberg (norsk) och antagligen E. Ribbing, hofstallmästaren grefve G. d'Otrante, kapten L. Palander af Vega samt löjtnanterna grefve De la Gardie och G. A. Nyblæus.

I afton efter ankomsten intages middag. I morgon blir jagt vester om Skeppsta, derefter middag och följande dag jagt vid Sjuenda, $1\frac{3}{4}$ mil härifrån. Middag intages då vid Gnesta,

hvarifrån extratåg afgår till Hunneberg, som förut i tidningarne är angifvet.

Skeppsta har sedan århundraden tillbaka varit jernbruk, men bruksrörelsen nedlades år 1868. Godset är nu, som känt, en betydande landt- och skogsegendom med tvenne utmärkta qvarnar, hvilka drifvas af den alldeles invid egendomen flytande Skeppsta-ån. Stora ekonomibyggnader märkas och en hel lång rad med boningshus för gårdsfolket.

Bruket var i gång redan i slutet af 1500- eller början af 1600-talet. Dess förste anläggare var förmodligen en hammarsmed Paul Rennare, som egde det till 1635, då han mot en summa och dotation på hemmanet Hyttatorp och Rör-säter afstod det tillika med den några år förut af honom anlagda, men ej långt derefter raserade Hytta masugn till enkedrottning Maria Eleonora, enligt hvad handlingar visa den 12 jan. 1635. Egendomen har sålunda en gång i tiden tillhört en kunglig person. Bruket arrenderades derefter af enskilda personer och såldes åter jemte Åkers och Krampå bruk af samma drottning till Hans v. Verden och Hendrik Lohe, enligt köpekontrakt af den 26 mars 1640. H. v. Verden öfverlät följande år sin eganderätt till en Nikolaus Nothman, och efter honom har Skeppsta tillhört Wilh. Momma, assessorn, sedermera kongl. rådet grefve Jakob Reenstjerna, v. presidenten Hindrik Herdhjelm, hans enka och

hennes arfvingar, kammarherren Transkjöld, landshöfdingen baron Sven Liljencrantz, kommerserådet J. D. Wahrendorff, majoren Gustaf v. Wahrendorff och hans son, hofmarskalken H. G. v. Wahrendorff. Genom en årlig betydlig lifränta till den sistnämde blef baron O. Dickson 1865 egare af godset.

Skeppsta disponeras sedan 1879 af förre ledamoten af Första kammaren brukspatron Axel Dickson, hvilken på dessa år betydligt uppdrifvit den stora egendomens afkastning. Liksom sin bror baron O. Dickson är brukspatron Axel Dickson synnerligt populär inom orten, kanske mest bland Skeppsta många underhafvande, hvilka säga sig i honom ega en husbonde utan like. Hans fru intresserar sig äfven i mycket för sin mans talrika underhafvande och är af dem älskad tillbaka. Sedan närvarande generationer försvunnit, torde hennes minne länge komma att lefva hos efterkommande.

Skeppsta d. 8 sept.

Som mitt telegram i går angaf, ankom det af baron Oskar Dickson inbjudna jägtsällskapet med extratåg till Björnlunda kl. 5,²⁴ e. m. Stationen var festligt smyckad med blommor och löfverk. Svenska fanan svajade å stationen mellan den engelska och norska. Flere byggnader i det lilla samhället voro äfven prydda med

fanor och flaggor. En stor folkmassa var församlad, hvilken med hurrarop mottog de kungliga och furstliga resande.

Brukspatron Axel Dickson hade från Skeppsta rest de höga resande till mötes. En lång fil af vagnar höll utanför stationen.

H. m. konungen, prinsen af Wales, kronprinsen och baron Dickson uppstego i grefve d'Otrante's ekipage, draget af ett ståtligt fyrsjansspann och kördt af grefve d'Otrante sjelf. De öfriga gästerna ordnade sig uti de många vagnarne. Unga damer kastade vid affärden blommor i den kungliga vagnen.

Vädret var mildt och vackert. Solen sken leende öfver den täcka nejden under den $1\frac{1}{4}$ mil långa färden till Skeppsta. Vid gårdarne var mycket folk samladt. Vid Stråvalla och Tible kastades blommor öfver de kungliga resande. En kvarts mil från Skeppsta, der egendomens område börjar, stod den första ärebågen med kungliga och furstliga kronor samt konung Oskars och prinsens af Wales namnchiffer och der ofvan svenska, engelska och norska fanor. När bron vid Skeppsta-ån var passerad, framme vid den vackra egendomen, stod vid inkörsvägen till gården äfven en smakfull ärebåge med inskrift: *Welcome*, i stora förgyllda bokstäfver å blå botten. Bågen var prydd med en engelsk och en svensk fana. Skeppsta ståtliga herresäte var äfven prydd med fanor.

Så snart jägarne intagit sina platser, smäller i fjerran ett skott från drevvets midt, och genast derpå återljuda tvenne, ett starkt från närmaste flygeln, ett knappast hörbart från den längst bort varande. Så vidtager ett oljud som är omöjligt att beskrifva. Rop, skrik och hojtande genljuda om hvarandra, än i den finaste diskant, än med den gröfsta bas, och deremellan komma drillar så märkliga, att väl ingen tonsättare skulle våga sig på att i toner återgifva dem. De flesta bland dreffolket medhafva käppar, med hvilka de tillika slå på träden och derigenom öka oväsendet. Tillika ljuda jägarhornen. Men som en och annan egare eller bärare af dylikt instrument ej har konsten inne eller är mindre musikaliskt begåfvad, förminskar detta ingalunda, utan tvärtom ökar olåten. Att meningen med allt detta oväsen är att drifva fram elgarne, är sjelfklart.

Jag vet ej huru det kom sig, men såväl denna gång som en föregående, då jag hade nöjet bevista en stor elgjagt, kom mig före denna strof af Wadman i hans beryktade Landvettersjagt, då han så träffande beskref den bekante Hagaprestens musikaliska talang:

“Ej af Roenke en gång
man får höra en sådan ulfvasång”.

Men visst är, att all denna ulfvalåt sätter lif i spelet, och oaktadt det oharmoniska, låter det friskt och behagligt här ute i villande skog.

På en gång dånar ett upprepadt »halt!» Drefvet har kommit till en s. k. haltlinie. Den är utblackad i träden. Kanske är den bortåt $\frac{1}{2}$ mil i längd. Drefvets anförare, skogsuppsyningsmannen hr Lindström, och hans 14 skallfogdar ordna sin långa kedja. Så snart detta är gjort, smälla skott å midten och flyglarne. Ropen och skriken taga åter vid. Nu blir det ytterligare lif. Tjädrar flaxa och flyga med tunga vingslag än hit än dit. Harar begynna visa sig oroliga till sinnes; de veta synbarligen ej rätt, hvar de skola styra kosan. Se der kommer Mickel räf, slug och försigtig, och funderar öfver, huru han bäst skall kunna draga sig ur detta spel, och finner det klokast att gömma sig. Litet emellan ströfvar genom skogen en familj prat samma nötskrikor med sitt vanliga skrik och larm. Misstänksamma eller oroliga unna de sig hvarken rast eller ro: fick man mellan grenarne se en skymt af deras i rödt och blått lysande kroppar, så försvunno de i nästa ögonblick på samma stojande vis som de kommit.

»Pang!» . . . låter det nu från en af skottskärmarne. Se der springer en elg majestätiskt så godt som utefter hela linien. Nu faller skott på skott. Elgen ligger död, men skotten fortfara. Längre bort ses äfven ett eller annat högdjur. Så blir allt tyst. Drefvet är hvad man kallar »framme». Det upplöser sig. Alla vilja beskåda de döda djuren. Der ligga de

varma och blodiga på skogens mossbädd. Så samlar sig en mängd karlar, hvilka släpa ett af de döda djuren fram till vägen. Deras rop genljuda i skogen. Jägarne samla sig i klungor. Kung Oskar med en af hofmännen vid sin sida kommer med spänstiga steg vägen fram. Han ser friskare ut nu än för ett år sedan, synes det. Der borta i backslutningen kommer prins Eugen, lifligt samtalande på engelska språket med en af Britanniens blåögda söner. Nere vid en äng ha flere jägare samlat sig kring Englands och Sveriges kronprinsar. Der talas engelska och svenska om hvartannat.

Jägarne gå nu landsvägen tillbaka, men vika snart af inåt skogen. En smal stig leder till den öfver $\frac{1}{4}$ mil från vägen liggande Nyckelsjön. Båtar finnas der i ordning för jägarnes öfverförande. Jägarekedjan placeras i skott-skärmar mellan Nyckelsjön och Axsjön. Skotten, som gifva till känna att drefvet sättes i gång, höras i fjerran. Tjädrar, orrar, dufvor och andra foglar flyga ängsliga framåt. Harar komma fram till sjökanten. Det knastrar i skogen. Med tunga steg skynda de nordiska högdjuren undan sina förföljare. Skott börja smälla från skärmarne. En elgko störtar sig i Axsjön för att simmande nå den andra, närbelägna stranden. Prinsen af Wales faller henne, just som hon stiger upp ur vattnet, på en gång död till marken. Ett mästerskott — så kallas detta af de skickligaste jägare.

Drefvet går nu genom skyttelinerna och drager sig långt fram intill Bottna sockengräns. Nu börjar ett s. k. återdref, hvarunder skyttarne göra front åt motsatt håll mot förut.

Det dröjde länge, innan man kom i ordning med detta dref, och derunder intog jagtsällskapet lunch i skogen. Jag befann mig härunder ute på den lugna Nyckelsjön. Så enslig och vild har jag knappast funnit en sjö. Ej en människobostad kunde upptäckas vid någon af dess stränder. Mitt sällskap bestod af Skeppsta vänlige inspektor, två yngre ortens landtbrukare och en äldre dito, som rest hit flere mil från sitt lugna hem för att en gång i sina dar få skåda en stor elgjagt. Matkorgar togos fram, och så njöto äfven vi af en den allra behagligaste och mest välsmakande måltid.

Vi skulle hålla utkik på de elgar, som ville kasta sig i vattnet och simma undan.

Snart är drefvet i full gång, och samma scener som förut upprepas. En stor elgtjur, den ståtligaste jag någonsin sett, springer ned till sjöstranden, kastar sig åt sidan och söker öfver en sank mark komma undan. Trenne skott från skärmarne fälla honom död till den våta marken. Nu falla flere skott längs linien. Flere elgar ligga döda.

Vid detta tillfälle sköt konung Oskar en vacker elgko.

Jagten för dagen var slut. Den hade varit

lycklig: 8 elgar utgjorde bytet. Dreffolket samlade sig vid den plats, der ekipagera höllo. Ett par af de skjutna djuren voro ditforslade. Omkring dessa och i öfrigt å hela platsen blef taflan mycket målerisk, isynnerhet sedan jägar-skaran anländt. Jagtsällskapet inträffade vid 6-tiden åter vid Skeppsta.

*   *
*

Vid 10-tiden afbrändes till de höga gäster-nas ära ett storartadt fyrverkeri, anordnad uti och vid stränderna af den täcka Barrsätern.

Nitton större blänkfyrar sände från ena stranden ut sitt röda sken öfver skogen invid, öfver hela sjön och nejden. När detta en stund fortfarit, uppkastades en raketkista på 20 guldregnsraketer. Ute på sjön brann konung Oskars namnchiffer med kunglig krona i de svenska färgerna bredvid prinsens af Wales namnchiffer med Englands krona i engelska färger, hvilande på en piedestal i svenska färger med ett ankare i piedestalen. Samtidigt öfverkastades konungens namnchiffer och krona af stjernor i de svenska färgerna, likaledes den engelska kronan och prinsens af Wales namnchiffer af romerska ljus. Derefter uppkastades tvenne raketkistor, hvardera bestående af 20 större guldregns-raketer. Det hela var af en bländande effekt. Konungen, prinsen af Wales, de svenska prinsarne

och de furstliga personernas svit beskådade från sjöstranden det praktfulla sceneriet.

En stor folkmassa har denna afton böljat omkring det vackra herresätet.

Gnesta d. 9 sept.

I dag på morgonen var himlen mulen. Mellan kl. 7 och 8 regnade det på Skeppsta. Vädret var sålunda ej lofvande för dagens jagt. Men regnet upphörde snart. Molnen delade sig, och vacker väderlek har derefter varit rådande.

Vid 8-tiden satte sig ånyo den långa filen af vagnar i rörelse från Skeppsta, till hvilket de många engelska och svenska gästerna nu sade farväl.

Genom sköna trakter, rika på sjöar, skogar, höjder och bördiga åkrar, gick vägen förbi Dillnäs och Kattna kyrkor. Vid Norrtuna egendom passerades en vacker äreport. Likaledes vid Sjuenda, tillhörigt friherre O. Dickson. På många ställen af vägen voro folkskaror församlade.

Ankommen till närheten af jagtplatsen, steg jägarskaran ur vagnarne, och marschen genom skogen begynte till de på cirka $\frac{1}{4}$ mils afstånd belägna skjut-skärmarne. Drefvet var uppställt långt i fjerran mellan sjöarne Klemmingen och Yngern, väl $\frac{3}{4}$ mil i längd. Dreffolket hade redan börjat jagten.

Efter en timmes förlopp hade det närmat sig betydligt. Man urskilde tydligt en och annan gäll röst. Tjädarne voro redan i rörelse fram mot jägarkedjan. Snart dånade det första skottet. Nu genljödo flera genom den dystra skogen.

Bredvid mig satt en tvärsäker södermanländig med ett väldigt förskinn. Han var slagtare. För hvarje skott svor han ve och förbannelse. Han hade nämligen slagat 8 stycken elgar i går, och nu mente han, att det blir nog lika många i dag. Det var ett strängt göra, menade mannen.

Men han kunde lugna sig. Ej mer än ett dref skulle afgå i dag. Jagtbytet var 4 elgar, och »det var vackert så». Kronprinsen sköt en vacker elgko, en tjur fälades af commander Faulker, en dito af löjtnant Colville. En ungtjur fälades i en af sjöarne, mellan hvilka jägarne stodo.

Omsider samlades jägarne och allt dreffolket omkring skytte-skärmen n:o 5, konung Oskar, prinsen af Wales, kronprinsen och prins Eugen, och alla engelsmännen och svenskarne. Så många som kunde, togo plats. Alla tycktes vara vid bästa lynne. Jagtflaskorna gingo omkring. Rundt om vimlade det af ankommande dreffolk. Taflan var målerisk, och det måste visst mr Sidney Hall äfven ansett. Han stod med skizzboken i hand och ritade.

Efter en stunds rast begaf sig hela den

till flere hundra man uppgående styrkan, dreffolk och jägare om hvarandra, på hemvägen.

Jagtsällskapet är i dag ökad med följande: mr Fauker, löjtnant Colville, major Harmens, ingenjör Frestadius, sekter Sundin och ståthållare Ström.

Genom det pittoreska landskapet ankom jagtsällskapet till Gnesta vid 3-tiden. Stationen var festligt prydd, isynnerhet ingången till jernvägsrestaurationen. Från många byggnader svajade fanor och vimplar.

Middagen var anordnad af den vida omkring bekante källarmästaren Finlöf.

En musikkår, reqvirerad från Stockholm, spelade under middagen. En stor folkmassa omgaf stationen, tätare utanför restaurationen. Starka hurrarop höjdes före och under affärden, med extratåg till Herrljunga och vidare till Hunneberg.

Jagten vid Hunneberg.

Venersborg d. 11 sept.

Ehuru alla minnena från gårdagens händelser stå lifligt framför mig, går det dock i dag trögt att skrifva. Man blir nervös och olustig efter några dagars ansträngda marscher i skog

och mark, färder utefter landsvägar och jernvägar; och sedan, när andra som deltagit i samma fatiguer komma till lugn och ro, då måste referenten sitta vid lampan i den tysta natten och för sin tidning skildra dagens händelser.

Och de i går, de voro litet märkligare än vanligt. En sådan jagt ha väl aldrig nordens tysta furor skådat. Nära femtio elgar skjutna, som man nu vet; och under de följande dagarne kanske man hittar ännu en och annan här och hvar bland moras eller klippor, så att antalet ytterligare ökas. Namnet Hunneberg har i dag gått öfver hela verlden, åtminstone till hvarje plats öfver hvilken Englands fana vajar.

Mången kanske tycker, att det var orätt att nedskjuta så många djur, men så är verkligen ej förhållandet. Elgarne ha otroligt förökadt sig å Hunneberg, och nu voro de alldeles för många. All ungskogen å berget är förstörd, och skogvaktarne, som bo å berget, få ej ha sina åkrar i fred, och äfven deras trädgårdsväxter förstöras af dem. Skogvaktarne uppgåfvo, att elgarne å berget före jagten varit öfver 100, så nog finnes det ännu tillräckligt kvar.

Stockholms Dagblads referent och eder äro de enda referenter af den svenska pressen som bevistat dessa stora jagter i Södermanland och vid Hunneberg.

Från Herrljunga medföljde vi det ordinarie

tåget till Uddevalla, hvilket gick något före det kungliga.

Å de flesta stationer var man sysselsatt med att lägga sista handen vid stationshusens dekorerings. Fanor hissades upp, kransar ordnades m. m. Isynnerhet såg det ståtligt ut vid Håkantorps och Grästorps. Vid stationerna stodo öfverallt människoskaror och väntade i regnet på det snart följande kungliga tåget. Lille-skogs station var smakfullt festklädd, och många fanor vajade. En stor folkskara trängdes å perongen.

Strax efter kl. 8 ankom det stora extratåget. De kungliga helsades med hurrarop. Konungen mottogs af generaldirektör Evers, skogsinspektören Hedström och kronfogden Forsell. Landshöfdingen i Venersborg grefve Erik Sparre hade i Herrljunga mött h. m:t och hans höge gäst.

Konungen och prinsen af Wales uppstego i grefve Sparres ekipage, kronprinsen och prins Eugen jemte grefve Sparre i ett annat, äfven tillhörande grefve S. De öfriga ordnade sig uti den långa filen af väntande vagnar, hvarefter det lysande jagttåget for af förbi Hästvadet och den der befintliga, af 8 större stenar bestående domareringen.

Jagtsällskapet var nu betydligt ökad. Vid Sjuenda i Södermanland tillstötte flere. Vid Herrljunga tillkom dels medelst extratåget, dels

med nedgående natt-tåget till Göteborg engelske ministern mr Corbett, legationssekreteraren Cope, tyske ministern von Pfuel, franske ministern grefve d'Aunay jemte en legationssekreterare, hofjägmästarne af Petersens, Bohnstedt, Wrangel och Seton, förste hofmarskalken grefve von Rosen, kaptenen grefve von Rosen och öfversten grefve Taube m. fl. Från trakten af Hunneberg voro inbjudne frih. Fleetwood, kronofogde Forsell, major Unæus, kaptän Hasselström, kaptän Silverbrand och hr R. Ehrengranat m. fl.

Oaktadt det regniga vädret framträdde den sköna dalen mellan de båda tvillingbergen härlig. Hallebergs väldiga stalper lågo till höger alldeles invid vägen och Hunnebergs branta afsatser, dess skogklädda kam och den rika vegetationen vid dess nedre sluttning framträdde ovanligt sköna, liksom hela den bekanta dalen. Vid egendomen Karten, hvilken var rikt fan- och flaggprydd, veko de resande från landsvägen för att öfver det stora vattenfallet från Hunnebergs många sjöar och sankmarker komma upp på berget. Denna gång var fallet väldigare än vanligt. Det starka regnandet under de senaste veckorna hade mycket ökat dess vattenmängd. Vattenmassan störtade sig utöfver de branta afsatserna med ett väldigt dån, som hördes vida omkring. En stenbro leder öfver fallet. Härifrån börjar det att stiga uppåt, och de resande

måste alla köra sakta. Men något hvar brast ut i förtjusning öfver det storartade sceneri, som så småningom upprullade sig. Halleberg med sina höga skrofliga stalper låg till en del mörkt och dystert i fonden, men nedunder låg så leende den sköna nejden, som krausas af Venerns vågor och genom hvilken Göta elf så majestätiskt framflyter. »Det är Savoyen», sade engelske legationssekreteraren Cope till mig något senare, när han talte härom.

Förbi skogsskolan Bergagården, der en äreport var upprest och fanor svajade, färdades jägarskaran i vagn förbi de vackra plantskolorna inåt berget, så långt vägen var farbar. Då tog den af inåt skogen.

Min kamrat, referenten för Stockholms Dagblad, och jag hade, sedan vi i en liten stuga något ajusterat oss efter den nattliga färden, begifvit oss af utefter den grundligt uppblötta landsvägen.

När vi förbi Bergagården kommit upp på berget, var bataljen med elgarne redan i full gång; dreffolkets vilda skri och jägarhornens skall genljödo öfver skogarne och bergen.

Dreffolket utgjordes af 180 man soldater och 320 civila. Ett mindre antal civila hade till följd af regnvädret uteblifvit, så att detta manskap ej kan uppskattas högre än till 300 man. Drefven stodo under befäl af jägmästarna Lindbohm och de Broen. Jägmästare Lind-

bohm, som är chef för omgifvande revir och Hunnebergs skogsskola, hade anordnat jagten.

En tryckt »ordre de bataille» var utdelad till alla som vederborde. Den innehöll följande bestämmelser:

«Drefvet n:o 1.

Skyttelinien anses uppstald kl. 9. Drefvet börjar kl. 9, är framme kl. 10.

Drefvet n:o 2.

Skyttelinien ställning densamma som vid n:o 1, dock på motsatta sidan af vägen.

Fördrefvet börjar kl. 7; inväntar hufvuddrefvet vid fördrefvets halt, följer sedermera hufvuddrefvet, vid dess andra halt stannar drefvet och inväntar order för framryckning, och anses denna börja kl. 10 och drefvet vara framme kl. 10,30.

Frukost kl. 12,30—1,45 vid Ekelund.

Drefvet n:o 3.

Skyttelinien anses uppstald kl. 2. Drefvet börjar kl. 2,15, är framme kl. 3.

Drefvet n:o 4.

Detsamma anses uppstaldt kl. 4. Fördrefvet börjar kl. 1, framgår till 1:sta halten och stannar der till kl. 3; framgår derefter till 2:dra halten och sammanknäppes der med hufvuddrefvet. Hela drefvet framgår omedelbart till hufvuddrefvets 1:sta halt, stannar der och inväntar order för framryckning. Drefvet anses framme kl. 5,30.

Middag i Skogsskolan kl. 6,15 e. m. Afresa kl. 9,30 till Herrljunga, samt derifrån med ordinarie natt-tåget till Stockholm.

Första drefvet var uppstaldt vid bergets nord nordöstra kant. Skyttelinien utsträckte sig från Floklef ett godt stycke inåt berget. Drefvet sattes i gång. Signal dertill gafs ej med skott, som uti Södermanland, utan medelst jä-

garhorn af dertill kommenderade hornblåsare vid Vestgöta-Dals regemente. Rop och skri skrämma elgarne framåt. Många skott smälla, när drefvet kommit i skyttelinien närhet, och 11 elgar ligga döda.

Drefvet n:o 2, som härunder länge varit i gång, emedan det har lång väg, c:a $\frac{3}{4}$ mil, till skyttelinien, begynner snart äfven närma sig. Man väntar ett godt resultat af detta dref, som omfattar c:a $\frac{1}{6}$ af bergets areal. Detta hopp blef ej heller besviket, till hvilket ock mycket bidrog, att en god del af dreffolket bestod af disciplineradt folk, soldater af Vestgöta-Dals regemente, anförde af jägmästaren de Broen, hvars höga gestalt visar sig än här än der uti den långa kedjan. En soldat står mellan tvenne civila, så långt styrkan räcker. Manskapet har otroligt svårt att komma fram. Mossarne äro förskräckligt genomblötta af regnet, och marken är mycket oländig. Men fram går det under rop och skri, och elgarne, som visat sig i mängd, jagas vildt framåt. Vestgötarne hafva dugtiga lungor. De ropade i mitt tycke högre än södermanländingarne.

Vid jägarkedjan är man i stark spänning, ju mer drefvet närmar sig. Snart ljuder genom skogen det första skottet; nu följes det af flere. Dreffolkets rop tilltaga i styrka. I mossen komma elgarne rusande fram, och nu följer ett skåde-

spel, som väl aldrig förekommit vid någon jagt i Norden.

En oordnad salv af välriktade skott sändes mot de framrusande högdjuren. Ett och annat faller döende till marken, men de flesta rusa sårade framåt, tills de, träffade af nya skott, falla ned. Kulor hvina och tjuta mellan träden, som under en batalj. Krutröken lägrar sig utefter den våta marken och gör det på sina ställen svårt att se. Af skott döfvade elgar springa åter upp och rusa ytterligare framåt, tills de, ånyo träffade, tumla stönande ned. Elgtjurar borra ned sina väldiga horn i den uppblötta marken, stöna och fäkta med sina höga ben. Plötsligt blir det ett ögonblick tyst, en tystnad som nog hade litet hemskt i sig. Men så vidtager åter dreffolkets skri. Andra elgar rusa fram för att falla för kulorna. En af skogsvaktarnes tjurar af släktet — »Bos», som både länge och väl trifts godt tillsammans med de vilda skogskamraterna, delar deras öde. Han har fallit för en kula och ligger broderligt vid sidan af de öfriga. Misstaget kan ju vara förargligt, men dock mycket förlåtligt vid detta tillfälle, i krutrök och regn.

Dreffolket har emellertid framkommit till den sista halten. Det andra jagtdrefvet är slutadt. Jägarne begifva sig ut på slagfältet och beskåda alla de döda djuren. Dreffolket kommer till. Taflan blir om igen sällsam, men på

målerisk som möjligt. Nästan alla jägarne buro pittoreska, ja till och med — som en och annan engelsman — fantastiska drägter. Grått och gulbrunt var hufvudfärgen. Prinsen af Wales bar alla jagtdagarne olika kostym. Vid Skeppsta var den gul, vid Sjuenda gulgrå, vid Hunneberg brun. Båda herrarne Dickson, baron Oskar och brukspatron Axel, uppträdde deremot ingen gång i jagtkostym. De buro vanlig civil hvardagsdrägt. Detsamma gjorde kapten Palander af Vega.

Enligt programmet skulle frukosten begynna kl. 12,30. Denna tid blef dock betydligt öfverskriden. Jägarne anlände ej förr än vid 2-tiden till Ekelund. Det var ju sålunda lidet in på eftermiddagen, när frukosten var slutad. Det syntes därför omöjligt att medhinna båda de återstående drefven. Det tredje i ordningen uppgafs helt och hållet. Dettas drefmanskap erhöll order att lemna sin position. I mossen kom det sedermera fram till Ekelund. Manskapet från de båda första drefven begynte ock att inträffa vid samma ställe. Omkring och uti jägarebostället surrar och vimlar det af menniskor, liksom bin utanför och inuti en kupa. Alla tala med hög röst om jagten, hvar och en har något att förtälja om dess gång och sina enskilda öden under frammarschen genom mossar, kärr och bergklyftor. Alla äro genomvåta. I stöflarne squalpar vattnet. Men alla äro detta

oaktadt vid det briljantaste lynne. Isynnerhet tyckas de visa ett visst skämtsamt deltagande för skogsvaktaren Lindqvists tjurs sorgliga öde. Denne har nämligen varit som en pappa för all nötboskapen här uppe på berget och kommer sålunda att länge lefva i saknad minne och hans ärorika död å slagfältet vid Floklef att beklagas. Men Lindqvist sjelf är ingalunda missbelåten. Han vet sig nu få god betalning för sin tjur och tycker, att kommersen gick raskt.

Dels åkande, dels gående begåfvo sig jägarne till fjerde drefvets skyttelinie. Drefvet var uppställt å bergets nordvestra rand och ryckte nu så småningom framåt. Skyttelinien var mellan sjöarne Eldsmörjan och Gransjön.

När jag ungefär en timme efter jägarnes aftåg gick skogsvägen från Ekelund bort till det nya slagfältet, lät det till höger alldeles som en förpoststrid under ett fälttåg, erinrande mig om en förfluten tid.

Å skogsvägen nära skyttelinien stod grefve Sparres ekipage, hvilket skulle från jagtplatsen föra konungen och prinsen af Wales till Bergagården. I backslutningen med ett långt mossdrag framför sig syntes en och annan jägare i sin skytte-skärm; bland dem äfven konung Oskar. Drefvet hördes på afstånd, men så blef allt åter tyst: det hade hunnit till en haltlinie. Skjutningen upphörde. Snart ljuda signalhornen genom skogarne, och folket sätter sig ånyo i gång,

under ett tjut som kunde erinra om indianer på krigsstråt. Allt närmare komma ropen och skrien. Nu börjar skjutningen ånyo, mest till höger; men äfven till venster smäller ett och annat skott. Drefvet har hunnit till sista haltlinien, och oväsendet tystnar. Skjutningen upphör åter helt och hållet. Konungen lemnar sin plats och går ut på skogsvägen. Flere jägare samlas omkring honom. Snart anländer äfven prinsen af Wales. Jägmästare i sina vackra gröna och grå uniformer komma äfven till. Dreffolk anländer såväl utefter skogsvägen som genom mossarne. Nära intill ligger en skjuten elg, kring hvilken en del menniskor samlat sig.

Konung Oskar är intresserad af att veta jagtens gång och frågar jägmästarne och andra derom. Ingen kan bestämdt uppgifva, hur många djur som blifvit fällda, blott det att en hel mängd ligga döda utefter hela linien. Prinsens af Wales godmodiga anlete lyser af förnöjelse, när han för en af sin engelska omgifning förtäljer, huru det gick till, när han för några få minuter sedan i mossen till venster sköt en elg.

Konungen och hans höge gäst begifva sig uppför skogsbacken till grefve Sparres ekipage. Alla öfriga jägare, jemte massan af dreffolk, begifva sig genom mossar och skogar af till Bergagården.

De stora jagterna ha nått sitt slut.

Vid Bergagården omkring skogsskolan har

samlat sig en ofantlig människomassa från Venersborg och hela den omgifvande nejden. Kamarmusikus Lundgrens orkester, som medföljt från Gnesta, konserterar utanför. Regnet har upphört, och som vädret är mildt, är aftonen behaglig, men marken är öfverallt förfärligt genomdränkt af störtregnet. Genom fönstren skådar folkmängden nyfiket in på den vid ett långt bord sittande jägarskaran och söker uppfånga en skymt af konungen, hans höge gäst, kronprins Gustaf och prins Eugen. De båda sistnämde hafva under jagtdagarne gjort sig kända som dugliga skyttar. Kronprinsen fälde under dagens jagt minst 6 elgar, prins Eugen 2. Prinsen af Wales sköt 3 och h. m:t konungen 2.

Å en rund gräsplan å skogsskolans gård har man redan samlat flere skjutna elgar. De ståtliga djuren ligga der blandade om hvarandra, nu stela och med brustna ögon. En ovanligt stor elgtjur finnes i samlingen. Han synes vara vid ett ypperligt hull. Hornen äro verkligen gigantiska. Nyss gick han der ute i vildmarken fri och med muntert sinne och frimodig blick. En skogarnes furste hög och stolt gick han i sitt tysta, ödsliga rike, tills han denna dystra, regniga dag i spetsen för sina anförvandter fick sätta till lif, krona och rike.

Jag får nu bedja mina läsare om ursäkt därför, att jag ej kan namngifva alla de rätter, som serverades å den kungliga jagtmiddagen

vid Bergagården. Det kunde ju varit intressant nog, men hvarken min kamrat, referenten för Stockholms Dagblad och dessutom för flere engelska tidningar, eller jag hade någon tid att kvarstanna å platsen. Vi måste utan uppehåll gående begifva oss af ned till stationen, öfver $\frac{1}{2}$ mil, å förskräckliga vägar, för att i tid kunna hinna fram till ordinarie Venersborgstågets afgang. Vi ville nämligen så fort görligt var underrätta allmänheten om den stora elgbataljens gång.

När vi i skymningen passerade egendomen Karten, voro storartade anordningar der gjorda till en utom allt tvifvel praktfull ekläring. Marechallerna utefter vägen ända fram till Halleberg voro redan tända. Snart hade vi fullt mörker, der vi gingo i smutsen å den gruffigt eländiga landsvägen utefter Hallebergs väldiga stalper. Musiken från Bergagården genljöd behagligt nere i dalen.

Omkring stationen var en praktfull ekläring. En ofantlig människoskara var der församlad. Det såg ut, som om hvarenda människa som gå kunde i denna ort varit på benen denna dag för att beskåda den kungliga ståten. Jag tror att halfva Venersborg var vid Lilleskog och Bergagården.

Sedan det kungliga jagttåget anländt, tog det plats i vagnarne. Det dröjde dock en god stund, innan allt var i ordning. Konungen öfvervakade

sjelf, att alla kommo med, och frågade ifrigt efter, om än den, än en annan hunnit med.

När den ofantliga människomängden märkte, att det snart skulle draga åstad, ropades: »länge lefve hans maj:t konungen!», och derpå hurrades eftertryckligt, visserligen icke med någon särdeles ordning, men kraftfullt och lika välment för det. Derpå utbragtes ett lefve för prinsarne och sedan ett för prinsen af Wales, och desslikes ett gemensamt för konungen och prinsen af Wales. Alla de kungliga visade sig i kupéfönstren och helsade vänligt mängden.

Under ihållande hurrarop för konungen och prinsen af Wales gled det stora tåget sakta från stationen.

Tåget till Venersborg afgick derefter, så fort ske kunde. Det var ett ofantligt tåg; men ändå oerhördt trångt i vagnarne. Alla människor talade om jagten. Vid Rånnums station ökades passagerare-antalet än vidare.

Å bangården i Venersborg blef en oerhörd trängsel och ropande. Det såg ut, som om den del af stadens befolkning, som ej varit å berget eller vid Lilleskog, här var till siste man församlad. Alla ville veta något från jagten. »45 elgar äro skjutna» — »47 äro skjutna, det var förskräckligt!» — »52 ha strukit med? Hvad säger du, bror? Nu ljuger du» — »Nej, ta mig f—n, är det inte sannt» — »Kronprinsen har skjutit 6» — »Hvad i Herrans namn säger du?» — ropades öfverallt.

Vid bangården tog den vänlige redaktören för »Tidning för Venersborgs stad och län», hr Lindqvist, hand om oss tidningsreferenter. Det var hemskt, hvad vi sågo ut. Leriga och smutsiga upp öfver öronen. Alla tre sprungo vi till telegrafstationen. Från Lilleskog hade vi naturligtvis sändt ett: »håll öppet». Så raspade vi hop depescher till Stockholm, Göteborg och det gamla töckenhöljda England. Venersborgs-redaktören förde oss sedan till stadshuset och gaf oss både mat och vin.

De stora kungliga jagterna i Södermanland och vid Hunneberg äro nu slutade. De voro minnesrika som de största hvilka någonsin förekommit i Norden.

Uti sista drefvet fälades 16 elgar. De fällda utgöra sålunda 52. Under detta dref bröto 12 à 15 elgar dreflinien eller summo öfver Bergsjön. Vid andra drefvet räddade sig äfven en mängd elgar. Under dagens lopp fälde konungen 1, prinsen af Wales 3, kronprinsen 6, prins Eugen 2, baron Dickson 7 — dessa fälades inom få minuter och lågo strödda rundt om den skicklige jägaren —, hofjägmästaren Thott 5 o. s. v.

11.

Karl XV:s sista besök å
Sanna hed.

Under ett af sina besök i Frankrike på 60-talet vistades den svenske konungen mycket bland de kejsrerlige officerarne. Under samqvämen eldade ofta champagnen sinnena och löste tungans band.

— Kom till mig nästa sommar! — sade konungen vid ett tillfälle, i det han klingade med några närstående officerare, bland dem en med namnet Kläry — en anhörig till det svenska könungahuset.

— Tack, Ers majestät — svarade kavalleri-öfversten markis de . . . . Jag mottager med nöje inbjudningen. Ni har ju ett sorts bondkavalleri der uppe i nordens? — Det skulle bland annat fägna mig att se, huru ett slikt ser ut.

— Ja — svarade konungen helt allvarligt — nog har jag bland andra trupper ett indelt

kavalleri, hvilket ni, herr markis, behagar kalla bondkavalleri; men jag skall ta mig f-n visa er, att det är långt för mer än edra sidensvansar här nere. Välkomna, mina herrar, under första hälften af juni nästa år!

Och följande år, något före midsommar, kommo verkligen markis de . . . , stabsofficeren Kläry och en annan fransk kavalleriofficer till Stockholm.

Att Karl XV mottog dem på det hjertligaste, behöfver ej nämnas. Såväl å Stockholms slott som å de kungliga lustslotten njöto de främmande officerarne i sin höge värds sällskap lifvets glada dagar.

Men under tiden tänkte konungen: »nu skall jag min själ visa dem det svenska bondkavalleriet», och så telegraferades till öfverste Leuhusen vid lifregementets husarer om afsigten. Dag bestämdes, när konungen med svit skulle anlända till Sanna hed, lifregementets husarers mötesplats.

Nu var förhållandet det, att nämnda exercisplats, innan den genomgått den under de senare åren verkställda grundliga dräneringen, blef under regnig väderlek det mest olämpliga manöverfält. Hästarne kunde då sjunka ned till knäna uti den uppblötta, lösa marken, och under den försommar, som här är i fråga, var det ett evigt regnande.

Vid telegrammets mottagande ref sig der-

för öfverste Leuhusen bakom örat. Historien om bondkavalleriet hade konungen för honom berättat, och nu gälde det att, oaktadt de mest ogynsamma förhållanden, uppvisa regementet i sin fulla glans och sätta det svenska kavalleriet i respekt inför en stormakts officerares kritiska blickar.

Öfverste Leuhusen var kavallerist till lif och själ och ansåg efter moget betänkande en uppvisning vara komplett omöjlig. Han rådgjorde dock med sitt närmaste befäl, men erhöll öfverallt det korta svaret: omöjligt, herr öfverste!

Och därför telegraferades till konungen: — omöjligt, Ers majestät, heden står full af vatten!

— Hjelper inte — svarade Karl XV — kommer i öfvermorgon.

— För Guds skull, kom inte, Ers majestät — svarade öfverste Leuhusen — den enda något så när torra plats som finnes är den, der Nerikes regemente kamperar, och den är ganska obetydlig.

— Skicka nerkingarne åt byar och bondgårdar — telegraferade konungen — och ryck upp på den torra platsen i bestämd tid!

Mot så tydliga ordres var intet att invända. Nerkingarne lemnade med glädje sitt våta läger och inqvarterades i byar och gårdar. I bestämd tid utbredde sig husarernas långa, vördnadsbjudande linier å deras förra lägerplats.

Konungen med en lysande stab anlände från Hallsberg. Regnet fortfor att nedströmma. Men detta fick ej hindra manövrerna, hvilka både länge och väl fortgingo å den genomdränkta marken, hvilken inom kort blef förfärligt upptrampad. Dyn bokstafligen rök omkring squadronerna, och manskap och hästar blefvo nedstänkta upp öfver öronen. Nerikes husarer ha alltid haft ett godt namn om sig för duglighet, och de utmärkta officerarne, generalen frih. von Essen, hjelten från Fredericia grefve Löwen och öfverste Leuhusen, hade satt den utmärktaste pli på såväl folk som hästar. Oakadt den olämpliga terrängen gingo därför manövrerna i hällregnet förträffligt.

Förvånade togo de främmande officerarne det sällsamma skådespelet i betraktande.

— Hvad säger ni om mitt bondkavalleri, mina herrar? — utbrast konungen vänd till dessa, efter en väl utförd choc af hela regementet. Jag må undra, huru edra sidensvansar der hemma skulle taga sig ut i den här smörjan.

Uti officerspaviljongen hade husarofficerarne anordnat en splendid middag för konungen och de främmande officerarne.

Under den gick det gladt till, som alltid vid dylika tillfällen under Karl XV:s tid. Efter middagen blandade sig sången med bågarklangen. Omkring paviljongen voro trogna nerkingar af båda könen talrikt församlade under ett hvalf af paraplyer.

Konungen kastade en blick genom ett fönster ut bland folkmassan. Fick så se gamle länsman H. stå der ute.

— Hvem är den gamle? — frågade konungen en husarofficer.

— Kommissarien H. — svarade ryttmästaren.

— Tag in karlen, inte skall han stå der ute och frysa i hållregnet! — befalde konungen.

En adjutant införde genast den gamle länsmannen.

— Hör du, min käre H. — sade konungen vänligt till den förvånade gamle mannen — inte skall du stå der ute och frysa, medan vi andra ha det så varmt och skönt här inne, — och dermed klingade konungen med länsmannen i skummande champagne.

Sången, glädjen och skämtet stodo som högst i paviljongens tak. Konungen såg på sitt ur och hviskade derpå några ord i örat på öfverste Leuhusen, fattade sin mössa, lemnade lokalen, svingade sig upp på sin utanför i beredskap stående häst och red i sporrsträck till den $\frac{1}{2}$ mil aflägsna jernvägsstationen Hallsberg.

Nu blef det oro i lägret. Sången, skämtet, bågarklangen tystnade som genom ett trollslag. Alla fattade sina hufvudbonader och skyndade till sina hästar. Ingen inväntade den andre. Hvar och en gaf sig af, allt efter som man kom i ordning, och på så sätt satte sällskapet i väg

till Hallsberg, efter Hans majestät. Det blef den underligaste hetsjagt man kunde skåda.

Dock ej alla följde efter till stationen. En och annan kände sig något knäsvag, och flere tyckte sig fått nog af förmiddagens strapatser, och för öfrigt kunde väl ej alla lemna regementet vind för våg. Extra traktering var nämligen utdelad till allt underbefäl och manskap, och stor fröjd och gamman rådde öfverallt.

Till långt in på sena qvällen sutto officerarne och pokulerade i paviljongen och talade om den folkkäre konungen och dagens lyckade manövrer, längre än kanske en och annan tålte vid.

Sedan natten bredt sin slöja öfver nejden, så mörk den blir under nordens korta juninatt, stodo tvenne af regementets fanjunkare ute vid vaktkedjan.

— Kan du säga mig, hvad i Herrans namn det är för en, som kommer där borta? — sade fanjunkaren A.

— Nej min själ jag det kan — svarade fanjunkaren B.

— Tror du det är en människa?

— Ja, det tror jag nog, fast jag aldrig i mitt lif sett någon så besynnerligt klädd. Om jag ej misstager mig, är det dock en officer, han har ju sabel och officersmössa.

Den ankomne var den hederlige och omtyckte ryttmästaren X., den för öfrigt nyktraste

och hyggligaste man i världen, som nu var utkommen för att inspektera vakten, och se, att allt gick ordentligt till, iklädd tofflor och nattrock, utan chemise och underkläder, med officersmössan på sned och sabeln oordentligt fäst om lifvet.

Fanjunkarne förde den omtyckte ryttmästaren till sin lägerplats. Sedan de varligt lagt honom till sängs och stoppat ned täcket omkring honom, låg ryttmästaren så belåten och pratade: — Förbannadt bra gjordt, mina herrar, så sa kungen, — en skål för regementets heder — hurra!

Och härmed slutade den minnesrika dagen, då den femtonde Karl visade de franska officerarne det svenska bondkavalleriet. Det var ock hans sista å Sanna hed.

12.

I Skåne.

Innehåll: Lund förr och nu. — En morsk erkebiskop. — Lund änyo en framåtgående stad. — Nybyggnader. — Den nya kyrkan å Helgonagården. — Domkyrkans restaure-ring. — Kryptan. — Tegnér's stod. — Hans hem. — Det unga Lund å Helgonabacken. — Monumentet å Sliparebacken. — På slagfältet. — Intryck derifrån.

Den sydsvenska universitetsstaden *Londinum Gothorum* begynner åter att komma till anseende, som en af de förnämsta städerna i norden. Den var nog en gång dess allra förnämsta, men detta hör nu till de länge sedan svunna tider, biskoparne Absalons och Jakob Erlandssons tid. Då uppgifves staden hafva egt 23 kyrkor och 7 kloster, förutom de många kapell, som funnos inom de med 4 portar försedda murarne, och man har beräknat dess folk-mängd till minst 120,000 och dess rikedom utan tal. Vid slutet af 1100-talet begynte olyckorna.

Staden led af eldsvådor och af de många skånska bondeupproren. Men efter olyckorna reste det sig upp föryngradt och var under medeltidens sista århundraden alltid vördnadsbjudande.

Lunds rikedom och prakt grusades af svenske konungen Karl Knutsson under hans härnadståg till Skåne 1452. Efter att ha eröfrat Helsingborg och Landskrona stod han med svenska hären utanför staden och uppmanade den att gifva sig. Erkebiskop Ture beredde sig till försvar och svarade helt manhaftigt: »Jag kan aldrig blifva större än jag är, ty jag är erkebiskop i Danmark, påfvens legat och Sveriges rikets furste. Jag kan heller icke blifva uslare än jag varit, ty då jag var en skolepilt, måste jag vid dörrarne tigga mitt bröd, som var dopadt i soppa, och fick ofta med mina kamrater icke annat än stryk.» Då lät konungen i vredesmod skjuta eld på staden. Utom domkyrkan och erkebiskopsgården nedbrann den helt och hållet, och dermed slutade dess välstånd och betydighet, folkmängden minskades efterhand, så att den år 1720 endast uppgick till 680 mantalsskrifne personer. 1743 uppgick den till 1,034, men hade 1805 ökat till 3,224. 1830 var befolkningen 4,211 och har sedan varit i ständig tillväxt, så att staden 1850 egde nära 7,000 invånare. Nu är dess folkmängd öfver 16,000.

Staden är sålunda nu mot slutet af det nittonde seklet i starkt framåtgående. Till någon

storhet kommer den nog aldrig åter. Dertill ligger det ännu hastigare framåtgående Malmö allt för nära. Men en betydande plats i det sydligaste Sverige blir den dock fortfarande under de närmaste seklen.

Någon vacker stad är ingalunda Lund, dertill är den för oregelbunden; gatorna äro i allmänhet krokiga, och husraderna bestå dels af gamla antika byggnader och som sådana minnesvärda och derjemte af många nybyggda ståtliga byggnader i brokig blandning; dessa senare ligga i allmänhet här och der, omgifna af till dels mycket oansenliga hus. Den nybyggda stadsdelen, Ripastaden kallad efter den ännu lefvande rådmannen Ripa, är dock fullt regelbunden. I närheten af jernvägen är äfven en mängd nybyggnader kring Isakstorget, der Lund har sina kända kreatursmarknader. På Helgogårdens mark i nordligaste delen af staden kommer i närmaste tiden att uppföras en ny kyrka efter ritning af hofintendenten Zettervall. Platsen är högländt, hvadan det nya templets höga tornspira kommer att dominera hela den omgifvande nejden och synas vida omkring öfver landet och Öresund.

Den vördnadsbjudande domkyrkans restaurering pågår fortfarande invändigt. Det yttre är väl egentligen nu färdigt, såvida ej den ursprungliga restaureringsplanen skall följas. Då tillkomma tvenne torn och en kupol. En god

del af kyrkans midtelskepp upptages ännu af byggnadsställningar i och för målningar af hvalfven. Att dessa ställningar nu något misspyda, är ju gifvet, men ändock ter sig kyrkan mäktigt skön i sin ädla romanska stil, med sina gigantiska murar och de 21 hvalfbågarne hvilande på 18 pelare i 2 rader. De nya takmålningarna efter nutidens sed i kyrkans midtelskepp, med sin rika förgyllning, höja anblicken ansenligt. De sprida ett bländande skimmer genom hvalfvens halfdunkel. Koret med altaret, fullt färdigt, måste blifva ovanligt praktfullt. Något som betydligt bidrager till perspektivets skönhet är icke allenast, att kyrkan är bredare i vester än i öster, utan äfven att golfplanen i långhuset har en omärklig höjning af nära 1½ fot. Kyrkan liknar mycket katedralerna i Bonn och Boppard. En dansk ornamentsbildhuggare, i kyrkan sys-selsatt med arbete, visade mig vid mitt besök öfverallt, äfven ned i kryptan, der jätten Finn, som enligt sagan byggt templet, genast vid nedgången visar sitt hemska anlete för den besökande. Stenjätten står och famnar en pelare, liksom han ville rifva ned hela sitt gigantiska verk. Lunds domkyrka fullt färdig, sade mig min intelligente följeslagare, blir helt visst den härligaste i Norden. Sanningen häraf är icke jag kompetent att bedöma.

*

*

*

Strax norr om kyrkan, bland sköna planteringar, ligga de flesta af de många publika byggnaderna, den nya, ståtliga universitetsbyggnaden, biblioteket, akademiska föreningen m. fl. Framför den sistnämnda byggnaden står som bekant Tegnér's stod, modellerad af Qvarnström och aftäckt 1853. Professor Scholander gaf ritningen till den höga fotställningen. Frithiofs och Axels frejdade skald höjer blicken uppåt och håller ritstiftet i sin högra hand, liksom han ville anteckna de inspirationer, han erhållit från höjden, i den bok han håller i venstra handen. Han stöder sig mot en runsten, och har harpan invid. Öfver harpans ena hörn hänger en lagerkrans.

Skaldens boning, vid den obetydliga Gråbrödersgatan, hålles i samma skick den var i hans tid. Det är ett af stadens oansenligaste hus, men ändock ett af de märkligaste. Ingången är från den hvälfda porten mellan detta och en högre byggnad. I det inre rummet, skaldens egentliga arbetsrum, står hans eget skrifbord, med schatull och papperslåda. En liten krona hänger ned från det hvita bjelktaket. Framför bordet står den enkla skinnbeklädda skrifstolen och invid väggen en skinnklädd sittsoffa, vid sidan en större länstol, allt från skaldens dagar. Å väggen ofvan soffan hans bild omgifven af: en lagerkrans. Luthers och Melanchtons bilder pryda dessutom väggarne, dess-

likes Karl XIV Johans, samt dessutom en mängd samtida statsmäns, biskopars, vetenskapsmäns och generalers, äfvenledes konung Oskar I:s. I yttre rummet står ett åldrigt bord af ek, tvenne bokskåp, det ena innehållande inbundna delar af skaldens verk i öfversättningar på alla civilisationens språk, det andra äfvenledes böcker, men ock handskrifter och tidningar i hvilka han skrifvit. Vid ena sidan af rummet stå tvenne bord med lock af glas. Det ena innesluter skaldens kommandörsstjerna, dödsbrevet, hårlockar, pergamentsplån, knifvar och andra småsaker, som han i lifstiden begagnat, hans glasögon, klocka, visitkort m. m., det andra Pindarus' och Homerus' verk, med af skalden gjorda anteckningar, professor Främlings föreläsningar, äfvenledes med anteckningar. Biskopinnan Tegnérs bild pryder rummet mellan de tvenne fönstren, och på väggarne hänga dessutom bilder ur Frithiof och Ingeborgs saga, nederst vid dörren finnes skaldens stod i miniatyr. Å den hänga tvenne kransar, en från Upsala, den andra från Lunds studenter. Å kakelugnens afsats är ställdt ett väl måladt porträtt af skalden, taget i bröstbild och i kroppsstorlek.

*   *

*

Det unga Lund, och detta är ganska talrikt, är, i denna vintertid, å lediga stunder, synner-

ligast eftermiddagarne, talrikt församladt på den vackra, trädbevuxna platsen från Helgonagården ned mot staden, ifrigt sysselsatt med kalkkåkning från höjdrönet. Slätterna kring staden äro nästan bara, men här uppe på höjden mellan träden är snö nog. Der är ett lif värdt att skåda. Å flere banor mellan träden kila studenter och skolpojkar med hvar sin näpna pensionsfröken framför sig på kälken, ja äfven ganska ofta med en huldgudinna som läst för presten i fjor eller förfjor, ja ännu längre bort i tiden. Blixtsnabbt går det utför den långa sluttningen. Oftast lyckas det bra, utan alla olycksfall. Men små sådana höra ju till stycket, och när de inträffa, tagas de ingalunda illa upp. Man gör om hvarandra en kullerbytta i snön, skrattar och glammar som om ingenting händt. Den artige studenten slår med handen snön från den skönas lockar och kappa, och så bär det upp för höjden igen, så fort som om det stode för brinnande lifvet. Öfverallt genom skogen skymta åkande utför, och källkar dragas uppåt. De så att säga traditionella skrien höras öfverallt. En massa åskådare stå längs banorna, intresserade af den lifliga taflan, men något hvar bör iakttaga all försigtighet och ha ögonen åt alla sidor, ty innan man vet ordet af, ropar en student, som med sin kälke och sin fröken »kommit på sned», sitt »se upp!», och passar man sig ej genast, tumlar man med. Redan i dagningen begynner man

leken, berättade mig en äldre lundabo, och de »tosingarne» hålla på till 12 på natten.

*

*

*

Utom dem, hvilka under de senare åren studerat i Lund, hafva högst få uppsvenskar något närmare tagit den vackra minnesvården öfver slaget utanför staden den 4 dec. 1676 i betraktande, men många ha hastigt sett den skymta förbi under jernvägsfärden mellan Örtofta och staden. Derfor här en hastig teckning.

Monumentet, upprest af danskar och svenskar gemensamt, står på en upphöjning söder om den egentliga Sliparebacken eller Liborii hög, $\frac{1}{4}$ mil från Lund, nära såväl landsvägen som jernvägen till Örtofta. Så väl fotställningen som kolonnen äro af hvitgul sandsten. Å hvarje af fotställningens hörn ligga 3 större kanonkulor, hvilka uppbära en upprest metallkanon. Kolonnen är i 4 afdelningar. Den nedre omgifves på hvarje sida af en bombkanon och rader af kulor. Å afdelningen deröfver bär sidan åt jernvägen följande inskrift:

1676.

Den 4 December stridde och blödde här folk af samma stam.

Försonade efterkommande reste stenen.

Å motsatta sidan åt landsvägen:

Här ligger kække meend, hvis been og blod er blandet, bland hinanden saa, at ingen siger andet, end de är off en

slect, de var oc off en troe, dog kunde de med fred, ey hos hinanden boe.

Den tredje afdelningen är prydd med stjernor och årtalet 1676, spetsen med svärd och lagerkransar. Vid afdelningens hörn stå uppresta kanoner och mellan dem rader af kulör.

På sjelfva höjdrönet står en väderqvarn. Backen är ingalunda anseelig, kanske knappast en 30 fot öfver den omgifvande marken, men så behöfves här, på den flacka slätten, ej synnerligt stor höjd, för att den skall bli dominerande. Qvarnen är ganska hög, och öfverst från den har man en märklig utsigt öfver hela det omgifvande landet, öfver Råbydalen till Romeleklint, och vänder man blicken åt söder, upprullar sig en härlig tafla öfver den närbelägna staden, slätten der bakom, Malmö, det mörka Sundet med sina ångare och seglare och i fjerran danska landet med Köpenhamn.

Sådan är utsigten från valplatsen af slaget vid Lund 1676; men detta var visst ej det första som utkämpats invid stadens murar. Historien talar från slätterna både i söder och norr. Den 7 april 1525 tillfogade de danska fältherarne Johan Rantzau och Tyge Krabbe den upproriska skånska bondehären, anford af junker Moritz af Oldenburg, ett fruktansvärdt nederlag strax söder om staden. 3,000 bönder föllo.

Från qvarnen ligger emellertid lik en karta Karl XI:s minnesrika valplats framför den besö-

kande. Kommer man något ihåg sin historia, kan man utan möda följa arméernas marsch i sned riktning, för att uppnå Helgonabacken strax vid Lund. Denna höjd var »denna gång bruden hvarom man dansa skulle». Man ser Benstorp, svenskarnes högkvarter dagen före striden, nästan rakt norr ut, och Svenstorp, danskarnes, något i nordost, och man finner lätt, hvar Stora Harrie qvarn är belägen bort i Käfflingeåns dal, der öfvergången skedde. Så ser man Hoby kyrka, från hvilken en smal dalgång leder till Stångby; man ser Møllevång och Galgbacken, allt historiska namn. Man beundrar den elfte Karls djerfva strategiska marsch vester om Sliparebacken öfver Wallkärra, hvilken stälde honom i danskarnes rygg och lät dem kämpa med front mot eget land, alldeles som Napoleon sedermera gjorde mot preussarne vid Jena.

Man kan lätt från qvarnen följa slagets gång, huru konungen med sin högra flygel, förnämligast derigenom att han lät sina sqvadroner rida alldeles inpå danskarnes rytteri utan att akta karbinelden och först på pistolshåll öppna elden och derefter »scharschera», slog den danska venstra, anford af deras konung, äfven i egen person, ur fältet. Man kan följa danskarnes flykt till deras läger och vidare ut åt fältet på vägen till Landskrona. Men medan danskarne flydde allt hvad tygen höllo, i hack och häl förföljda af svenskarne, kan man ej annat än beundra de

danske generalerna, som kommenderade arméns center och högra flygel, som oakadt denna olycka och sin konungs flykt beslötö, icke allenast att stå kvar, utan ock häftigt anfalla den svenska centern och venstra flygeln, som stod mellan Sliparebacken och Nöbbelöf; och utan Burghausens (äfvén nämnd Brockhusen) finska dragoners, vestgötarnes, fotgardets, skaraborgarnes m. fl. truppers oförlikneliga tapperhet hade säkerligen nordens öde varit ett annat. Kring Sliparebacken vältrade sig stridens vågor rundt om det nu uppresta monumentet. Svenskarnes förlust var ofantlig. Den tappre Burghausen var död jemte nästan alla sina officerare och nästan allt sitt folk, så ock generallöjtnant Galle. Men ännu lefde dennes son, den unge ryttmästaren. Dock om en stund stupade äfvén han och slöt ett kort stycke nedom monumentet sin ärorika ätt. Svenskarne trängdes upp mot Helgonabacken och sedan än närmare staden med denna i sin rygg. Här stodo nu, efter en gruflig manspillan å ömse sidor, Baranoffs, Hagedorns och Rehnskölds dragoner, Gynterbergs, Schultz' och Montognes folk, Börtells och Örnskjölds brigader, Mellins finnar, Hjertas, Weilinks och Leitons ryttare, beslutna att utkämpa den sista striden. Alla visste, att det gälde första platsen i Norden. Krigspresten, mästern Spegel, gick från kår till kår och bad folket betänka stundens vigt och anbefalde alla

i Herrans hand. Striden återtog snart sin vilda gång, men plötsligt märkte svenskarne, att danskarne måste dela sig. Klockan var då 3 e. m., och solens sista strålar skimrade i stadens alla fönster, öfver slätten, Sundet och den danska kungastaden. Just vid denna tid kom den svenske konungen med sina segrande skaror, deribland lifregementet under Bjelke, och anföll häftigt från andra sidan. Med några få ryttare kom konungen i första anfallet igenom den danska hären till sina nödstälde svenskar. Danskarne omhvärfdes, sprängdes och nedtrampades. Mot Sliparebacken vältrade sig ånyo stridens vågor. Med spillrorna drogo sig de tappre danske generalerna Bibau och Lewentzau till Wallkärra, der de ett stycke in på aftonen gjorde ett sista försök till motstånd. Öfver 8,000 döda och sårade betäckte valplatsen. Vid det blandade skenet af månen och byn Wallkärra, som råkat i brand, och hvars röda sken färgade himlen, knäböjde konungen med hela hären på den snöhöljda marken, och krigspresten Spegel tackade med hög röst härskarornas herre, som skänkt dem seger och så underligt bevarat de lefvande, men uppmanade tillika alla att, nu sedan det blodiga arbetet var slutadt, bortlägga all hämnd och i hvarje sårad vän eller fiende se en like, endast en lidande menniska.

Hvad här i korthet är skildradt, kan man ej undgå att erinra sig, när man från höjden vid

monumentet ser ned öfver nejden. Det väldiga slagets vexlingar stå så lifligt i minnet framför en, att man nästan tror sig se härskarornas kamp rundt om, höra stridsropen och hästarnes gny och tramp. Det är en märklig känsla som lifligt tränger sig på en och hvar, när han befinner sig på en sådan minnenas plats som slagfältet vid Lund, der Skånes, Hallands, Blekinges och Bohusläns öde en gång afgjorts, och der historien med eldskrift upptecknat, hur

»Svenska äran vigde
Sin segerkrans i blod».

13.

Bref från Köpenhamn.

Innehåll: Öresund vintertid. — Det forenede Dampskibsselskabs ångare. — I Köpenhamns hamn. — Staden för 22 år sedan. — "I krigens tid". — "Af Dannebrog jeg ved". — "Højre" och "venstre" förr och nu. — Socialisternas banér. — Huru Köpenhamn är förändradt. — Något om politik. — Olika uppfattning om ställningen. — Fruktan för kosacker. — Thorvaldsens museum. — Panoptikum. — Concert du Boulevard. — National. — Tiderna och arbetslösheten. — Marmorkyrkan. — "Man maa slet ikke referere". — "Nær Garden trækker opp". — Litet om det militära. — Turnyren på reträtt.

Under ett besök i Malmö försummar ej gerna en resande från öfre Sverige att besöka den stora danska hufvudstaden. I sommartid faller detta så godt som af sig sjelft, men äfven »en lille tur der ovre» under vintern medför sina behag. Man behöfver ingalunda riskera en förkylning under färden öfver Sundet, derom dra-

ger »Det forenede Dampskibsselskab» försorg. Dess många ångbåtar äro utmärkt komfortabla och väl uppvärmda.

»Gefion», med hvilken jag gick, är så inrättad, att man ingalunda behöfver vistas i fria luften för att ha utsigt åt alla sidor. Man finner sig nog å däck, men detta är i akter öfverbygdt och inredt till den mest bekväma salong, hög och ljus och med fönster rundt om. Och varmt och skönt är det der inne som i en balsalong.

Bibliotek finnes, alla möjliga skrifter, mest s. k. lätt lektyr af svenska och danska författare, ja, äfven religiösa skrifter saknas icke. Och är man ej belåten med tillfredsställandet af sitt andliga behof medelst vacker poesi och Scribes Sjalaskatt, så finnes det ypperliga tillfällen att tillfredsställa de lekamliga, hvilka i anseende till den tidiga färden från Malmö kunna vara ganska kännbara.

När »Gefion» kommit in i farvattnet vester om fästningen Tre Kronor, vände han inåt Köpenhamns rymliga hamn, dock ej med förstäfven mot staden, utan tvärtom. Men farten tycktes ändock vara ungefär densamma.

Den danska konungastaden ligger nu på kort afstånd vid sidan, med sina väldiga husmassor, tornspiror och planteringar. En tjock stenkolsrök är delvis lägrad öfver densamma. Långt för-ut ligger en märklig byggnad, en

ofantlig kupol, som man ej tycker sig ha sett förr, så vida man ej under de senare åren anländt till Köpenhamn. Det är Marmorkyrkans härliga kupol.

Flottans långa linie passeras, och »Gefion» ångar in i den af en oräknelig masts kog omskransade hamnen. Den var full af sönderbråkad is, hvilken dock ej då hindrade farten. Sedan har det blifvit annorlunda. I hamnen låg nu så vördnadsbjudande som möjligt den bekante isbrytaren »Bryderen» och väntade på, att Bore skulle ställa om, att han kunde komma i ordentligt arbete å sina båda områden, Köpenhamns och Malmö hamnar, och mer än en dag behöfde han icke vänta härpå.

»Gefion» lade till framför tullhuset. Och nu börjades den praktiska tillämpningen af tullfrågan. Men den som, likt eder värde referent, ej haft mera bagage med sig från hinsidan Sundet än en annotationsbok och en promenadkäpp, erhåller af en tulltjensteman det svaret, att »med Dem har jeg s'gu slet intet at bestille». Derpå erhåller han några sneglande ögonkast af ett par välmående poliskonstaplar och vandrar sedan ut i den stora staden.

Huru mycket fann jag dock ej förändradt i denna stora stad, som jag första gången såg för 22 år sedan! Det är nu länge sedan dess, men aldrig glömmet jag den dagen, en solig dag tidigt på våren 1864, midt i »krigens tid».

Några skäggiga »jenser» stodo då nere vid Toldboden med hvar sin arm i band och pipan i mun, och längre fram in på samma gator jag nu gick, vimlade det af lätt sårade danska krigare, med armarne i band, hufvudet ombundet, eller långsamt framglidande, stödda på käppar, allt minnen från Mysunde, Sankelmark och drabbningarne vid Dybböl den 17 och 28 mars. En högtidlig prägel hvilade öfver staden. I garnisonskyrkan lågo till parad i sina slitna drägter fallne danske officerare, och Köpenhamns unga damer gingo sorgklädda kring deras bårar och prydde det sista lägret och kistlocken med sköna drifhusväxter och vårens förstlingar.

Och några dagar efter ankomsten stod jag uppställd å bangården jemte flere hundrade till armén afgående rekryter och förstärkningsmän. Folket strömmade till vagnarne för att säga farväl. Den gamle löjtnanten, som haft befattning med de frivillige, gick från vagn till vagn och nickade så vänligt till alla han kände och sade: »Gud vare med Dem». Kort innan det stora militärtåget skulle afgå, blef det tyst som i en graf. Från den af tusenden bestående folkmassan hördes ej ett ljud, annat än en och annan snyftning. Det var en af dessa ängsliga tystnader, som mäktigt gripa hvarje sinne. Man nästan trodde sig derunder höra kanonerna från Dybböls kullar, höra stridens larm och känna hettan från eldflammorna. Så sattes tåget i

gång. »Lefve Danmark!» ljöd det från tusentals blottade hufvuden, och soldaterna svarade med landsoldatens visa, som skallade ut genom kupéfönstren, så att den hördes öfver hela Köpenhamn:

Om Dannebrog jeg ved
Den feldt fra hjemlen ned,
Den flaer i vor havn,
Og fra soldatens favn,

Og ingen flag på hele jorden har som den sitt egne navn,
Og den har tysker hånet, og trodt den under fod,
Nej, dertil är vor fane allt för gammel og för god,
Og derfor vill jag slaas, som tapper landsoldad, kammerad,
Hurra, hurra, hurra-ra-hurra!

Men huru många sjöngo ej prologen till sin egen grafsång! Några dagar derefter spordes öfver landet, att öfver 800 danskar voro döde i en enda strid och tusentals voro sårade.

Det var på den tiden. Då ropades »höjre» och »venstre» i jägarkedjorna framför Dybbölskansen; någon annan än den militära betydelsen af dessa nu bevingade ord visste man ej då. Och Dannebrogen, som vid den tidpunkten så vackert »flavede fra soldatens favn» och för hvars ära han med glädje lät sitt lif, den trampas nu under fötterna, ej af tyskar, nej, af infödde dansktalande män, som anse det gamla ärorika nationalbaneret snart sagdt för en skamlighet, som ett skändligt märke från trälldomens dagar; nej, den röda kosmopolitiska fanan, den

är nu en god del af den förr fosterlandet så högt älskande arbetaremassans fana, den sociala republikens gemensamma banér.

Huru tiden under 22 år kan förändra! Ja, endast några månader kunna förändra. I april 1864 fann jag Köpenhamn i sorg, dystert och allvarligt; i slutet af augusti, när jag kom från armén, var der allt så gladt och gemytligt. Jag kunde rakt ej fatta, hvart alla de svarta drägterna tagit vägen. Tivoli och Alhambra fyldes hvarje afton af folkskaror, hvilka endast tycktes lefva för nöjet, de unga lifliga damerna, som på våren gråtit i garnisonskyrkan, gingo nu gladeliga arm i arm med återvändande danska och svenska officerare; man glammade, dansade, och på kaféerna sjöngo tarrachimflickorna under frenetiska applåder.

Jag fann Köpenhamn långt mera tilltalande om våren och reste snart hem till mitt land igen, och sedan har jag ej sett den stora staden förr än nu.

Och som nämndt — hvad jag fann den förändrad! S:t Anne Plads kände jag igen, Kongens Nytorv någorlunda, den lifliga Östergade och Hvimmelskaftet likaledes; men hela staden i norr och vester är en annan, de gigantiska vallarne äro jemnade med jorden, och Kristiansborg står i ruiner. Jemt dubbelt har folkmängden ökats under denna tid, från 170,000 till närmare 350,000. Ja, Köpenhamn är nu en stor

stad, en af Europas lifligaste platser, ett nordens Athen, med alla sina konstskatter och stoder.

När en rättskaffens referent i denna för Danmark märkliga, om än i politiskt hänseende just ej så aktningvärda, tid besöker Köpenhamn, är det naturligtvis hans skyldighet att så godt sig göra låter, hvad på honom beror, sätta sig in i den politiska sinnesstämningen. Jag får uppriktigt bekänna, att detta är lättare sagdt än gjordt, ty danskarne äro i denna sak inför främlingen ganska förbehållsamma, och ingen må väl heller undra häröfver. Öfver de närvarande förhållandena vill nog ingendera af partierna berömma sig inför utländingen, och det är nog ej alltid ens fel, när tvenne träta. Regeringen har gått och går hänsynslöst till väga, det kan ej nekas. Den har dock det till sin stora ursäkt, att den, med hänsyn till den ed konungen gifvit att upprätthålla rikets integritet och ära, ej kunnat eller kan släppa till magten ett parti, som visat tendenser att vilja slopa armé och flotta och lierat sig med uppenbara socialister. Dessutom bör hvarje dansk ha i minnet herr von Bismarcks ord sommaren 1864: »Ingen fred med Danmark, så länge demokratien är vid magten». Och ett danskt folkparti vid styret vore utan tvifvel signalen till oberäkneliga politiska förvecklingar.

Genom en person, för mig bekant sedan

svunna tider, kom jag i tillfälle att i det politiska samtala med flere köpenhamnare. Ett par högermän sade mig, att de hoppades, att en uppgörelse nog kommer till stånd; men eljest må vi ha det som det är. En moderat önskade af själ och hjerta en försoning emellan partierna samt tillade med en gest — »men hvar är mannen!» — Ett par utpräglade venstermän sade mig åter igen, att venstern kommer till magten hvad det lider, det var för dem alldeles visst. »Men» — genmälte jag — »då dåna måhända kanonerna vid gränsen.» På denna min anmärkning erhöll jag intet svar.

Märkligt nog har mången af Köpenhamns befolkning den tron att, om ett uppror bröte ut, staden komme att besättas af ryssarne. Jag hade hört detta tal af danskar i Sverige, och nu kom jag händelsevis i språk med tvenne arbetare, af hvad parti blef jag ej rätt klok på. På min fråga, om de trodde, att de politiska förvecklingarna kunde leda till oroligheter och uppror, erhöll jag det svar: »Nej, nej! — då hade vi strax kossackerna här». Jag kunde ej annat än småle, men arbetarne de logo ej de, — de tycktes mena fullt allvar med det de sade.

En resande i Köpenhamn försummar ej gerna att besöka den kungl. teatern och Thorvaldsens museum. Om den förra kan här ej medhinnas att yttra något, om det senare

blott det, att det är alldeles ofattligt, huru en människa kunnat medhinna att skapa så många odödliga konstverk; och hvilken lycka var det ej, att detta tätt vid Kristiansborg belägna härliga museum ej blef lågornas rof under den stora slottsbranden. Det vidt omtalta Panoptikum försummar man ej heller att egna ett besök. Det är rätt märkligt att vandra genom dessa salar och beskåda bildgallerierna af nu lefvande personligheter. De kungl. aktriserna i »Barselstuen» äro förträffliga, och många andra grupper äfven. Men så finnes der ock figurer som äro misslyckade. Vår kronprins t. ex. ser ut som om han legat i nervfeber minst $\frac{1}{2}$ år. Konung Oskar är ej heller lyckad, och prinsen af Wales är jag säker om skulle ha ganska svårt att känna igen sig sjelf. Konung Kristian deremot är utmärkt, tillika med flere andra medlemmar af det stora danska konungahuset. Etablissemnet är intressant, det är onekligt, men man ledsnar snart på att se de liflösa, stela bilderna, åtminstone gjorde jag det. Den naturligaste figuren af alla var i mitt tycke den sofvande poliskonstapeln vid ingången.

Å Concert du Boulevard brusar Georg Lumbyes orkester den besökande till mötes, och skådespelerskan fröken Klara Wissing sjöng med oförlikneligt behag sina sånger och kupletter mellan de uppträdande varieté-artisterna.

National är storartadt. Man har svårt för

att fatta, att ett dylikt etablissement är uppbyggt helt och hållet för nöjet. Om jag undantager en fulländad sångare — en spanior eller italienare —, voro alla de öfriga, den afton, jag var der, ej stort annat än varieté-artister, men som sådana utmärkt bra, det måste medges.

Förlustelokalerna voro så godt som öfverfyllda, hvilket väl ej borde vitna om dåliga tider. Men dessa äro dock i farvattnet såväl i Köpenhamn som annorstädes, och mycket folk är utan arbete eller kanske här rättare har varit, ty genom regeringens försorg skola ju nu de arbetslöse få förtjenst.

Marmorkyrkan ville jag gerna besöka, och så en dag gick jag inför afskrankningen. Men snart nog mötte mig en arkitekt eller vaktmästare, som svarade mig, sedan jag framställt mitt ärende: »Här må man slätt icke referere». Och mot denna bestämda protest på en höflig anhållan ansåg jag till intet tjena att göra opposition, ehuru jag väl visste, att det omöjligt kunnat falla en svensk man in att så bemöta en dansk referent. Jag kan sålunda om den härliga kyrkbyggnaden endast nämna, att hvad det yttre vidkommer, blir detta af hvitgrå marmor uppförda tempel af en ovanlig skönhet. Ställningar uppsättas nu vid fasaden åt Bredgaden, hvarefter den yttre restaureringen af denna sida skall begynna.

Det märkliga templet ligger midt framför

en kort gata, som leder till Amalientorv, det torg hvilket, som bekant, helt och hållet omslutes af de kungliga palatsen. Det var just vid 12-tiden, och jag sällade mig till den folkskara, som ditkommit för att beskåda vaktparaden eller, som det här heter, se »hur Garden trækker opp». Företrädd af en stor musikkår med sin jettelika tambour-major i teten ryckte vaktafdelningen ut från Ridebanen upp till torget. Det danska fotgardet ser onekligen ståtligt ut i sina höga tagelschakåer och de hvita remmarne korslagda öfver bröstet. Med i armen gevär rycker derpå paraden i snör-rät linie-marsch öfver torget och möter den förutvarande vakten, då fanan högtidligt öfverlemnas. Utom de för en så stor stad ingalunda talrika gardesvakterna ser man i Köpenhamn högst litet militär, ehuru garnisonen är ganska talrik. Under tvenne dagar såg jag, utom vakterna, 3 à 4 officerare och sammanlagdt 7 underofficerare och menige, samt en till fots marscherande trupp hästgardister. Å förlustselokalerna såg jag en gång två menige, men de försvunno hastigt. Man håller de värnepligtige och äfven deras befäl strängt. I kaserterna och exercishusen läses och företagas öfningar dagen i ända. I en ren värnepligtshär som den danska hafva herrar löjtnanter så fullt upp att göra, att högst liten tid återstår till ett nöje, och ett flanerande på gatorna hör för dem till sällsynheten.

En nyhet, som på sitt håll kan vara af intresse, är att turnyren i Köpenhamn är betydligt på reträtt. En svensk småstadsfröken, utstyrd på vanliga viset, skulle, om hon här presenterade sig som hon går och står derhemma, ta sig rätt märkelig ut. Deremot tyckas damerna mangrannt — om man så får uttrycka sig — begagna krinolin, men den är lyckligtvis, ännu åtminstone, af ganska blygsamma dimensioner.

14.

Kommender-sergeant Kugleman.

(En berättelse från Dybböls belägring.)

I löpgrafven framför Dybbölskansarne III och IV hade en mild vårväll i början af april 1864 samlats en hel klunga af underofficerare, såväl militärer: sergeanter och korporaler, som civila: fil. och juris kandidater, godsegäre m. m. Mer än en i den samlingen hade etatsråds- och professorsstolen i perspektiv, förutsatt att ej en granat eller spetskula sände aspiranten in i en annan verd.

Detta blef mångens lott, men ej tycktes någon tänka på det den qvällen.

Man låg på halmen nere i grafven rundt omkring en vattenkantin. De skarpladdade tapprefflorna voro stälda här och hvar. En rombutelj gick laget omkring, och för hvarje kanonskott som föll från skansarne dracks till »gamle Danmarks äre». De fiendtliga batterierna voro ovanligt

hyggliga den qvällen. Det kunde till och med dröja en 3 à 4 minuter mellan deras tordön.

Man glammade och sjöng i den improviserade underofficersmessen, och litet hvar tyckte ha det obeskrifligt roligt midt i eländet. »Det är ett yndigt land» — »Se hist ved Östersaltens vove» ljöd mellan kanonskotten ut öfver den blodiga nejden. En svensk, sergeant Erland Malmberg, var med i laget. Den svenska sången hade en representant, och efter Östersaltens vove drog man till med »Vintren rasat ut» och »En svensk kanonier ifrån Sverige».

Som ett litet bidrag till den snart tömda buteljen uppdrog sergeanten grefve Goldfeldt en försvarlig fältflaska, fylld med något extra fint stimulerande fluidum.

Lagets tacksamhet mot den alltid förekommande kamraten hade knappast någon gräns.

— Men vi glömma ju alldeles af Kugleman! — sade sergeant Malmberg.

— Nå, kan han ej komma hit, det gamla tjurhufvudet? — menade Goldfeldt.

— Det vet du väl, han lemnar aldrig sin post — svarade den svenske sergeanten.

— Det göra väl ej vi heller — sade Goldfeldt —; vi äro ju ej längre från våra afdelningar, än att vi genast kunna åter vara på platsen, och när officerarne ej säga något, så . . .

— Ja, men Kugleman, han är ej som vi andre — invände Malmberg — inte en tum lem-

nar han posten; men en grogg skall han ha i alla fall, den hedersvännen.

En grogg skall han ha! — sade kamraterna, och den godmodige grefflige sergeanten lagade sjelf till styrkedrycken åt »gamle Kugleman».

Malmberg tog det vid skenet af en ljusbit ifyllda glaset och gick försigtigt fram i den mörka löpgravven bland de sofvande soldaterna till sin afdelningschef, kompaniets kommender-sergeant, som alltid i elden förde en af dess plutoner.

Den gamle, groflemmade, undersätsige sergeanten satt i gravven med ryggen mot bröstvärtet och pipan i mun. Hufvudet var nedluttadt, han syntes insomnad. Armarne lågo i kors öfver bröstet. Öfver den i många afseenden underliga gestalten göt månen sitt skimmer, belyste det yfviga gråsprängda skägget, det väderbitna anletet med den i rött skiftande näsan.

Malmberg satte sig invid.

— Sofver du, Kugleman? — sade han i dennes öra.

— Nej — hördes en basröst, van att befalla —. Men jag vill — se efter folket en stund.

— Här har du en grogg, Kugleman, från kamraterna, konjakken är af Goldfeldts bästa!

— En grogg, välsignade bror! — en grogg! — utbrast sergeanten entusiastiskt — af Goldfeldts bästa! Han har väl nu fått sig en sändning direkte hemifrån — gode kamrat.

Sergeanten tog sig en djup klunk.

— Se det här var då en ljusglimt i bedröfvelsen — sade han derefter. — Se rundt om, hur manskapet gräfvit sig ned likt mullvadar. Snart syns ej mer än litet af bakbenen på Jens Rasmussen och Hans Pedersen Stubberup. Han är då nu så lyckligt och väl inne i sitt gräfsvinside, att ej tar någon preussare lifvet af honom den här vakten. De äro gifta och ha barn hemma, de stackarne, och det är väl dem de tänka på, men en vacker dag skola de ut i alla fall, och då går det dem lika galet.

— Men skål! — Hur skönt det värmer, det här Goldfeldts bästa! Nu blir det lif i gubben igen. Godt preussarne nu ville storma an på fullt allvar; men det akta de sig nog för, de räfvarne. Tro mig, de komma ej sättandes, förr än allt är nedskjutet, och dertill åtgår ännu en 14 dar. Gå nu bort till kamraterna igen, Malmberg, och ha muntert en stund ännu. Tacka Goldfeldt för groggen.

Men Malmberg kom ej mer till det glada laget den gången. Knappast hade han rest sig, förr än en hel artillerisalfva gick lös i frönten, följd af en dito från flankbatterierna vid Broager. Granaterna föllo kors och tvärs ned i skansar och grafvar, åstadkommande sin vanliga förödelse. Mången tapper soldat vred sig i smärtor med sargade lemmar.

Lycklige de döde!

Från skansarne begynte man besvara elden.

Det drog i hast ut massor af förfärande åskor öfver nejden. Underofficerarne skyndade hvar och en till sin post. Glädjen, sången och skämtet hördes ej mera.

— Spring upp på banketten, Malmberg, och se åt, hvad det nu åter är för ett h—tes väsen! — kommenderade sergeanten. Den här gången hade jag liksom tur. Just som jag ånyo tog groggen för att få mig en värmare, svepte en granatskärffa öfver handlofven.

Kommender-sergeanten höll mönstring med sin å marken liggande pluton. Underkorporal Mossbjerg var död; den 17-årige frivillige Nils Broderssen var hårdt sårad, kanske döende, och Jens Rasmussen hade fått venstra foten afslagen.

— Nu ser ni, huru litet det tjenar till att härma mullvadarne — utbrast veteranen, när han hjälpte till att draga den bleserade ur sitt hål. Det är som jag alltid har sagt: för Gud och preussarne är det omöjligt att gömma sig.

Sergeant Malmberg kunde der uppe på banketten ej upptäcka det minsta märkvärdigt, allt var som förut. Brinnande gårdar i Sundeved, i Sönderborg och längs Alsstranden var ej någon märklighet längre.

Kommender-sergeanten satte sig ånyo på sin plats invid grogg-glaset och tände helt lugn sin pipa.

— Sätt dig här intill, Malmberg — sade han derefter. Förbanne mig om preussarne komma

än på 14 dar. — Det är ett hundlif det här. Tacka vet jag under de förra krigen, vid Fredericia du, der gick det annorlunda till, och vid Idsted sedan, — nu tar jag mig en klunk för gamla minnen, jag har sådana du — hör på, jag har litet att berätta om Idsted och de Meza. — Jag tjente då vid Henkels bataljon, som stod vid reserven. Fram på morgonen kommo på en gång flere bud, att venstra flygeln var slagen, kavalleriet var sprängdt, infanteriet nedhugget, kanonerna tagna och general Sleppegrell stupad. Framåt! — kommenderade Henkel och gick rakt på Stack. O, min Gud, hvad der såg ut! Döda och sårade menniskor och hästar öfverallt och byn i brand i alla väderstreck. Vi rusade in och spetsade hvar enda tysk, som gjorde motstånd, resten löpte ur byn eller gaf sig fången. Aldrig glömmer jag, hvad de qvarblifne af 13 bataljonen, som hållit sig qvar i byns ena utkant, jublade. Vi omfamnade hvarandra å slagfältet bland elden och lågorna. Det var en af krigarens skönaste högtidsstunder. Sedan marscherade vi vidare fram å slagfältet. Der ute höll sig de Meza »så rolig i Kugleregnet och tildelte Soldaterna hjertelig Ros», hvart han drog fram. »Det är ham som förde oss an vid Fredericia, sagde de til hinanden; hans Navn flöi som en Löbeild langs Gelederne.» Hans gamla Perle blef skjuten. Han fick dock strax en annan häst, och sen bar det framåt med alla de nyss så illa

åtgångna bataljonerna af Sleppégrells brigader, rakt mot den starka ställningen vid Idsted by, som slutligen stormades; och derpå ryckte vi i ilmarsch efter mot Sleswig. Då ljud landsoldatens visa som hvarken förr eller sedan, den förde då befälet. — Då var det roligt att lefva, men sen har jag haft mången sorgedag, skall jag säga dig, du svenske kamrat. Ungefär ett år efter kriget gifte jag mig, ser du, gamle karlen. Hvad f—n hade jag med qvinfolken att göra? — men »Gine du dajlige mö — Vill du vara med på den!» — Det gick rasande också. En vacker morgon för några år sedan var fogeln flugen ur boet på väg till Amerika med en ung spoling, som, Gud hjelpe mig, knappt var torr bakom öronen. — Nå så farväl med slynan! Hon har det ej för godt der hon är — och barnen, flickorna mina, Hænrine och Rose, dem har jag sökt ställa till det för så godt jag kunnat, sparat och slitit, så att de nu jemte ett litet arf ej äro så barfota, och ha de det, Gud vare lof, godt hos anhörige.

— Ta nu vakten en stund, Malmberg. Jag vill sofva, sofva och drömma, drömma om Rose och Hænrine.

Den gamle sergeanten drack ur sitt glas, svepte kappan tätt omkring sig, drog mössan öfver ögonen och redde till åt sig så bekvämt omständigheterna kunde medge.

Malmberg svingade sig upp öfver bröst-

värnet, der han sjelf aflöste »lydeposten» och roade sig med att ropa »däck» nedåt grafven, allt efter som det blixtrade från fronten eller flanken från Broager, mellan det han beskådade brandgranaternas lysande färd genom rymden, bort till det brinnande Sönderborg.

Omsider begynte det dagas. Morgonrodnaden begynte lysa öfver all den dimma och krutrök, som jemte brandröken lägrat sig öfver höjderna och nästan fylde hela den breda Wemmingsbonds-fjorden. Det var en obehaglig atmosfär, denna tunga luft af töcken, eld och salpeter. Så steg solen glänsande fram öfver hafvet, öfver »öarne i bölja blå» och lifvade de på vakt stående soldaterna. Några hundra alnar från ställningen arbetade fienden likt mullvadar på sina paralleler, med långt mera framgång än den olycklige Jens Rasmussen och alla hans kamrater i löpgrafvarne.

En spetskula hven om Malmbergs öra. Det var preussarnes morgonhelsning.

Malmberg såg genom töcknet både pickelhufvor och gevär och skickade därför som en skyldig artighet ur sitt gevär den ena spetskulan efter den andra ned till de arbetande, som då funno det klokast att göra sig så osynliga som möjligt.

Men emellanåt ropade han det eviga »däck» ned till folket.

En granat slår i vallen framför och rusar

ned i grafven, der den kreverar med en fruktansvärd knall. Grafven fylles af eld och rök. Skärfvorna fara tjutande åt alla väderstreck, följda af hela massor yrande sand och jord.

— Blef någon skadad? — ropar den svenske sergeanten.

— Nej — denna gång gick det visst lyckligt! — svarar en korporal.

— Hur är det med kommender-sergeanten?

— Den gamle sitter och sofver! — blef svaret.

Men Malmberg ville sjelf underrätta sig härom, han hoppade ned och lutade sig öfver vännen.

Sergeanten sof verkligen, men nu den eviga sömnen. En granatskärfva hade krossat bröstet.

Men så märkligt lätt måtte döden kommit. Den gamle sergeanten hade skilts från denna världen med ett leende på läpparne. Kanske han då drömde om sina små flickor, Rose och Hærrine.

Malmberg öppnade kappan. Minnet från Idsted — dannebrogskorset — till venster å bröstet var krossadt. Det hvita bandet var rödt.

15.

En militärbal.

Borås den 18 april 1882.

I slutet af mars förkunnade Borås tidning sin goda stads invånare, att den 17 och 18 april skulle 3:dje militärdistriktets officerskårer samlas till möte i Borås.

Om underrättelsen kom oväntadt eller icke, vet jag ej. Men i hvilken händelse som helst, så åstadkom den en viss sensation inom den numera betydliga fabriksstaden, om just icke så särdeles bland herrar grossörer och fabrikörer — de ha ju ständigt och jemt så mycket med sina affärer att beställa —, dock så mycket mer bland deras unga döttrar, som inga affärer ha, undantagande en och annan förstås, som kommit i affär med en viss liten herre som heter Amor. Och den der lille herrn med bågen, han huserar rätt vildt ibland, det veta nog unga

damer från alla landsändar, de från Borås ej undantagna. De äro ju så vackra och älskliga, det är en känd sak, säkert allra mest af den omnämde lille bevingade guden, som rätt ofta roar sig med att nedlägga en och annan ståtlig martisson framför deras små fötter.

Nu är det mycket möjligt, ja ganska troligt, att mängden af de unga damerna visst ej tänkte eller ens önskade detta under de stundande högtidliga dagarne, ehuru de mycket väl visste, att det kunde gå för sig — nej mängden, det är säkert, tänkte endast på den blifvande balen, på den lifliga dansen, vimlet af lysande uniformer, glädjen och — sina toiletter.

Dessa äro vid ett tillfälle som detta minsann ej någon oviktig sak. Det är ingen vanlig bal, en bal vid ett möte mellan ett helt militär-distrikts officers-kårer. Det är ingen annan- eller tredjedags Julbal det, och ej passar en drägt, som då kan begagnas. Nej då — skärt eller hvitt siden, tyll, gas, blonder och spetsar i oändlighet.

»Engageanter, flor och fransar.»

Hvilket enormt arbete för alla modister och syfröknar! Hvilket passande och ändrande! Tänk hvad penningar pappa får punga ut, men tänk ock, att mången fattig får god förtjenst, då penningar sättas i omlopp!

Kl. något före 8 var allt klappadt och klart till affärd inom alla bättre familjer uti den goda

industri- och affärs-staden. Elvira, Eugenie, Aurora ha i den stora sals-trymån kastat en sista blick på sina junoniska gestalter. De kände nog igen sina täcka anleten, de voro nog lika, men — den skimrande dräkten, de blottade skuldrorna, de nakna armarne.

Mamma var äfven pyntad och fin — på sitt vis förstås —, och pappa han gick der helt tyst, mycket högtidlig i sin temligen nya frack och kastade ögonen så der litet på sned till vester, just dit der en liten vasastjerna skulle så vackert fylla sin plats. Blott litet tålmod, herr fabrikör, hon kommer nog — kanske en 3 veckor före nästa Julhelg.

Vagnen rullar fram till trappan. Under tystnad intar hvar och en sin plats. Flickorna känna en viss liten beklämning. Stunden är högtidlig. Ej underligt. Inom kort skola de ju mönstras af en general, många öfverstar, majorer, kaptener och hela massor af löjtnanter.

I trappan upp till den stora rådhusalen är svår trängsel. En flod af ljus strömmar genom de öppna dörrarne till den vackert dekorerade festsalen. Der inne röra sig lysande skaror af officerare och damer i rika toiletter — buketter af ungdom och skönhet.

Orkestern är utmärkt. Den är sammansatt af medlemmar ur Göta artilleriregemente.

Sedan den högtidliga promenad-polonaisen

är afdansad, begynner den egentliga balen — men en vals, det var ju gifvet.

Strax är allt ett bländande virrvarr af fladdrande hvita och skära drägter, epåletter och ringlande lockar, blommor och hvita armar.

Det är lif i denna dans, ej allenast i fötterna, utan äfven i blickar och anletsdrag. »Damer-
nas strålande ögon och leende läppar vittnade på ett värtaligt sätt om det nöje de erforo.»*) Äldre kaptener dansade, som om de nyss lemnat Karlberg, men för majorerna gick det ej riktigt så bra. Men gerna tycktes de ännu vilja vara med i dansen. Jag såg ett par underlöjtnanter, som visade tydliga tendenser att vilja svänga förbi en dylik, men respekten, kanske disciplinen, höll dem tillbaka. Tänk — huru lätt hade kanske ej de syndarne i en hastig vändning kunnat få sig åtta dagars arrest för oskickligt uppförande!

Jag observerar särskildt en ung flicka. Hon är verkligt skön, en typ för en vacker Borås-flicka. Det är synd att jag ej törs omtala, huru hon ser ut, ej heller får beskrifva hennes mer än förtjusande drägt. Ty så fort jag nämde ett enda litet grand om ögonens färg, blickarnes glans, hårets utseende eller vidrörde en enda flik af den smakfulla drägten, så kunde hon ju kännas igen, och det är naturligtvis ej alls meningen här.

*) Uttrycket är lånadt från ett festreferat ur en hufvudstadstidning.

Jag kan ju kalla henne Walborg.

Hon dansar med en ung officer. Är Walborg en typ för en vacker Borås-flicka, så är denne det ej mindre för en svensk löjtnant, högväxt, smärt, axelbred, med rödbruna mustacher och — utan pincenez.

Jag kan ju kalla honom Axel. Jag vet verkligen, att han icke heter så, hvadan han detta torde ursäkta.

Axel och Walborg, det låter ju så poetiskt, och en fläkt deraf tycks omsväfva det vackra paret, der det långsamt avancerar fram i »kollonnen».

Hennes leende är mildt som solsken om våren, och som milda stjernor stråla ögonen, när hon fäster dem på kavaljeren. Och denne tycks vara öfvermåttan förtjust. Ögonen stråla mot hennes, och leendet — — —

Kanske har han just nu funnit, hvad han länge sökte. »En ung, en skön och älskad brud.»

Efter valsen kommer en yster polka. Nu blir yran ännu vildare. Ibland ser det ut, som om allt skulle gå sönder, men märkvärdigt nog redes den trassliga härfran ut, utan att andra trådar mistas än några garneringar från ett och annat släp. Några blommor ligga på golvet. Unga damer sväfva så lätt öfver dem. Ja, dansa ni gerna på rosor, nog hinner lifvet er med sitt allvar, sina små och stora bekymmer.

Nu nämde jag ordet allvar. Får jag med anledning deraf fråga er, älskvärda flickor: var det någon af er som hade en tanke på, hvad öde hela denna lysande skara af officerare, ni såg framför er, kunde få, om den på fullt allvar stod framför fienden? Får jag berätta er en liten historia? Den skall bli helt kort, och jag skall bemöda mig att göra den så litet sorglig som möjligt. Vi ha i dag den 17 april, innan balen är slut ha vi den 18, och då är det på dagen jemt 18 år min lilla historia går bortåt i tiden.

Det var den märkliga dagen, då preussarne äntligen sprungit upp för backarne vid Dybböl för att riktigt komma i lufven på några tusen danskar, som ett par tre månader legat der och stält till hvarjehande krångel och förargelse för både Bismarck, Moltke och prins Fredrik Karl. De hade gjort allt möjligt för att på annat sätt få dem derifrån, men alltid fåfängt. Ett godt stycke från den 1:sta danska linien lågo som reserv tvenne regementen. Det var så der mellan 10 och 11 f. m. Officerarne lågo i kretsar framför bataljonerna och intogo sin frukost efter råd och lägenhet. Fältflaskorna gingo lägen rundt, man drack och skämtade öfver granaterna, som slogo ned rundt omkring. Men deremellan talade mången om lyckliga hem, om en älskad maka, en älsklig fästmö. Men plötsligt se de svarta och hvita fanor med gyllene örnar vaja på

höjderna framför och 1:sta linien i förtviflad strid.

Några ögonblick förgå. Alla ha fattat gevären. Signalhornen ljuda, och de båda regementena skynda fram. Inom kort möta de den fiendtliga hären. En förbittrad strid utkämpas, hvarunder fienden visserligen kastas tillbaka och rådrum lemnas den slagna 1:sta linien. Men hvad kostade ej denna strid, som ej varade längre, än att en fransäs hunnit dansas under tiden! Utom gemenskapen, som föll i hundradetal, låg en general, en stabschef och 22 andra officerare döda. Huru många som sårades, vet jag icke, blott att de voro långt flere än de döda.

Så försvunno på en kort stund nästan helt och hållet tvenne vackra regementens ståtliga officerskårer.

Berättelsen är fullkomligt sann, och kapten L. vid V. D. regemente, som ni dansade med litet hvar, hade kunnat berätta den långt bättre än jag.

Men nu slutar jag med allvaret, det har varit länge nog, och återgår till balen. Den har fortgått både länge och väl utan alls, mig åtminstone veterligt, en tillstymmelse till olycka. Det är redan öfver midnattstid, och kotiljonen afdansas. Ständigt ser jag Axel och Walborg, när de sväfva förbi eller ock sitta intill hvarandra helt förtroligt, alldeles som ett städadt,

men dock förälskadt par. Ja hvem vet? — Kanske det redan gått så långt. — Det sker mycket i hastigheten här i världen, och kanske det är det allra bästa.

Dansen är slutad. Balen vederbörligen afblåst. En gruflig trängsel i korridorer och afklädningsrum. Rop och väsen. Jag ser, huru Axel hjälper sin Walborg. Nu är kappan på. Han står framför med hennes hatt och schal och ser, huru drägten försvinner, allt efter det hon häktar igen knapp efter knapp. Trängseln är gruflig omkring. Han söker och finner en liten hand. Nu böjer han sig ned. Läpparne röra sig tätt vid hennes öra.

Hvad hviskade han?

Hon rodnar och ler.

Lycklige löjtnant!

16.

I snapphanebygden.

Elmhult i mars 1886.

Som bekant, är Elmhult sista jernvägsstationen inom Småland, söderut. Från stationen går landsvägen nedåt, genom ängs- och skogsmarker, nästan i jernbredd med jernbanan, till den $\frac{1}{2}$ mil bort belägna Loushults kyrkoby i Skåne. När man hunnit genom storskogen, är man på en gång framme vid en af skogar kran-sad slätt. Mot skogsranden i söder afteckna sig den betydliga byns många gårdar och dess vackra kyrka, hvars tornspira dominerar nejden. Allt är nu i vintertid så tyst och stilla å denna vackra skogsslätt, men lyssnar man, höres bjellerklang framåt landsvägen och i fjerran dånet af ett bantåg, hvilket kort derefter i svindlande fart rusar öfver slätten och derpå med allt sitt då försvinner i skogen.

Innan man hunnit ut på sjelfva slätten, passeras ett vattendrag. Vid hinsidan detta ligger en mindre, rödmålad gård. Gården heter Getabäck och har sedan urminnes tider varit ett värdshus, utan att vara gästgifvaregård, och vattendraget — Getabäcken — är gränsen mellan Småland och Skåne, sålunda den gamla riksgränsen, om hvilken man ytterligare påminnes genom det under Gustaf III:s dagar uppförda vackra gränsmärket.

När jag här om dagen, en klar, rimmig vinterdag, gick vägen fram, glömde jag ej af att titta in å det gamla värdshuset, som ter sig så inbjudande med sitt brutna tak och sina hvitmålade fönsterbågar, och se in till gamla mor Anna, något som väl ingen resande, han må vara till häst eller fots, gerna försummar.

Jag drog på klinkan och trädde in i hållstugan, hvilken nu i solljuset såg mycket hemtreflig ut, med sin serveringsskänk och sina många taflor å väggarne.

Mor Anna satt på träsoffan alldeles vid dörren och nystade.

— God dag, mor Anna, — helsade jag och fattade den gamlas hand — tack för det sista.

— Guds fred, tauk sjelf, — svarade gumman. Är han ute og gaur? Dä va rauligt. Tauk för lenjesien.

— Tack sjelf. Hur mår mor Anna nu för tiden?

— Tauk som frågar, nu ä dä haulians skralt mä mij. Jag är gammal nu, får jag lefva till mitjellsmessen, blir jag sju og sjutti aur.

— Det är hög ålder det. Men ni är bra lik er ändå, sedan jag såg er första gången för tio år sedan.

— Så sier han bärre. Han ser nock ad gumman är gammal og skröpelig nū. Men hullig dä ä ja Gud var lof lika.

— Huru länge har ni varit vid Getabäck nu, mor Anna?

— Fem og femti aur blir dä om tisdan.

— Och hållit värdshus hela tiden?

— Ja, Gu har jag sau. Men under de sista två auren står sön min og hans qvinje för rörelsen, fast ja väl hjälper dem litet från og till.

Och så är det. I öfver ett halft sekel har denna åldriga qvinna hållit det vidt omkring bekanta gränsvärdshuset vid Getabäck, alltid i ett förträffligt skick, af alla aktad, hedrad och omtyckt för sitt godmodiga sätt och sin godsinthet. Generation efter generation har hon derunder sett draga in och ut genom sina dör-rar och sett, huru tiden förändrar allt. Men sjelf har hon förblifvit densamma, lika enkel och okonstlad och lika — fet och frodig. Hvad det senare angår, torde läsaren få ett ungefärligt

begrepp, när jag nämner, att den hedersgumman lär i vigt uppgå till cirka 16 lispund.

— Kan jag få litet middag hos er, mor Anna?

— Ja, dä kan han godt fau.

Jag visades in i en sidokammare. Der stod gummans säng och midt emot ett piano, tillhörigt en af sondöttrarna. Från detta rum var ingången till praktvåningen, ljusa, väl möblerade rum, upplåtna endast vid högtidligare tillfällen, då slädpartier eller andra utflygter och kollationer anordnas af ortens ungdom.

Ett rikligt smörgåsbord med ägg framsattes, och jag grep verket an. En vandring utefter de backiga, snöfyllda vägarne ger aptit. När jag kände mig mätt, ämnade jag stiga upp från bordet. Men just då kom gumman med den *egentliga* maten, stekt fårkött med potatis.

— Omöjligt, mor Anna, nu är jag redan mätt. Jag har ätit fyra ägg och flere smörgåsar.

— Asch! — hvad ä dä för prat? Fyra ägg, hvad ä dä för en kar? Se så — ta sej nu en bid ordentlig mad.

— Nå, dä va rätt — ta sej en bid till, ta sej en syb påd, så gaur dä lättare — se så, ed nu.

Inga protester hjälpte, jag måste äta af den goda maten.

— Nå, dä va rätt. Färdfolk få ej gå syltna

från mij — dä ha aldri händt. Nu får han ej gå sin väg, förr än han fäed kaffe. Kaffe skall han ha, eljest ä dä då ingen välsignelse me maden.

Sonen i huset, en aktad medlem af Vestra Göinge häradsrätt, kom nu hem från Ousby marknad. Han berättade mig, att stället egentligen ej heter Getabäck, utan Götabäck. Och detta har nog varit det ursprungliga namnet å vattendraget — Götabäcken å gränsen mellan Danmark och Göta rike. Men nämдемannen påstod, att det ej härledde sig af sistnämnda landsdelar, utan af Göta artilleri, som här i en drabbning med danskarne haft det afgörande ordet. Under nämnda batalj, påstod min sagesman, hade platsen den dagen varit sju gånger svensk och sju gånger dansk.

Att en häftig träffning en gång stått här vid sjelfva riksgränsen, derom är intet tvifvel. De många i åkrarne upphittade kanonkulorna och annan krigsredskap bära derom vitne, men tidpunkten känner man märkligt nog ej rätt. Att Loushult har flere andra, om just ej så aktningsvärda, historiska minnen, skall framgå af det kommande.

Lekamligen förplägad på bästa sätt och med sinnet uppfylldt af nämдемännens gamla minnen och sägner, lemnade jag det trefna, i flere afseenden ovanliga värdshuset och styrde kosan upp mot Loushults by.

Jag erinrade mig då en historia, som skulle

passerat alldeles vid den plats, der jag befann mig. Som den är ganska lustig och i ett afseende betecknande, kan jag ej underlåta att om-tala den.

En resande från öfre Sverige passerade samma väg jag nu gick. Han tillsade skjuts-pojken att underrätta sig, när de hunno den förra riksgränsen.

— Det vet jag ej rätt, svarade pojken. Jag är just ej från den här trakten.

Härmed lät den resande saken bero. Om en stund blef han ytterligt förvånad och var just i beredskap att hoppa från åkdonet, när pojken häftigt ropade sitt pro! — pro! — pro! och höll in hästen, allt hvad tyglarne tålte vid.

— Hvad ä dä, — hvad ä dä? — skrek den resande.

— Herrn! — svarade pojken — nu ä vi i Skaune!

— Hur f—n vet du dä?

— Ser inte herrn, svina gå inte ur vejen? — Hade dä vaed smålänthinje de här vi ha fram-för våss, hade de helt beskedligt sprungit i dikena.

Jag närmade mig allt mer den vackra byn, som ligger så vänlig vid södra skogsbrynet. Den består af tolf välbygda gårdar, förutom skolhuset, skollärarens bostad och prestgården. I skogen bakom byn anses det bekanta snapp-haneöfverfallet å svenskarne ha egt rum som-

maren 1676. De nu så fredlige Loushults-bornavoro då allt utom fridsamma. Tvärtom voro de då besjälade af den vildaste upprorsanda. Den gamla kärleken till Danmark hade vid krigets begynnande och isynnerhet efter danskarnes landstigning flammat upp i full låga, och kung Kristians proklamation till folket att gripa till vapen göt olja å elden. Huru vid det stora öfverfallet rätteligen tillgått, hafva historieskrifvarne märkligt nog ej mycket att berätta om. Det hela inskränker sig till omnämmandet, att svenska krigskassan blef vid Loushult tagen af folket från Norra Göinge. Att ej krigskassan i dessa tider lemnats utan betäckning, bör väl vara temligen afgjort. Man behöfver därför ej vara utrustad med mycken fantasi för att fatta, att vid händelsen tillgått ungefär sålunda: svenska krigskassan, jemte en transportkolonn under betäckning af militär, fördes så nära gränsen, öfver Getabäck och Loushultsslätten in i skogen för att vidare befordras till armén. Snapphanarne, enligt traditionen anförda af »Uggetorps-pojkarne», lågo der gömda bakom träd, stockar, buskar och stenar, beväpnade med sina säkra lodbössor. På gifvet tecken affyras en salva, som fäller folk och hästar, hvarefter bönderna under sitt hemska tjut rusa fram och öfvervåldiga efter en kort, men blodig strid de kvarblifne, hvilka nedgöras till siste man. Så delas rofvet, och senare mot

aftonen dansa de druckna bönderna likt afgrundsandar omkring liken, belysta af flammande eldar. Så var ju snapphanens sed, och man behöfver ej betvifla, att det tillgått på samma sätt här.

Men hämdens timme kom, och nog fingo Loushults-borna af den sin beskärda del, derom drogo nog Karl XI och kronofogde König försorg.

Befolkningen i Loushult är högväxt, med kraftfullt utseende. Qvinnorna äro i allmänhet smärta och blonda, likt de småländska. Karlarne deremot hafva merendels mörka anletsdrag. Men detta har ej ursprungligen varit så. Det härleder sig deraf, att de fleste inom socknen idka smide, gjuteri och dylikt.

Denna industri har sin egen historia, som i denna tid, då så mycket ordas om hemslöjdens nytta, torde medföra sitt särskilda intresse.

I början af århundradet lefde å Killeberg i Loushult en för ortens bästa varmt nitälskande man, brukspatron Olsén. Han insåg, att den i allmänhet ingalunda bördiga nejden behöfde en industri. Så begynte han uppföra verkstäder å Killeberg och requirerade smeder och konstgjutare från Eskilstuna, hvilka ditkommo, enligt mor Annas i Getabäck utsago, å 7 parlass, för nu jemt sjuttio år sedan. Från Killeberg spred herr Olsén smidesslöjden öfver hela socknen, och nu har snart sagdt hvarje gård, hvarje torp sin smedja, der det förfärdigas knifvar, saxar,

ko- och hästskrapor, tjuder, lås, slädbjellror, finare gjutgods och mycket annat, som sedan går ut öfver hela landet.

Herr Olsén dog vid hög ålder som rik och aktad man, hedrad bland annat med Vasaorden.

I Loushult finnes ej ett spår af det skånska byggnadssättet. Nej, allt är ännu rent gammaldags svenskt. Byggnaderna äro mycket rymliga. Isynnerhet är dagligstugan vidt tilltagen. Den har sina tvenne sidokamrar, alldeles som i öfre Sverige. De stora stockeldsspisarne äro ock allmänna, men de tyckas ej mycket begagnas. Invid dem stå äfvenledes gammaldags jernkaminer, oftast prydda med sinnebilder. S:t Göran, krossande draken, tycks vara den vanligaste. Å en af dessa jernkaminer såg jag en ej dålig bild af Karl XIV Johan till häst, iförd fransk marskalksuniform.

Loushults by har visserligen undergått skifte, men i allmänhet hafva gårdarne ej därför behöft utflyttas. De flesta stå ännu qvar å sina platser sedan urminnes tider. Man har mycket qvar af de gamla praktiska bysederna, hvilka ännu i vår nivellerande tid äro af stort intresse. Ålder-
mannen förvarar troget både byahorn och arkiv. Byahornen äro tvenne. Det äldsta bär å mes-
singsbeslaget årtalet 17 $\frac{2}{6}$ 72 jemte en mängd
initialer, IMS. NIS. IOS. MES. o. s. v. tillika
med ett i sjelfva hornet inbrändt G 3, hvilket
skall föreställa Gustaf III. Det yngre hornet,

ett kolossalt oxhorn, med rika beslag, bär årtalet 1879. Det är en present till byn af äboen Olof Sjöbeck, »honom till evinnerlig heder», som det står i byns protokollsbok angående denna händelse.

Uti arkivet får man fullt klart för sig en åldermans tjänsteåligganden. Det är en fullt laglig handling, stadfast vid Östra Göinge häradsrätts vinterting i Broby på tingsrättens vägnar 1772 den 18 mars af Sal. von Otter.

En ålderman skall tillsättas — står det uti denna ännu tillämpade byordning —, hvilken bör innehafva sysslan ifrån Valborgsmessodag det ena året till samma tid det derpå följande, hvarvid bör observeras bemälte åldermans skyldighet vara:

1. Skall han noga efterse, att ingen ofred sker på någon af byns intägte mark i åkervången. *Dernäst* skall han sammankalla byamännen, uti allt hvad som till byns förmån tjena kan. Ja i en summa: hvad ske skall redeligen förrätta.

2. Skola alla vara ense att skaffa ett *byahorn*, hvilket af åldermannen förvaras bör, så länge han åldermanskapet förestår, och det den 1 maj vid anställd samling leverera.

3. Samleplatsen blir alltså på den lilla kullen utanför klockstapeln; och skall den vara förfallen till 8 sk. r:mts plikt, som icke strax efter skedd tutning sig infinner, hvilken plikt strax af åldermannen med 2:ne af de andra bya-

männen uttages och bör förvaras uti en dertill inrättad kassa till den första maj året derefter.

Byordningen innehåller dessutom en mängd detaljerade föreskrifter. Så får man veta bland annat, att det är 2 daler silfvermynts plikt på att med skällsord öfverfalla en granne vid pantning, om huru byatjur skall försvarligen både födas och hållas, och hvarjehanda smått och godt, som blefve alldeles för långt att i en hastig skildring relatera.

Den äldsta af byns handlingar tycks vara från 1681. Jemte handlingarne — arkivet — följer naturligtvis de gode åldermännens protokollsbok. Den är af högt intresse ej minst derigenom, att man tydligt får se, huru skrifkunnigheten och förmågan att i ord uppsätta sina tankar med tiden hos byborna stigit.

Här ett litet utdrag från denna intressanta bok.

År 1844 i maj emottogs byahornet med dess handlingar och kassa af Joh. Olsson i n:o 5. Kassan bestod af 30 riksd:r, intygar Nils Svensson. Samma dag upprättades enligt öfverenskommelse af byamännen sig emellan — att i afseende på svinringningen kommer sålunda att efterlefas näml. : — Då åldermannen i byahornet blåser, måste svinen samma dag ringas och till morgonen derpå kl. 9 f. m. vara instängda, då ålderman och ordningsman besigtiga desamma. Uraktlåtes något häraf, böte till bya-

kassan för hvarje oringadt svin 12 sk. rmt, som ofvan.

Maj 2. Befans 2 oringade greser hos Jöns Nilsson.

Juni 25. Blåstes i hornet om vägens lagning. — infann sig ej Per Svensson.

Samma dag var besigtning af svin, och befann det sig då 2 oringade svin hos Bengt Olsson. Ant. och bet.

1846 den 20 maj blåstes i hornet, och infunno sig alla, att skalla efter rofdjur.

Svinen och rofdjuren tyckas hafva gjort de goda Loushults-borna en gruflig förtret, och för deras skull har byhornet skullat genom nejden otaliga gånger. Men äfven har detta ljudit tätt och ofta vid inträffande starka snöfall, då folket kallats samman för att göra vägarne farbara, och äfven i nattens dunkel, vid inträffande fall af eldsvåda.

En och annan anteckning finnes om, att af den gemensamma kassan användts ibland 1 riksdaler, ibland 36 skilling till bränvin i och för gemensam spandering.

Byordningen hålles strängt i helgd än i dag, och ej är det värddt, att någon tredskar. I ett af protokollen för förra året ålägges kyrkoherden å platsen 1 kronas plikt därför, att han en gång vid tutning i byhornet ej behagat sjelf eller genom ombud sig å grannabacken invid kyrkan infinna.

Valborgsmessafton eller, som det heter i

byordningen, Malbergsmessodag är ännu en märkelig dag i Loushults historia. Då vandrar åldermannen vid 5-tiden e. m. till grannabacken och låter hornet ljuda, och strax infinna sig samtliga åborna. Efter slutad öfverläggning följa dessa åldermannen hem, der efter kaffets intagande byahornet med ett lämpligt tal under bågarklang högtidligt öfverlemnas till den nye åldermannen. Samtliga följa derefter denne till hans hem, der ett gille vidtager, som oftast ej slutar, förr än morgonrodnaden gjort full dager öfver de skånska skogsbygderna den derpå följande första maj.

Skymningen begynte sitt inträde uti den nuvarande åldermannens trefna hem. Jag hoplade de gamla handlingarne och begaf mig å hemvägen. När jag åter kom in å Getabäck, var värdshuset, till följd af förut nämnda marknad, fylldt af hemvändande allmoge. Man drack öl och porter och glammade vid glasen. Sontottern spelade piano, och en rask »bonnapåg» ackompanjerade »grebban» med handklaver. Mor Anna satt vid sin nysthärfva och nickade takten.

Jag räckte den gamla handen och sade henne tack och farväl samt tillade något om, att det skulle för mig vara mycket angenämt att få se henne en gång till här i lifvet.

— Tack för det ordet — sade gumman — men då får han ej dröja åralångt, för ja är gammal nu.

Långt upp i den mörka tallskogen följde mig pianots och handklaverets toner. Aftonen var ovanligt kall, snön klingade under fötterna, och stjernorna flammade.

Till sällskap hade jag en man, som skulle samma väg. Han var knifsmed i trakten. På ryggen bar han en ej ringa börda, 28 skålpund af sina tillverkningar, och kom nu från ett slipverk, der han velat hvässa sina knifvar. Men genom den långvariga vintern hade vattnet, som dref verket, så minskats, att det ej kunde gå. 2 ¹/₄ mil hade han haft dit, och naturligtvis var hemvägen lika lång. Med sin börda måste han sålunda den dagen tillryggalägga 4 ¹/₂ mil längs backiga, snöhöljda vägar.

Men han var minsann ej ledsen för det. Gången var rask och hurtig, hållningen rak. Följande dag skulle han med samma börda vandra från sitt hem till ett slipverk i Hallaryd socken, 4 mil fram och åter; alltså skulle mannen för att få slipa sina knifvar på tvenne dagar vandra 8 ¹/₂ mil å för en gående mer än miserabla vägar.

— Tror herrn — sade smeden — att jag smakt ett Guds lån, sedan jag gick hemifrån, mer än ölglaset jag fick af herrn i Getabäck? Nej inte en bit. Man får allt vänja sig vid att stå mål, skall jag säga herrn.

— Nå, hurudant har ni det i denna tid? — frågade jag.

— Jo bevars — svarade smeden hurtigt — inte så illa. Visst är det något nedslaget å arbetet, men födan är billig, och Gud ske lof, det går bra ihop. Jag gör mitt arbete ärligt, ser herrn, och den, som det gör, har företräde. Värre än nu har det varit, skall jag säga. Jag har haft det svårt jag med i min dag. För 6 år sedan kom nervfebern i mitt hus, och då låg hustru min och 7 af de 8 barnen. Hustru min dog, men barnen frisknade till sig, Gud vare lof. Jag skötte dem ensam allihop. Ingen tordes gå till oss.

Året derpå var det ej stort bättre. Då kom kopporna, och 6 barn lågo sjuka. Doktorn var hos oss, men den hjälpen var som ingen. Men så botade jag dem sjelf. Jag gaf dem bränvin med något kamfer, $\frac{1}{2}$ lod till $\frac{1}{2}$ stop bränvin, och det hjälpte. På dem, som fått kopporna utslagna, slogo de nu ut ännu friskare, och se'n blef de bra, och på dem, som ännu ej fått dem fullt utslagna, försvunno de. Gud vet, hvart de togo vägen. En gång höll jag sjelf på att sjukna. Jag lade mig då en eftermiddag till sängs och låg till kl. 1 följande middag och tog mig under tiden en kamfersup i hvarje timme. Så blef jag bra. Men det var en svår tid. På arbete var ej värdt att ens tänka. Barnen fick jag sköta sjelf. Lyckligtvis hade jag 60 kronor, när sjukdomen begynte, men när den var öfver, så var jag ock så pank, en menniska kan bli. Men nu reder jag mig godt. Två af barnen

hafva tjenst, 6 har jag hemma. Grebborna sköta hushållet, och pågarne har jag i smedjan. Di ä snart lika duktiga som far sin.

Och härvid lade mannen i ett tempo sin tunga börda på den andra skuldran och tog ut stegen ännu raskare. Jag såg med vördnad upp på den högreste smeden och kände mig lycklig öfver att till vägkamrat ega en äkta småländing.

17.

Kristina Nilssons födelsehem.

Kristina Nilssons födelsehem, gården Snugge, är belägen i Skatelöfs sockens skogsbygd, alldeles invid allmänna landsvägen från Skåne till Vexjö och helt nära Nöbbeleds gästgivarvärdgård. Detta är visserligen förut bekant, men hvarje ny skildring af den verldsbekanta sångerskans hem och dermed förenade minnen läses dock med begärlighet; de besökandes intryck kunna ju ej vara lika.

Stället, en helt enkel, rödmålad bondgård, hvars framsida är försedd med tvenne fönsterluffer, en på hvardera sidan om dörren, har förutom sina med fru N:s barndom sammanhängande minnen ej den minsta märkvärdighet, men det ligger dock rätt vackert; omgifvet på tre sidor af skog och med ena sidan

af egorna gränsande till skogsvattnet Marsjön. Gården innehafves af enkan till en af fru N:s bröder.

Då jag jag trädde in i dagligstugan, samma rum der vår beryktade landsmaninna först såg dagens ljus, satt framme vid bordet en af hennes brorsöner, en rask och hurtig yngling, och spisade sill och potatis tillsammans med en »drängapåg» och en skräddare; och brorsdottern Kristina, en blond, vacker flicka och ganska lik sin märkliga faster, passade upp, mellan det hon sysslade med en väf.

— Guds fred här inne — helsade jag enligt ortens sed.

— Tack för det ordet — svarade brorsonen.

Nämde yngling var en språksam ung man, och han berättade bland mycket annat, att han haft II syskon. »Men nu äro vi ej mer än 9. Far är död för något år sedan. Två af bröderna studera, en till jurist; han är kurator för Smålands nation i Upsala. En är seminarist. Gården har förr hört under Huseby, men faster har köpt den af egaren för 4,000 kronor, hvilket var godt pris, så hon kunde gerna kosta på den litet mer. Faster är skrifven för gården. När hon förra hösten var hemma, sade hon sig komma hem som i år med, men det gör hon väl inte. Hon bygger sig ett hus i London nu för 390,000 kronor.»

Jag besåg den lilla tarfliga kammaren, ett

gafvelrum å loftet, der fru N. med sin sällskapsdam hvilade öfver natten under sitt besök förra hösten. Hon hade varit »grufligt ledsen och upprörd då öfver olyckan i Stockholm», berättade man mig.

Hvilken uppmärksamhet vår berömda landsmaninna väckt här i verlden, kan läsaren bland annat finna af följande enkla berättelse af brorsonen på min fråga, om här varit många resande för att se hans fasters hem: »Ja, det har det visst, svenskar har ej varit så många, men fler utlänningar, danskar, engelsmän, tyskar och fransmän. Många ha pratat, så det varit omöjligt att begripa, hvad de varit för folk. De ha hållit husesyn här i alla vinklar och vrår, och många ha satt sig utanför och ritat af byggningen och träden på gården.»

Fru N. har 7 syskon, deraf 5 bröder. Hon har hjälpt sina anhöriga betydligt, isynnerhet har en af bröderna, som haft mycket svårt för att hushålla, kostat henne rätt vackra summor. Sist hon var hemma, lär hon yttrat, att det vore bäst han cederade gårdsbruket, och der-efter ville hon gifva honom ett årligt underhåll.

Man berättade mig, att ej mer än tvenne i släkten utom fastern äro begåfvade med någon mera märklig sångröst. Dessa båda äro brorsonen seminaristen och systerdottern Hanna.

Hvem man frågar i trakten berättar hvarje-

handa från den celebra sångerskans barndom. Alla öfverensstämma deri, att hon då varit en riktig liten yrhätta, medan hon spelade och sjöng. »Hon till och med hjulade halländing med pojkarne», berättade en allvarlig man.

18.

Från bränvinstingen.

"En dålig kontrollör".

Som en sådan har i många Herrans år f. d. fanjunkaren och svärdsmanen Modée vid Kronobergarne gått och gällt i den kronobergska bränvinsbygden. Men fanjunkaren M. bekymrade sig ej mycket härom; oaktadt sitt dåliga rykte sökte han kontrollörstjenst mest hvarje år. Utom bränvinsbygden var han välkommen, ja, en bränneriegare till och med anhöll att få den pligtrogne och humane mannen till sig, men i Skatelöf eller bränvinsbygden var han komplett omöjlig.

Med spändt intresse läste hrr Söderström, Samuelsson, Holmberg, Håkansson, Pettersson, och Gud vet allt hvad de heta, lokaltidningarna i september för att erhålla visshet om, hvilka kontrollörer landshöfdingeembetet i sin vishet kom

att sända dem. De visste då merendels med detsamma, om de voro bra eller dåliga. De fleste voro nog bra, så flertalet kunde af innersta hjerta ej annat än hysa den största tacksamhetskänsla mot det välvilliga landshöfdingebetet, men så stodo ock i förteckningen namnen fanjunkaren Modée och dennes vän fanjunkaren Pettersson, och de, som fått dessa på sin lott, åkallade alla afgrundens makter att i sitt nådiga hägn särskildt omhulda både landshöfding och landskamrer, förutom de båda fanjunkarne, hvilka naturligtvis önskades ända innerst åt Häcklefjell. I synnerhet fanjunkaren M., »den långe drummeln», kunde man ej annat än önska allt npp-tänkligt ondt, och man svor på, att han ej skulle bli långvarig.

Fanjunkaren M. anlände till sin anförtrodda tienst, steg af skjutskärran, tog sitt rum i besigtning och presenterade derefter sin nära $3\frac{1}{2}$ aln resliga gestalt i bränneriet. Anletsdragen, i vanliga fall så godmodiga, voro nu barska, och med det gigantiska spanska röret i hand ingaf han en vördnad, som kom alla att aktningsfullt lyfta på mössorna. Och så begynte den stränga kontrollen och den noggrannaste tillsyn öfver mäskningen. Man vågade ej göra ett försök till fuffens, om än detta var aldrig så knepigt.

Så gick det i 14 dagar, men efter den tiden slutade bränningen. Egaren hade anmält, att han ville upphöra med bränningen.

Fanjunkaren M. lemnade lika högtidligt, som han kommit, bränneriet, qvitterade arvodet för de 14 dagarne jemte reseersättningen — det var ju ändock något — och for så hem igen, följd af egarens förbannelser och klagomål hos vederbörande.

Fjorton dagar eller så derefter var bränneriet åter i full gång under uppsigt af »en bra kontrollör». Och nu gick det förstås alldeles förträffligt, egaren var lycklig, landshöfdingebetet var förtjust öfver, att det nu ej var något bråk längre, och öfverkontrollören tyckte, att nu hade det då riktigt kommit i sitt esse igen.

Så gick det för den olycklige M. många gånger. Fjorton dagar voro städse hans längsta tid.

Men en gång hade han ej varit vid ett visst bränneri mer än 8 dagar, då, efter en nyligen slutad inspektion öfver mäskningen, en med bränneriegaren mycket lierad person inträdde i hans rum.

Fanjunkaren M. bjöd den ankomne artigt en stol och en cigarr.

Så begynte ett samtal om hvarjehanda, hvilket slutligen stannade vid fanjunkarens lilla trefliga hem, borta i en af provinsens skönaste nejder.

»Men jag förstår ej», sade bränneriegarens vän, »hvarför fanjunkaren hvarje år nödvändigt

vill hemifrån; den, som har ett sådant der trefligt och vackert hem, borde stanna hemma; så skulle jag göra.»

»Stället är ringa och lönen liten; jag behöver godt litet extra förtjenst. Sex kronor om dagen äro ej att förakta.»

»Nej, det är det visst icke», menade den utsände, »om det blott fortfor en tid, men fanjunkaren har ju en sådan märklig otur. Man upphör ju med bränningen, och så blir det väl här med, kan jag tro.»

»Kan ingen hjälpa», svarade den dålige kontrollören, »jag får ändå arvode för mina vanliga fjorton dar och reseersättning; ändock något. Jag har aldrig haft stora pretentioner.»

»Men skulle ej fanjunkaren efter dessa fjorton dagar kunna anmäla sig sjuk och då hemresa, så stannade ej bränneriet, och det såge ej så illa ut? Jag vet att egaren i så fall gerna vill lemna en 'hundringe' som extra. Så komme ju fanjunkaren hem, hade arvode för den tjänstgjorda tiden och litet bredvid daz.»

»Anamma det», sade fanjunkaren, blinkande med ögonen, och såg knepig ut.

Den utskickade nickade belåten; han begynte tro att hans ärende skulle lyckas. Bränneriegaren skulle ofantligt gerna sett, om han blifvit af med M. utan att anmäla om brännningens upphörande, hvilket ju kunde väcka miss-tankar.

»Ja, det kan ju mycket fint gå för sig, om fanjunkaren så vill; hundringen jag nämde var väl något litet, vi kunna ju öka den med en till.»

»Anamma det», sade fanjunkaren ännu en gång och såg ännu listigare ut, »men 200 är för litet.»

»Nå, så ta vi tre då.»

»Nå, nu begynner det höra sig, men för litet ändå!»

Härpå begynte ett köpslagande. Ombudet ökade summan till 500 kr.

Fanjunkaren smålog.

»Nå, är det uppgjort nu?» frågade ombudet belåtet.

»Ja, blott med en liten efterräkning med dig, din usling», sade fanjunkaren och gick helt lugn bort till vrån, der det spanska röret stod.

Ombudet såg manövern och flög mot dörren, fanjunkaren efter.

I trappan nådde äntligen käppen flyktingen, som härvid ännu mer påskyndade farten. »Dig får jag nog tag uti, din lymmel, och helsa nu den som sändt dig vackert från mig», hörde han ropas efter sig.

En kort tid derefter anmäldes om brännings upphörande, och M. hemreste.

Men en gång fick öfverkontrollören en ljus idé: »Det måtte bestämdt ej stå rätt till vid Ströby. M. har åter varit der som kontrollör,

och bränningen har upphört.» Han talte derom med vederbörande landshöfding och landskamrer.

»Jo, men det är bråkiga herrar de der fanjunkarne M. och P. Det synes, som om de krånglade och vore kittsliga.»

»Ja, men så kan det ock vara fel hos egaren. Det måste ej stå rätt till.»

Men herrar vederbörande kunde ej alls fatta något misstänkt mot »den hygglige Söderström». Båda dessa vederbörande voro män med upphöjda tänkesätt, och deras redliga sinnen kunde ej se eller fatta en flik af all den bedrägeriets väfnad, som arbetade rundt om dem.

Öfverkontrollören fick sin vilja fram, och så sändes fanjunkaren M. ånyo som kontrollör till Ströby.

Det var då, som egaren, hr Söderström utropade de vid sistlidna ting omvitnade orden: »Har jag fått f—n i båten, får jag väl söka få'n i land».

Och dermed fick det blifva en tid.

De båda här nämde »dåliga kontrollörerna» hafva så godt som ensamma stått orubbliga midt i denna demoralisationens tid och kraftigt kastat från sig de förföriska vågor, som strömmat inpå dem. De hafva visserligen endast gjort sin pligt. Ja, det hafva de — men huru hafva de andre gjort?

Ett gentilt vitnesmål.

I målet mot Christoffer Söderström å Ströby hade hittills mycket litet bevisning blifvit förbragt. Hr Söderström kände rakt inte till någonting, »pojkarne» hade skött affären. Och inte var det stora förhoppningar om att få mera ljus i den mörka och hemlighetsfulla saken denna gången heller.

Men så hade poliskommissarien Eklund i sin outransakliga vishet fått spaning om, att vid »hans majestäts Svea garde» skulle befinna sig en f. d. drängpojke å Ströby, som möjligen kunde ha reda på ett och annat, och derefter var det ingalunda svårt att taga reda på »drängapågen», numera gardisten Matiasson, och förelägga honom inställelse å tinget till den 25 maj. Men som gardisten ännu är en 18 à 19 års oerfaren yngling, tyckte hans kompanichef, att det må hin skicka ned den der ända in i Getapulien till de knipsluge allboiterna och åter till den listige Söderström och hans pojkar, och så beslöts att den unge hygglige korporalen C. O. Cardell vid major Gyllenråms kompani skulle medfölja.

Gardisterna reste. Då de framkommo till jernväsperrongen i Alfvesta, befallde korporalen Matiasson:

»Ända tills du vitnat, aflägsnar du dig ej tre steg från mig.»

»Skall ske!» Honnör och ställningssteg.

»Du talar ej med en enda menniska, hvem det vara må, utan min tillåtelse.»

Ny honnör och nytt ställningssteg.

Så marscherades upp till tinget, der de båda unge och vackre gardisterna ej så litet imponerade och uppmärksammades för sin ståtliga hållning och sin klädsamma uniform, med de hvita, fransade epåletterna.

Man kunde just ej begripa, hvad dessa finborstade och finkammade hans majestäts gardister skulle göra vid tinget; mängden tog dem för värfvare, men Christoffer Söderström, han gjorde stora ögon, när han kände igen sin forne drängpojke under det vackra fodralet, och skulle allt obeskrifligt gerna velat talå med honom några ord, men korporalen vakade öfver sin »pojke», som draken öfver skatten.

Så kom qvällen före vitnesmålet, och gardisterna gingo, vederbörligen beundrade af alla Alfvestas ungmör, till sitt logis.

»Nu berättar du för mig allt, hvad du vet i ditt mål händt och sant vara», befalde korporalen, »och du har nu hört af domaren vid tinget att djefvulen tar dig, om du säger ett endå ord, som icke är sanning. Förstår du?»

Han framtog sin annotationsbok och gjorde anteckningar, allt efter som ynglingen berättade, och det var minsann ej litet det.

»Du må veta», säger korporalen, när allt

ändtligen var antecknadt, »att jag efter hemkomsten måste till höga chefsembetet aflägga noggrann rapport öfver ditt vitnesmål, och nu är det jag som hör efter, om det i morgon stämmer med hvad du i dag berättade, förstår du. Gå nu och lägg dig.»

»Matiasson», ropade domaren dagen derpå inför sittande rätt, och båda gardisterna marscherade, med ledig och vacker löjtnantshållning, fram till dombordet. »Jag är Matiasson», säger ynglingen. »Jag får ödmjukligen anmäla mig som kompaniombud», säger korporalen och framlemnar en skrifvelse.

Söderström begynte torka sitt stora skäg-giga anlete med en rödrosig duk.

Så vidtog det förut refererade vitnesmålet tydligt och fullständigt. Korporalen satt strax bredvid och jemförde med sitt protokoll, medan domaren skref sitt mellan frågorna.

Söderström ryckte sig i skägget, ref sig i håret, torkade sig i ansigtet och var mycket orolig. Han afbröt vitnet gång på gång och tycktes vilja få det att tappa koncepterna.

Han tillrättavisades strängt af domaren. Slutligen fick han fråga.

Men det skulle han aldrig ha gjort, ty för hvarje fråga blef vitnesmålet allt värre och värre graverande för honom.

Se'n ville han ånyo afbryta vitnet och till-

rättvisades åter; när vitnet slutat, fick han till-
sägelse att framställa sina frågor tydligt.

»Herr häradshöfding, jag medger att jag har
ett så dåligt uppförande.»

Han mente förstås utförande, men råkade
missäga sig, hvilket i vanliga fall ej varit det
minsta anmärkningsvärdt, men vid detta tillfälle
tog sig obeskrifligt löjligt ut.

Till allra sist anmärkte Söderström, att »den
der har gått tre veckor för tidigt ur min tjänst;
han vitnar af hämd», och mente han på, att
han »sett'en i tidningarna. Han kanske har gjort
något djekelstyg, varit häktad».

Domaren frågade: »Är det meningen att jäf-
va vitnet?»

Söderström: »Nej, för all del.»

Matiasson redogjorde nöjaktigt för både af-
vikandet ur tjänsten och sitt brott vid regemen-
tet — en dags bondpermission.

Efter vitnesmålet fick den unge gardisten
ensam gå ut och vandra omkring i det vackra
Alfvesta och se och tala med dess likaledes
vackra flickor, af hvilka han hade flere bekanta
sedan flere år tillbaka, ty han är född i närheten.

Från Alfvesta reste de båda raske gardi-
sterna den 27 maj på morgonen.

Nog blef han litet snopen.

Det var vid ett af tingen före jul. En af
de många referenterna, som då bevistade tingen,

hade fått sin plats alldeles i närheten af en af svarandena. Under de långa förhandlingarna, särdeles under de då ej mycket graverande vitnesmålen, hade svaranden god tid att stundom taga i betraktande allt det referenten skref å sina spaltlånga remsor. Referenten tyckte det var försmädligt att på detta sätt bli kontrollerad och vände än hit, än dit sina långa protokoll, utan att de just därför blefvo bättre fredade för svarandens argusögon.

Under middagen i kamraternas glada lag utbrast referenten förbittrad:

»Huru skall jag bära mig åt med den här svaranden vi ha i dag? Den f—n, han läser mina referat.»

»Skrif att du hört, att han skall häktas vid tingets slut», sade tröstande en skämtare.

Referenten tyckte detta vara ett förträffligt råd, hvadan han öfverst å eftermiddagens protokoll skref följande:

»Efter hvad jag på enskild väg förnummit, kommer svaranden att för allt hvad han i saken förbrutit i häkte inmanas omedelbarligen efter slutadt ting, honom till välförtjent straff och andra till varnagel.»

Referenten lade sin i stor stil affattade skrifvelse å bordet vid förhandlingarnes återupptagande.

Svaranden behagade åter taga del af referentens protokoller och sneglade ned på hans

bord, bleknade och flyttade sin plats ett par tre alnar bort.

Aldrig ett ögonkast sände han vidare till det bordet.

En som är glad

är en viss toujours ung man i Wexiö—Alfvesta-trakten. Namn och samhällsställning göra ju här ingenting till saken. Han hade för några år sedan i ett gladt lag spelat »knack» och — höjd af otur! — förlorat omkring 200 kronor. Detta var ju nu intet så särdeles att tala om, blott han haft råd att förlora, men så lär ej varit fallet, och ännu sorgligare var att saken kom till mångas kännedom.

Följande höst sökte han kontrollörstjänst och ansåg sig fullt både kompetent och meriterad, men beslöt i alla fall att uppvakta landskamreraren Hagman.

Han instälde sig ödmjukt bugande.

»Jaså, herrn söker kontrollörstjänst?»

»Ja, herr landskamrer.»

»Då får jag upplysa herrn, att sådane der herrar, som kunna sätta sig till att spela bort 200 kronor på en qväll, dem ha vi ej något bruk af som kontrollörer. Adjö!»

Nu välsignar hvarje dag den unge mannen i fråga sin olyckliga spelqväll och samtidigt landskamrer Hagmans minne, ty »anden är nog villig, men köttet är så rysligt svagt».

”Det var litet skilnad det.”

När i slutet af förra sommaren det begynte blifva stor oro i bränvinslägret, och man starkt förmodade, att flere kontrollörer deltagit i försvinnningarna, begynte nuvarande landskamreren i Kronobergs län att efterspana, om det möjligen vore några kontrollörer, som innehade någon större penningesumma, och fick så reda på att en landstatstjensteman, som varit kontrollör, innehade i bank å deposition ett ingalunda ringa belopp.

Kanske det är flere, tänkte landskamreren och kallade så till sig e. o. landstatstjenstemannen R., som äfven varit kontrollör.

»Har herrn några penningar i banker och dylika inrättningar?» frågade landskamreren.

»Jo, herr landskamrer.»

»Till huru stort belopp?»

»Bortåt 5,000 kronor, herr landskamrer.»

»På depositioner?»

»Nej, som skulder.»

Hr R. hade varit en »dålig kontrollör».

Huru man blir inkallad som vitne.

Det är rätt märkligt att finna, huru många inkallade vitnen som efter aflagd ed säga sig veta rakt ingenting. Huruvida en eller annan af dessa helt enkelt döljer hvad han vet, tillhör icke mig att döma om, men en del af

dessas vitnen ha dock hitkommit endast till följd af sin pratsjuka och kanske äfven af begär efter en i dessa tider, som de tycka, lätt åtkomlig förtjenst. Man har pratat vidt och bredt om allt märkvärdigt man känt till, och så har man blifvit stämd.

En af dessa storpratare yttrade vid sitt vitnesmål i torsdags, på åklagarens anmälan att han hade sig noga bekant, att vitnet i sin hemort sagt, att det hade ganska upplysande saker att meddela:

»Dä ä här som sanninga sa' fram; hva ja pratar hemma dä hör inte hit.»

Så qvitterar man ut sina 1: 50 pr dag samt skjutspenningar efter en häst från närmaste station, och så går man till fots, lefver på landsbygden under vägen för snart sagdt ingenting, och hemkommen har man så mycket att berätta, är en intressant person; man har ju varit på ett bränvinsting.

Lifvet under 4:de bränvinstinget i Alfvesta.

De stora, uppseendeväckande extra tingen draga hvarje gång en betydlig massa menniskor till den allbekanta jernvägsstationen. Vitnena logera in sig hvar de bäst kunna och söka så godt de förmå uppehålla sig på sina 1: 50 pr dag. Bränneriegarne bo på hotellet eller hos

enskilda. De sökte se så frimodiga ut, som omständigheterna möjligen kunde medge. De anklagade kontrollörerna deremot, de ha i sitt uppträdande kastat bort all förställning och visat sig sorgsne, ja, förkrossade. Deras uppförande var städse artigt och hyggligt, och den minsta fråga, man stälde till någon af dem, besvarades på det vänligaste sätt.

Jag glömmmer aldrig, när jag första tingsdagen under middagsrasten promenerade tillsammans med de tvenne till tinget beordrade jernvägstjenstemännen och vi, kanske äfven fattade af tingets allvar, helt tysta gingo omkring i den vackra byn, huru några på en gata samtalande qvinnor yttrade helt vemodigt: »Se der gå tre stackars kontrollörer». Då smög sig en besynnerlig känsla in hos oss litet hvar, den tanken kom af sig sjelf: »Hvad skulle vi känna, om vi vore en af dem?» Men derefter kommo vi öfverens att se glada ut, och sedan var det ingen, som tog oss för kontrollörer.

Alfvesta är vackert, dess omgifningar härliga, sjön Salen breder ut sin blåa yta framför. Det var ett sant nöje att på lediga stunder nu promenera ett stycke utefter vägarne och beskåda den leende tafla, ett vackert landskap erbjuder, eller ock inne på byns gator, der ögat fågnades af anblicken af mången täck och elegant mö. Domaren med sina biträden samt allmänna åklagaren bodde å tingsgården.

Poliskommissarien Eklund, de inkallade jernvägs-tjenstemännen och öfriga vid extra tinget biträdande jemte de få tidningsreferenterna bodde å jernvägshotellet, der man kände sig, som om man varit hemma. Jurister, tjenstemän och referenter intogo gemensamma måltider å jernvägsrestaurationen, och att man der lekamligen mår förträffligt, det känna tusentals resande. Sämjan var den bästa, och lynnena i allmänhet briljanta, derom drog nog en berömd kaleidoskopförfattare försorg. Den sista middagen var i torsdags efter slutadt ting, kl. half 6. Allmänna åklagaren fylde glasen med ädel drufva och tackade samtliga. Domhafvanden svarade och bad äfvenledes få säga ett tack. Och när middagen slöts, stodo af domhafvanden beordrade droskor i beredskap, och så åkte sällskapet till tingsgården och slog sig ned i dess nu löfrika trädgård. Utanför låg den härliga Salen med sina täcka holmar och sköna stränder. Allt omkring prunkade i sommarens hela färg-ring. Dagen hade varit varm. Aftonen var mild. Bägarklangen blandades i det lifliga samtalet, som till följd af förutnämde för:s närvaro ej kunde annat än stå under särskildt hägn af skämtets gudamakter, hvilka gäfvo vingar åt stunderna. Men å tingsgården nära invid sorlade ännu en folkskara. Der utdelades ersättningen åt vitnena.

19.

Slaget vid Slesvig den 23 April
1848.

Februarirevolutionen i Paris hade upprört större delen af Europa. Tyskland liknade ett brusande haf, från hvilket en väldig svallvåg slog mot norden, långt öfver Skandinaviens gamla landamären. Holsteinare och syd-slesvigare fattades af ett brinnande begär att undandra sig Danmarks milda styrelse, men i fullkomlig motsats till hvad som hände uti det öfriga Europa, höjde ej bland dem det egentliga folket först upprorsfacklan. Men detta gjorde i stället så mycket kraftigare godsegarne och ridderskapet med prins Fredrik af Augustenburg i spetsen. Genom svek bemäktigade sig denne hastigt den 23 mars staden och fästningen Rendsburg. Större delen af armén i hertigdömena öfvergick till honom, men nära 100 officerare

och en mängd manskap, de flesta Slesvigare, blefvo Danmark trogna och skyndade öfver till Jutland och öarne. Danmark bildade af dessa trupper de 10, 12 och 13 bataljonerna, hvilka under de kommande krigsåren ständigt höljde sig med ära.

Tillika med studenter från Kiel, turnare och friskaror från Tyskland drog hertigen med sin jublande här in i Slesvig och förskansade sig å höjderna vid Bov, något öfver $\frac{1}{2}$ svensk mil norr om Flensburg. Danska armén under general Hedeman hade under tiden skyndsamt blifvit samlad och ryckte mot sina förra kamrater. Hertig Fredrik begaf sig då från sin här och höll sig bakom Flensburg, lemnande befälet till general Krohn, hvilken, just som det begynte smälla, följde sin höge herres exempel.

Danskarne rekognoscerade den 8 april och anföllo med stor hastighet följande morgon. Slesvig-holsteinska armén och dess frivilliga kamrater kunde ej länge motstå det kraftiga och väl ledda angreppet, den måste öfverallt vika, lemnande en massa döda och sårade efter sig, och kom snart i vild flykt, med danskarne i hack och häl efter sig. Dessa nådde delvis lika hastigt Flensburg, och der blef villervallan ännu värre. En del af insurgenthären blef tvungen att strida och ånyo i grund slagen. Danskarne togo fanor, kanoner, tross och öfver 1,000 fångar.

Efter denna seger hade danskarne med all säkerhet inom få dagar gjort slut på hela upproret, om ej detta erhållit hastig och kraftig hjälp. Preussarne stodo nämligen redan i Rendsburg, och från alla Tysklands nordstater ryckte trupper mot Danmark.

Inom kort stodo under den preussiske generalen Wrangels befäl följande trupper uti och omkring Rendsburg:

Preussiska armékåren, general furst Radzewill och under honom generalmajoren Möllendorf och Bonin	13,300 man.
Den 10 tyska armékåren — från flere nordtyska stater — generallöjtnanten Hacket	10,700 »
Insurgenthären under prins Fredrik af Augustenburg	6,000 »

inalles 33 bat., 25 sqvadroner med 68 kanoner, tillsammans omkring 30,000 man. Förutom denna styrka stod en bat. insurgenter mot Eckernförde, en d:o mellan Rendsburg och nämde stad; fyra frikårer, ett jägarkompani och 4 kanoner under en major Zastrow bildade en särskild kår.

General Hedeman, som efter sin seger vid Bov ryckt efter den flyende insurgenthären, som ingenstädes gjorde motstånd — inqvarterade sin här uti och omkring staden Slesvig och beslöt här leverera batalj, om fienden försökte tränga upp i landet. Stödd mot den långt in i landet gående hafsviken Slien och det vid denna lig-

gande förskansade Gottorps slott, ämnade han utbreda sin här längs de skogklädda höjder, som från nämnda slott gå till den 6,000 alnar derifrån aflägsna byn Husby. Den framför Slesvig liggande landsbyn Bustrupp ämnade han försvara med sitt avantgarde, men för öfrigt ej besätta den nära invid liggande, många sekler gamla, nu förfallna försvarsställningen — Margaretas och Thyra Dannebods vallar, hvilken dock med sina sagominnen, liksom så mycket annat i denna minnesrika nejd, mäktigt talade till den danske soldaten om, huru fädren här stridt och kämpat mot de fiender, som velat intränga och sköfla hans fosterland.

Sin armé hade generalen indelat uti ett avantgarde under öfverstelöjtnant Magius, 1:sta brigaden under öfverste Bülow, 2:a brigaden under öfverste Meier. En flankkår under öfverste Sleppegrell, en kavalleribrigad under öfverste Juel och en reservbrigad under sitt eget befäl, inalles 14 bat., 14 sqvadroner med 30 kanoner och en ingeniörkår, tillsammans 11,000 man. Infanteriet var 8,500 man, kavalleriet 1,800, artilleriet 600 man. Af denna styrka voro 1,000 man detacherade till Mösund vid Slien och Eckernförde.

Det var påskdagen den 23 april som tyskarne bestämdt till vedergällningsdag för nederlaget vid Bov. Om natten hade ett häftigt regn fallit, hvilket dock upphörde fram på morgonen.

Den danske generalen hade ingalunda väntat något anfall denna dag, och alla, så väl befäl som trupper, tänkte få tillbringa helgdagen i lugn. I Slesvig voro trupperna uti och på väg till domkyrkan för att afhöra gudstjensten, när den ene adjutanten efter den andre sprängde genom gatorna med den underrättelsen, att fienden kom.

Klockan 9 på morgonen stod kompaniet Raasch på förpost $1\frac{1}{2}$ mil söder om Slesvig och skulle just aflösas af ett annat, då skott hördes från byn Lottorp och strax derpå kom underrättelsen, att fienden framryckte i massor. Förvånade sågo de danske soldaterna åt Breckendorfsvägen, der de ståtliga preussiska gardena hastigt framryckte, jagande alla poster och patruller, de funno i sin väg, framför sig. Under strid drogo sig förpostkompanierna tillbaka. Mot dem föll det första preussiska kanonskottet, och fältslaget vid Slesvig tog sin början.

General Wrangel hade varit vaken tidigt på morgonen. Hälften af sina preussare tog han hand om sjelf. Det var dessa som framryckte utefter Breckendorfsvägen. Den andra lemnade han general Bonin, som fått order att öfver Lilla Dannevirke och Husby kringgå danskarnes högra flygel. Tvenne vägar i denna trakt leda upp åt landet, en öfver Slesvig och den andra öfver Husby. Efter dessa båda kolonner kommo insurgenterna och hela 10:de

armékåren. Enligt general Wrangels plan skulle hans armé denna dag endast rycka fram mot Dannevirke och först följande dag öppna anfalllet. Han hade nämligen väntat sig få se danska hären uppställd till slag vid Dannevirke, men till sin förvåning kunde han ej upptäcka någon fiende der och beslöt då att gå vidare. Det var ju utsigt till att denna dag med mindre förlust vinna, hvad som den följande dagen kunnat kosta stora offer. Hastigt gingo preussarne öfver vallen och ryckte mot Bustrupp. Klockan var då 10 f. m.

Nu blef det danska avantgardets lott att mottaga och uppehålla fienden, medan general Hedeman samlade och uppställde den öfriga hären.

Striden blef genast varm och blodig. Preussarne inträngde uti byn, som tappert försvarades af en bataljon slesvigare och 3:e jägarkåren tillika med 6 kanoner. Efter häftiga strider in uti husen och gårdarne måste dock Magius vika från södra delen af byn till den norra, men försvarade sig här så hårdnackadt, att, oaktadt ett tegelverk och flere hus råkade i brand, ej ens 5 bataljoner, som ansatte honom, förmådde honom rygga ett steg vidare. Striden fortgick så i två timmar.

General Hedeman hade härunder samlat sin här. Den ringa framgång, preussarne vunno i Bustrupp, föranlät honom att sända sin 1:sta

brigads I och II bat. öfver mossarne vester om en vid Bustrupp belägen mindre sjö, för att anfalla dem i flanken och sätta sig i förbindelse med avantgardet, till hvars förstärkning han sände ännu en bataljon slesvigare, den 13:de, för att sätta denna kår i stånd att gripa till offensiven samtidigt med 1:sta brigadens anfall.

Öfverstarne Bülow och Rye ryckte öfver de oländiga markerna, der officerarnes hästar fastnade och manskapet med stor svårighet kunde taga sig fram. De vid mossarnes kant stående preussarne undandrefvos, och under dånande »hurra» stormades derefter alla från Dannevirke vall till Bustrupp sjö besatta häckar och diken, och artilleriet flydde i förvirring; tre bataljoner af Alexander-gardet, som skyndsamt framsändes till förstärkning, ryggade äfven tillbaka. Samtidigt grep öfverstelöjtnant Magius till offensiven, men stupade derunder tillika med många af sitt folk, och hans stabschef major Holm, som öfvertog befälet, kunde lika litet få preussarne från södra Bustrupp, som de sökt få danskarne från den norra delen. Men ställningen var dock för preussarne ganska kritisk, de kunde ej öppna sig väg framåt, och 1:sta danska brigaden stod i deras flank och rygg, från Dannevirke-vallen svajade högt den danska fanan och vinkade de sina framåt till den seger, som för ett ögonblick så vackert log mot de danska vapnen. Hade Bülow här fått anfälla

med 4:de bataljonen i stället för 2:dra, hade troligen Wrangels kolonn blifvit slager.

Men hastigt förändrade sig ställningen. Major Steinmetz — förmodligen den sedan så bekante generalen —, som kommenderade de två yttersta bataljonerna af Bonins kolonn, nådde slagfältet och störtade sig med dessa in i stridsvimlet öfver danskarne. Mot flere bataljoner kunde ej 1:sta brig. 2 bat. hålla fältet, ehuru öfverstarne Bülow och Rye gjorde allt, hvad i mensklig förmåga stod, att bibehålla de vunna fördelarne och förde gång på gång fram sitt folk till bajonettangrepp. Brigaden blef slutligen öfverflyglad och måste retirera, under ett häftigt kulregn och stor manspillan, öfver de oländiga mossarne till höjderna vester om Gottorps slott. Major Holm gick samtidigt tillbaka med avantgardet. Tvenne af dess kompanier på yttersta venstra flygeln blefvo afskurna, men kastade sig utan betänkande i Slien, hvilken de simmande och vadande lyckligt öfverkommo, om än med betydlig förlust.

Under allt detta marscherade general Bonins kår, eldad af kanondånet från Bustrupp, som ständigt tilltog i styrka, mot Lilla Dannevirke och Husby, för att angripa danskarnes högra flygel och falla dem i ryggen. Den adjutant, som visat major Steinmetz orden att skynda Wrangel till hjälp, hade majoren sändt vidare, men denne lärer helt och hållet för-

svunnit under vägen. Åtminstone lär Bonin aldrig fått denna order. Major Steinmetz inväntade ej någon befallning från sin förman, utan stälde sin väg efter kanondundret längs byvägar och tvärs öfver gården, under vägen mötande bud på bud att skynda, emedan danskarne trängde häftigt på och allt stod på spel. Han kom, som vi veta, fram i rätt tid och hjälpte Wrangel ur hans kritiska belägenhet. General Bonin marscherade emellertid hastigt framåt. Först när han i fiendens närhet skulle uppställa sin hufvudstyrka, märkte han de bataljoner, som fattades honom, och blef då till en början förfärligt ond, men kom dock snart att lugna sig, när en generalstabsofficer lemnade honom en ny order, att med hela sin division gå till Bustrupp. Men detta var nu generalen omöjligt, ty danskarne stodo tätt framför med infanteri, artilleri och ett helt dragonregemente i linie. Han kunde följaktligen ej hjälpa sin chef, för än han kastat undan de fiender han hade framför sig. Till den här kommande fäktningen skola vi snart återkomma.

Preussarne hade häftigt trängt efter den första danska brigaden och satte sig äfven fast å backarne vid Anettenhöi, hvilka hörde till danskarnes slagställning. Klockan var $\frac{1}{2}$ 3, och hufvudstriden skulle nu utkämpas. Danskarnes ställning var följande. I Gottorps slott, bastioner och trädgård fotgardet och 13:de bataljonen.

Vester om Gottorp å höjderna avantgardet och 1:sta brigaden, vester om Djurgården flankkåren. Högra flygeln under Juel stod med nästan allt kavalleriet, 4 kompanier infanteri och 8 kanoner mot Bonin vid Lilla Dannevirke och Husby. Vid Gottorp stodo 2 kanoner och 16 espignoler — ofullständigt konstruerade mitraljörer. Å höjden vester om slottet 14 kanoner. 2:dra brigaden med 2 kanoner stod som reserv vid Falkenberg.

1:sta brig. kom snart ånyo i strid med preussarne. General Hedeman befalde den återtaga höjderna vid Anettenhöi. Samtidigt grep striden omkring med vild häftighet. Insurgentarmén, som nu inträffade på valplatsen, ryckte upp i eldlinien för att kämpa vid sidan af preussarne. Danska flankkåren under Sleppegrell beordrades fram från Djurgården och kastades in i striden. Väl tio gånger förde Bülow och Rye 1:sta brig. mot Anettenhöibackarne, men blefvo lika många gånger tillbakaslagna. De fingo slutligen hjelp af 1:sta jägarkåren, hörande till flankkåren, och nu togos slutligen höjderna. En afdelning jägare och infanterister stormade härunder gården Anettenhöi och lät i förbitteringen och stridshettan allt hvad fiender de träffade inom hufvudbyggnaden springa öfver klingan. 2:ne officerare och några få man voro de ende som hunno rädda sig medelst en hastig flykt genom fönstren. Längs de öfriga

höjderna rasade striden härunder oafbrutet. Oak-
tadt sin stora numeriska öfverlägsenhet kunde
ej preussarne vinna terräng på något ställe.
General Hedeman ansåg sig därför kunna segra.
Han drog till sig sin reserv och uppstälde den
i slagordning uti Djurgården, hvarifrån den ge-
nom flankkårens linier kunde debouchera fram
och tillika med denna kår kasta sig öfver
fiendens center, slå denna ur fältet och afgöra
striden till sin förmån. Till kl. 5 befalde han
alla afdelningar att gripa till offensiven, men
emottog nästan samtidigt den oväntade under-
rättelsen, att kommandanten på Gottorp, till
följe af ett rykte, att fienden stod öster om
slottet, med hela besättningen lemnat sin vigtiga
post och derigenom helt och hållet blottat hans
venstra flygel. Kommandanten fick visserligen
order att genast återbesätta slottet, hvilket ock
skedde, men en dyrbar timme gick härunder,
klockan blef 6, och nu inlupo högst ogynsamma
underrättelser från högra flygeln.

Sedan general Bonin rangerat sin kolonn,
till hvilken hörde ett talrikt kavalleri och 12
kanoner, till drabbning, ryckte han öfver Lilla
Dannevirke, samtidigt med att en kolonn insur-
genter framryckte höger om honom. Danskarne
veko tillbaka till det högt belägna Husby. Dan-
ske öfversten Juel stälde här sitt infanteri fram-
för byn och sina 8 kanoner på lämpliga ställen
omkring. Kavalleriet drog han bakom. Dan-

skarne voro för svaga att motstå Bonins starka angrepp, och preussarne trängde in i Husby. Tvenne kanoner blefvo härunder afskurna, löjtnanten, som kommenderade dem, red omkring byn och begärde hjälp af ryttmästaren Wyrzten, som höll med sin dragonskvadron norr om byn. Wyrzten efterkom genast hans begäran, och i vild karriär flög squadronen in i byn, hvarest den jagade ut fienden åt alla sidor, och derefter vidare åt söder förbi de båda danska kanonerna och in i ett fiendtligt batteri, hvarest den åstadkom en gruffig villervalla. Artillerilöjtnanten räddade derunder sina kanoner, men med squadronen gick det sämre, när den skulle tillbaka: mer än hälften af den blef på platsen. Öfverste Juel retirerade härefter med sin kår till 'det ett stycke derifrån belägna Skogby och intog ställning norr om denna by.

Fiendens talrikhet framför högra flygeln förmådde general Hedeman att öfvergifva sina segerplaner och i stället med hela hären gå tillbaka till höjderna norr om Slesvig. Återtåget skedde under berömvärd ordning, och var hären härunder lika fruktansvärd som under den förutgångna drabbningen och visste allvarsamt tillbakavisa hvarje angrepp. 7 och 10 bat. kastade härunder fienden ned för Husbyhöjderna, och kompaniet Scharffenberg af 2:dra jägarekåren slutade sin dag med att göra större delen af ett fiendtligt kompani till fångar. Mörkret

föll öfver det blodiga slagfältet och gjorde slut på striden, men innan den ännu fullt upphörde, stupade för en fiendtlig kula den nye avantgardeschefen major Holm.

Under mörkret drog general Hedeman sina trupper ytterligare tillbaka och intog ställning en mil norr om Slesvig mellan sjöarne Arnholt och Lansjö. Regnet nedföll i strömmar, men detta nedtryckte ej soldaterna. Muntert samtalade de den dystra natten omkring bivuakeldarne om dagens skiftande öden. I en eländig bondstuga, uppfylld med sårade, hvilade på en träbänk general Hedeman, något annorlunda nu än föregående aftonen, då han residerade uti Gottorps lysande salar. Men han kunde hvila lugnt i medvetande af att hafva gjort allt, hvad i hans förmåga stått, att hindra fiendens framträngande. Med 8,000 man (en hel brig. af hans armé hade ej varit i elden) hade han en hel dag väldigt tumlat om med 19,000 tyskar, hvilka egde en reserv på nära 11,000 man. Öfver Danmark och den skandinaviska halfön for som en löpeld underrättelsen om arméns bragder, och namnen Hedeman, Bülow, Rye, Magius, Holm och Wyrzten voro snart i hvarje mans mun så i slott som koja. I Norge upplammade den gamla broderskärleken, och i Sverige blef hänförelsen allmän för Danmarks sak. Större delen af den indelta och värfvade armén sammandrogs i Skåne, och ett avant-

garde på mellan 4 och 5,000 man sändes till Fyen.

Danskarnes förlust i slaget vid Slesvig var nära 1,000 man, dödade, sårade och saknade. Tyskarnes förlust torde varit ungefär lika. Den blef aldrig fullständigt uppgifven. — General Wrangel ansåg sent på aftonen bataljdagen danskarne ingalunda slagna, utan väntade dem följande dag beredda till nytt slag på höjderna norr om Slesvig. Härom vitnar hans order till general Hacket, som stod med reserven vid Breckendorf, att denne skulle deltaga i det förnyade angreppet följande dag.

20.

Ved Ober Stolck.

En romantisk episod från slaget vid Idsted å en fältvakt 1864,
berättad af en dansk officer.

Tidigt morgonen den 25 juli 1850 ryckte nära 40,000 danskar under general Krogh mot den i trakten vid Idsted forskansade tyska hären under préussiske generalen v. Willisen. Föregående dag hade general Moltkes kolonn vid Stenderup drabbat samman med grefve Baudisens tyskar och segrat efter häftig strid. En hänförelse rådde inom hären liknande den, som ofta föregår stora händelser, och nog förestod en dylik — den största slagtning, som förekommit i nordnen allt sedan Bråvalla, skulle ju utkämpas. Tappre danskar och lika tappre tyskar skulle uti rasande kamp förgöra hvarandra enligt krigets förfärliga lag.

De danske soldaterna sjöngo sina under venne fälttåg öfvade sånger — landsoldatens

visa ljud vidt omkring. De hurrade för sina högre officerare, hvilka med cigarren i mun lika lugnt redo genom lederna, som om det endast varit fråga om en fredlig manöver. *Den gamle norrmannen, general Sleppegrell, som ett par timmar efteråt skulle sluta sin ärorika lefnad, höll invid en af vägarne. »Nu ären ni väl riktigt glada», ropade han leende åt de marscherande bataljonerna, i hvilka jublet då blef ännu häftigare, starkast hos de tre bataljoner slesvigare, hvilka han äfven hade under sitt befäl. Hos dessa var isynnerhet hämdbegäret lifligt. Det var nu på 3:dje året fienden härjade deras sköna fosterbygd.

Morgonrodnaden lyste hemskt öfver nejden, och när solen uppsteg, stod den blodröd på himmelen. Naturen tycktes vilja visa alla de tusenden menniskor, som på en ringa terräng stodo fiendtliga mot hvarandra, huru blodig dagen skulle blifva, och liksom om den derpå velat tillkännage sin sorg, kläddes himmelen hastigt med tunga moln, och regnet begynte nedstörta. Hela trakten höljdes af ett töcken, hvilket snart blef ännu tätare genom krutröken från nära 80,000 gevär och 200 kanoner.

Regnet svalnade något entusiasmen, sången bortdog, men derigenom hördes tydligare slagtingens början; till höger dånade redan Moltkes kanoner, längre bort öfver hedarne hördes Sleppegrells och nästan samtidigt gick det löst i fronten.

Framför ett af de slesvigska bataljonernas kompanier gingo tvenne yngre officerare och talade om det började slaget, till hvilket de nu ryckte ned.

— Dahlby — sade den äldste af de båda officerarne, den 30-årige kompanichefen kapten Vestergaard, till sin några år yngre löjtnant — nog går jag med glädje i striden, men det anar mig, att dagen är min sista. Aldrig förr har jag haft denna aning.

— Slå bort dylika tankar — svarade lifligt löjtnanten. Samma aning hade jag natten före slaget vid Fredericia, men ändå kom jag helbregda ur bataljen. Tala om annat! Skref du till din fästmö i går? Du är lycklig, som eger en sådan flickas kärlek, älskvärd, vacker och rik.

— Jag skref till Emmy i går. Det är för henne jag är dyster. Jag vet, huru sorgsen hon blir, när jag är borta. Hon älskar mig innerligt. Jag ville ej dö nu, jag vet, huru lycklig jag kunde blifva. — Men sanna mina ord, aldrig mer får jag se in i hennes lifliga mörka ögon. — Du är lycklig, Dahlby, ingen sörjer dig så, om du faller. Men huru kom det sig, att du ej likt mig fäste dig vid någon af de unga lifliga damer, vi så ofta voro samman med uti den angenäma garnisonsorten under vintern och hela föråret?

— Jag har en gång haft ett tycke — svarade

löjtnanten, nu lika allvarsam som sin kompani-
chef, — den flickan går aldrig ur mitt minne.

— Tala om henne för mig, men skynda, vi
närma oss striden, hör, huru kanonelden rasar.
Det är ju som en domedag i Norden.

— Det var vintern mellan 1847 och 1848. Jag
var då korporal vid 4:de jägarkåren, som garni-
sonerade i Slesvig. Bland kamraterna voro
tvenne bröder. Deras föräldrahem var en mil
söder om staden. Ofta följde jag dem till hem-
met. Fadren var en förmögen landtman, en
stolt, men i många afseenden bra man. Han
var ännu i sina bästa år. Modren var död. Jag
lärde der känna mina kamraters enda syster,
Helwig. Hon var då 16 år. Vi kommo att älska
hvarandra, och som hvarken fadren eller brö-
derna lade något hinder i vägen, voro vi snart
förlofvade. Du skulle ha sett Helwig. Hon var
den vackraste blondin, med lockigt hår, milda
blå ögon och mildt sinnelag. Hvad vi voro
lyckliga, ända tills det olycksaliga upproret kom!

En söndag några dagar före Rendsburgs öf-
verrumpling satt jag så lycklig invid Helwig.
Fadren och bröderna förde ett upproriskt språk
och uttryckte sitt hat mot Danmark och allt
danskt. För Helwigs skull inlät jag mig aldrig
i tal härom, och jag trodde ej att någon miss-
tänkte, att jag ville vara mitt land trogen. Men
nu stå på en gång fadren och bröderna fram-
för oss och fråga, om jag var dansk eller tysk.

Jag tryckte Helwig intill mig och svarade ärligt, att jag är slesvigare och dansk.

Den uppståndelse, som härpå följde, vill jag ej beskrifva. Fadren visade mig ur huset, sönerna kastade på mig hatfulla blickar. Helwig var förtviflad, men ej öfvertalande eller förebrående ord kommo öfver hennes läppar.

Med tunga steg och sorgset sinne lemnade jag nu ensam det förut lyckliga hemmet på väg till Slesvig. Dagen efter tilldragelserna i Rendsburg marscherade vi, som du vet, till Flensburg, der kåren dels rymde, dels gick öfver till de upproriske. Jag följde kapten Löwenfeldts kompani till Jutland. Aldrig glömmer jag de hatfulla blickar, de tillämnade svågrarne sände mig vid afmarschen. Och härmed slutar min lilla kärlekshistoria. Sedan öfver två år vet jag ej något vidare om Helwig, men ständigt är hon i mitt sinne.

Kapten Vestergaard såg deltagande på vännen och tryckte hans hand. Striden framför, som tycktes tilltaga i häftighet, sysselsatte här efter de båda officerarnes tankar och uppmärksamhet. Bataljonen var ännu cirka $\frac{1}{2}$ mil från slagfältet, ordningen var som förr, tågande trupp. Många buro geväret i remmen, andra åter hade lagt det ofvan tornistrarne.

Löjtnant Dahlby tyckte sig genom töcknet se en massa gårdar. — »Der framme ha vi troligen byn Öfra Stolk», sade han till kompanichefen.

. — Jag vet det — svarade denne och såg, så godt det i hållregnet sig göra lät, å en fickkarta.

Strax derpå marscherade bataljonen in i den betydliga byn, der tæten dock så godt som genast måste göra halt. En mängd ammunition- och proviantvagnar stodo på de trånga gatorna. Dessa måste undanföras, och härefter fortsattes tåget lika lugnt som förut, ty ingen anade fiendens närhet.

Löjtnant Dahlby såg genom ett hägn in i en trädgård och får se denna fylld af pickelhufvor. Ögonblickligen rapporterade han förhållandet för kompanichefen, men denne hann ej utdela ett enda kommandorop till truppens ordnande, innan tyskarne öfver trädgårdarnes stenmurar och från gårdarne rusade in i den lugnt marscherande bataljonen.

Ett grufligt tumult uppstod. En illa disciplinerad trupp skulle genast ha tagit till flykten. Men den slesvigska bataljonen bestod ej af dylikt folk. Efter en häftig bajonettstrid kastade den för ögonblicket fienden från sig och drog sig sedan in på gårdarne vester om landsvägen, bakom stenmurar och hägn och mottog de anfallande med mördande eld. Bataljonschefen öfverste Trepka gick från gård till gård och ordnade motståndet, och officerarne uppmanade sitt folk att kämpa till det yttersta. Det blef en den häftigaste strid mot hela general van der Horsts brigad, som här öfver den närbelägna

Langsjön kommit danska armén i ryggen. Bataljon efter bataljon förde generalen i striden. Skulle han något uträtta, måste han kasta den ur byn. Söder ifrån kommer en afdelning danska dragoner. De närmast stående slesvigarne uppstämma hurrarop och uppmana dragonerna att hugga in. Med 4 officerare i tåten jagar dragonafdelningen in i byn, der de tätta massorna af pickelhufvor då skingra sig som agnar för vinden. Tvenne beridne officerare ämna äfven följa exemplet, men innan de vändt hästarne, äro de öfverridne. De danske officerarnes hästar störta dervid, och i ett nu är allt ett kaos af störtade hästar, döda och döende människor. Tyskarne, som nu hastigt komma till besinning, öppna en häftig eld i denna hemska massa, ur hvilken blodiga hästar, som arbetat sig lösa, springa ursinniga omkring och öka förvirringen. Redan brinner byn på flere ställen, lågorna slå mot skyn, och brandröken gör töcknet ännu tätare. Gevärselden smattrar oafbruten, kulorna slita qvistar från träd och buskar, fönsterrutor klinga, kommando- och hurrarop dåna blandade med klangen från signalhornen. Öfverste Trepka är fallen och med honom en mängd af hans officerare och soldater. De öfverblifne handla på egen hand. De försvara sig hårdnackadt, ofta gå de från gårdarne till anfall, men blifva tillbakaslagne.

— Än en gång göra vi ett försök att taga gården midt emot! — ropar kapten Vestergaard.

Hans soldater svara med hurrarop och göra sig redo.

— Ser du flickan, som står bland de tyske? ropade kompanichefen till sin löjtnant, när de stodo ute på gatan. Men Dahlby hann ej se åt det anvisade hållet, innan vännen träffades af en kula i bröstet och föll i hans armar.

Dahlby befalde nu soldaterna intaga sina förra ställningar, och sjelf bar han i kulregnet vännen bakom ett jordhågn, der han var skyddad mot kulorna.

— Gräset jag nu hvilar på är min dödsbädd — sade kaptenen.

— Är du dödligt träffad? — frågade löjtnanten sorgsen.

— Jag känner det tydligt — svarade kaptenen matt — kulan har tagit vägen genom lungorna — tack för din vänskap, helsa kamraterna, tag förlofningsringen och sänd den till Emmy, och vid tillfälle så berättar du henne om min sista stund. Du får ej dröja längre — kompaniet tog gården midt emot — vi skola segra. — Med rörelse kastade Dahlby, innan han lemnade platsen, än en blick på sin döende kapten, sin bästa vän. Kulorna slog i buskarne uppöfver, blad och grenar föllo ned och nästan betäckte den tappre, som inom få minuter utandades sitt lif för fosterlandet.

Kampen fortfor att rasa. Slesvigarne slogos som hjeltar bland elden och lågorna. Van der Horst ansträngde sig till det yttersta för att drifva dem ur byn, och länge hade de omöjligt kunnat hålla ut i den olika striden. Men hjälpen var nu nära.

Henckels kanoner dånade norr om byn, och mellan skotten hördes hurraropen, och få minuter derpå! stod den reslige öfverstelöjtnanten med en bataljon i de norra gårdarne af byn. »Stå fast, karlar, här kommer jag med mina bataljoner», ropade han till slesvigarne, som jublade vid hans åsyn. Huru blodigt skulle de ej nu hämnas sin fallne öfverste och alla sina döde kamrater!

Nu brast stormen lös. Efter ursinnig strid måste tyskarne vika från hägn till hägn, från gård till gård.

Dahlby samlade sitt kompani. Knappast hälften återstod. Han befalde sitt manskap taga gården å andra sidan gatan och bad dem hämnas kaptenens död. Soldaterna darrade af stridslust. De hade märkt, att civile blandade sig i striden och sköto på dem. En dylik upptäckt gör alltid soldaten ännu vildare.

Dahlby rusade med sitt kompani nu oemotståndligt öfver gatan, trots det regn af kulor som sändes det från stenvmurar, tak, fönster, bakom hvarje träd, och in på den med lik beströdda stenlagda gården. Löjtnanten fick här

en kula i axeln, men aktade ej blesyren. Dörren till boningshuset krossades af kolfslag, och in rusade den danska truppen, som till en början lät allt springa öfver klingan, tills äntligen Dahlby hann stäfja deras raseri. En mängd fångar gjordes såväl här som i uthusen.

Först när gården var fullständigt eröfrad, kom Dahlby att tänka på sitt sår. Han märkte, huru blodet stömmade under kläderna. Han märkte vanmagten nalkas, en slöja lades för hans syn. Han skyndade ur byggnadens qvafva rum ut på gården, der han nedföll bland liken.

När han åter vaknade till besinning, brann gården i alla sina hörn. Att detta var en fullkomlig verklighet, kunde han fatta, men att en ung flicka satt invid, så märkligt lik hans förra fästmö, det ville han till en början hålla för en synvilla, ehuru hon vänligt log och badade hans tinningar med vatten.

— Är det verkligen du, Helwig, eller drömer jag?

— Jo, det är nog Helwig.

— Huru har du kommit hit?

— Se på honom, som ligger intill dig.

Löjtnanten vände sitt hufvud åt andra sidan.

— Ja, nu ser jag, det är din äldste bror, han är död.

— Ja, Viggo, det är min äldste bror, och den andre, han ligger äfven död, ett stycke här-

ifrån. Hvad jag hatar kriget, det förfärliga kriget!

Hon brast ut i en häftig gråt.

Gnistar och bränder från den brinnande gården foro rundt omkring. Å denna plats kunde snart ingen lefvande vistas. Med möda reste sig löjtnanten och lemnade, stödd af Helwig, gården. Från gatan ville hon åter till den hemska platsen bland liken, till sin döde broder.

Dahlby träffade soldater, hvilka han befalde bära den döde officern ned till trädgården, dit han sjelf begaf sig.

Här låg Helwigs yngre broder, död af ett skott i pannan. Den äldre lades sida vid sida, och systemen satte sig invid och tog den danske löjtnantens hufvud i sitt knä, medan soldaterna förbundo honom, så godt sig göra lät.

I trädgården lågo strödde här och hvar döde och döende tyske soldater, och rundt om sutto sårade tyskar och danskar blandade om hvarandra. Fiendskapen var nu slut. De nickade nu helt vänligt mot hvarandra och sökte hjälpa hvarann så godt de kunde. I alla byns gårdar rasade nu elden, medan regnet ännu fortfor. Brandröken lägrade sig utefter marken. Högt öfver brandens dån hördes kanonerna från det väldiga slaget, som nedanföör vältrade sina vågor. I trädgårdarne omkring gårdarne stodo gråtande qvinnor och barn, åldringar och kraft-

fulle män, blickande harmfult i lågorna och förbannande kriget.

— Huru lycklande än mina drömmar varit — sade Dahlby till sin återfunna hjertevän — så har jag dock aldrig drömt mig ett återseende.

Helwig böjde ned sitt sköna, ljuslockiga hufvud och tryckte sina läppar mot hans.

— Är såret farligt?

— Jag tror det ej, en kula i axeln brukar ej vara dödande. Nu vill jag lefva och göra dig lycklig. Tala nu om ett och annat. Huru har du haft det under de sista åren? Jag vet ju intet derom. Det är långt öfver två år sedan jag såg dig — den hemska dagen, då jag visades ur ditt hem. Hvad du vuxit se'n dess! Du har blifvit ännu vackrare.

— Tycker du det — sade Helwig och log vemodigt — du älskar mig således lika mycket?

— Ja, Helwig, jag har haft dig i tankarne hela den gångna tiden, i striden, på bivuaken, under långa nätters vaka — alltid har du varit i mina tankar. Nu skiljas vi ej mera, men berätta!

— Om min sorg, när du lemnade mig, vill jag nu ej tala. Så bröt kriget ut. Bröderna voro med som underofficerare både vid Bau och Slesvig, der den äldste sårades. Vid Fredericia voro de äfven med. När vapenhvilan slöts förra året, marscherade preussarne genom vår bygd. Vi hade då många af dem inqvarterade hos oss. Min far kom i häftig ordvexling med en hög-

växt underofficer, en riktig rese. Det ena ordet gaf det andra. Slutligen påstod far, att preussarne vid Fredericia handlat som förräddare. Med knuten hand gaf då preussaren min far ett häftigt slag för bröstet. Se'n hade han ingen helsodag, om två månader var han död. Så bevekande jag kunde, bad jag bröderna ej gå med i det nu åter utbrutna kriget, men förgäfvades. De tilläto mig följa med. Jag ville vara i närheten och taga hand om dem, om de blefvo sårade. Jag är inskrifven vid en ambulans. Nu äro bröderna döde, fallne i striden, för hvad de ansågo vara rätt. Frid öfver deras minne! Jag har ingen fiende att hata. Hatet finnes ej i mitt sinne. När jag begrafvit bröderna, följer jag dig.

Tårarne flödade utför hennes bleka kinder. Hon lutade sig öfver brödernas redan stela kroppar, kysste kinderna och tryckte igen deras Brustna ögon.

Regnet upphörde. Molnen delade sig. Solen begynte lysa. Branden saktades. Det var ej mer att brinna i den olyckliga byn. Men nedanfö rasade striden omkring Idsteds by och långt utöfver hedarne der omkring.

När det led öfver middagstiden, hördes dock kanonerna längre bort.

— Nu är segern vunnen, nu rycka de våra mot Slesvig — sade de sårade danske soldaterna med strålande ögon.

Fram på eftermiddagen kommo några lätt

sårade från slagfältet. De berättade, att segern var vunnen, att armén väl nu som bäst höll sitt intåg i Slesvig, men att Sleppegrell, Lessö och många andra af arméns förnämste officerare voro döde. De sårade danskarnes ögon lågade af stolthet och tillfredsställelse, de visste, att de ej blödt förgäfves. Men Helwig grät vid sin fästmans bröst. — Jag har — snyftade hon — mistat far och bröder genom kriget, min fästman är sårad. Jag hatar kriget, det hemska, förödande kriget med dess blod, dess eld och brand, och så tror jag, att hvarje qvinna gör!

21.

Under sista fältmanövern.

Stafverås natten till 18 sept. 1886.

Vädret är strålande vackert, telegraferade svenska telegrambyråns ombud den morgon manövrerna togo sin början. Detta var i måndags, i dag ha vi haft torsdag. Och lika strålande vackert är det än, ren klar luft, solsken och värme, juli flyttad till midten af september.

Kring Moholms station och ståtliga egendom tumlade sedan arla morgonstund ryttarskaror muntert om, infanterilinjier lågo mot hvarandra. Gevärssalfvorna togo sig rätt högtidliga ut. Skogen mellan stationen och gårdarne Rud var full af militärer. Från Rud och Mockeltorp dånade Svea artilleriregementes kanoner milsvidt öfver nejden, och A-kåren svarade lika kraftigt från höjderna söder om Tidan.

Trakten mellan, om jag så får uttrycka mig, de fiendtliga batterierna var en vid, tätt bebyggd

slätt, omgifven af skogsdungar och vattnad af Tida-ån, hvars vackra, leende dal helt hastigt blifvit en krigsteater. Nere vid bron vid Hunnekulla rasade infanteristriden oafbrutet, och dit stälde alla de talrika åskådarne sin färd; bland dem var äfven en af ortens godsegare, en min gamle vän. Han färdades helt beqvämt i droska vägen fram. Han vinkade mig an, höll ett ögonblick in sina frustande fålar, hastigt tog jag plats vid hans sida, och så åkte jag ut i stridens tummel alldeles som gamle Harald Hildetand.

Der nere vid Hunnekulla var ett lif och ett väsen, som är nästan omöjligt att beskrifva. Gevärsskotten smattrade likt trumhvirflar mellan östgötar å ena sidan och vestgöta-dalingar å den andra. Båda parterna hade förskansat sig, och ingen ville ge vika.

Åskådarne tyckte saken vara riktigt intressant. De nöso i krutröken och pratade om, huru lifvadt det var att en gång ordentligt få se, huru det går till i krig. Små näpna fröknar, som i hvardagslag knappast våga se på en jagtbössa, stodo här midt bland de skjutande soldaterna, omhvärfda af gevärseld och krutrök, utan att känna den minsta fruktan. Under manövern såg jag mången elegant skönhet stå tätt intill kanonerna, ofantligt intresserad af att åse, huru de laddades och fyrades af.

Vestgöta-dalingarne ville partout inte ge vika. De till och med gjorde min af att vilja göra en

visit öfver hos de på andra sidan liggande östgötarne, men då dammade röken af ett par kanoner dem rakt i ansigtet.

När dylika storpratare voro med i leken, var det ej rådligt att stanna. Den kämpande bataljonen drog sig något bortom alla de många byggnaderna vid bron och intog ny stridsställning.

Vid 2-tiden begynte östgötabrigaden att gå öfver bron och kom genast ånyo i brinnande batalj med vestgöta-dalingarne. Men dessa måste dock omsider vika för öfvermagten, derunder envist försvarande hvarje gård, hägn eller skogs-dunge. Bort mot Bellefors rullade striden hän. Å vida slätten till höger dånade äfven striden. A-kåren hade gått öfver både vid Logerfors och å en af sappörerna slagen brygga. Man kämpade omkring Ekeskog och Mackeltorp, men A-kårens tur var nu att segra, och den nyss nedryckande B-kåren var i full reträtt, derunder skyddad af sitt förträffliga artilleri.

Under reträtten höll jag mig midt emellan de stridande, och Gud vet, huru många dussin kulor som skulle genomborrat min kropp, om allt detta varit allvar. På en höjd inne uti Bellefors by slog jag mig ned och begynte skildra allt det märkliga jag upplefde.

Knappast hade jag dock hunnit begynna, innan jag hade östgötarne på ömse sidor. De fyrade på med stor raskhet, och krutröken slog

öfver papperet. Den närmaste knekten hade sin gevärsmynning ej mer än ett kvarter från mitt ansigte, och jag bad honom vara af den stora artigheten att ej skjuta mig midt i synen.

Detta lilla meddelande gjorde, att den hederwärde östgöten och jag i en hast blefvo de allra bästa vänner. Vi pratade med hvarann oafbrutet, medan han laddade geväret och jag nedskref en och annan rad. Jag får till och med veta, att han har det godt och bra der hemma på torpet i den feta bygden, har 2 kor, 1 stut, 1 kalv och till och med en liten häst, men till den får han allt köpa litet foder om vårarne. Kamraterna hans, som ligga i en lång linie till höger, nicka åt tidningsskrifvaren och se mycket gemytliga ut. Löjtnanten, som står bakom med sabeln i ena handen och kikaren i den andra, småler äfven helt godt åt mig, medan han kommenderar sitt idkeliga »lägg an! — gee fyrr!»

Men länge får jag ej njuta af de gode östgötarnes sällskap. Vestgöta-dalingarne draga sig allt mer tillbaka, och östgötarne måste naturligtvis följa efter. Jag gjorde dem sällskap och bevitnade deras attack mot skogen norr om Rud och in bland gårdarne vid Stafverås.

Dessa lågo så fridfulla och täcka å den bördiga Vadsboslättan. Å en af dem, som mig tycktes riktigt inbjudande, gick jag in och bad att få en kammare för mig sjelf en stund. Och

det fick jag äfven mycket gerna, en liten fin och mycket vacker kammare till, med vackra möbler och kakelugn af porslin. Ej en fluga fanns i rummet, något märkligt den här tiden, men så voro ock dubbla fönster för lufterna, och flugorna måtte ej kunnat praktisera sig in på hela sommaren.

Det begynte nu bli tyst rundt om. Här skall bli skönt att hvila en stund, tänkte jag, och så slog jag mig ned på en soffa för att få mig en liten lur; middag hade jag fått midt i kanon- och handgevärsbraket i bataljen vid Hunnekulla af en välvillig och hjertlig borgmästare i en af norra Vestergötlands allra förnämsta städer, och nu skulle det nog smaka bra att efter dagens mödor och besvär få sig en liten slumrare; men knappast hade jag insomnat, förr än fönsterna begynte skallra, och som det var dubbelfönster, så blef det alldeles olidligt. Ett batteri hade bröstat af i närheten och talade nu med sin mäktiga stämma öfver slätten och skogarne.

Men snart blef det åter tyst omkring de vackra gårdarne. Skymningen begynte sänka sitt dunkel öfver nejden. Tid var att bege sig af till det ståtliga Fimmerstad, det kongl. högquarteret, för att få detaljer öfver dagens händelser, hvilka beredvilligt der lemnades af chefen för expeditionen, generalstabsofficeraren och, om han får lefva och ha helsan, med all säker-

het blifvande generalen Tingsten. Och efter en vandring tvärs öfver de jemna och torra åkerfälten, öfver hvilka de elektriska glödlamporna från högqvarteret utsände sitt hvita, så underliga sken, satt jag vid 8-tiden å den unge expeditionschefens rum och åhörde, tillika med öfriga pressens representanter, en löjtnant, en friherre, Dagens Nyheters student och en ung sportsman, det intressanta föredraget, allt under det vi smuttade på högqvarterets goda punsch och rökte dess cigarrer.

Sedan jag från det af prinsar, generaler och in- och utländske officerare uppfyllda magnifika corps de logiet i hastiga drag telegraferat dagens märkligheter och utkommit å den folkuppfyllda gården, var mitt första göra att söka reda på min kamrat, studenten. Men han hade spårlöst försvunnit bland hopar af damer, soldater och allmoge, som beundrade den nu med alla skäl lysande kongl. ståten å detta magnifika högqvarter. Jag vandrade således ensam »afsted» mot Stafverås. Min väg gick längs A-kårens förpostkedja. Öfverallt spordes jag an, och minst 10 gånger måste jag göra reda för min person, innan jag efter hvarjehanda äfventyr kom till gården Hujatorp. En bohusländig ropade: halt! — werda! och en officer såg mig i ansigtet och begynte sin examen.

Men hastigt blef den afslutad med frågan: känner du ej igen mig, gamle vän?

Jo, nog kände jag igen en vän från forna tider, men namnet?

Officern hjälpte mig.

— Har du alldeles glömt bort gamle kamraten löjtnant H—n?

— Åh, herre min Gud, är det du — skulle vi så här träffas vid förposterna?

Löjtnanten förde mig till en å gården stående kompanikista och bjöd mig hvad den förmodade, bröd, smör, ost och konserver.

Men ej skulle jag äta upp hans och kamraternas mat, jag visste mig få qvällsvard i mitt kvarter. Jag sade honom detta, och se'n satte vi oss å kisthörnen och talade om forna tiders minnen, från bekymmerfria dagar vid en af rikets allra äldsta lärdomsskolor.

Men en perla måste jag dock ha ur fälttumlaren och se'n farväl och ut öfver gårderna igen.

Jag ville nu ta en genväg rakt genom förpostkedjan. Hastigt var jag omringad af tre groflemmade soldater.

Halt! werda! och hvarthän? genljöd i natten. Jag förklarade mig och lemnade som bevis visitkort och telegramfullmagter. Soldaterna stodo och stafvade i månskenet.

Men här hjälpte hvarken tal eller fullmagter, marsch till mottagningsvakten. Jag hade fallit i mina vänner östgötarnes händer.

Å mottagningsposten stodo tvenne soldater å vakt, en ung sergeant låg och sof.

Han var väl knappast 20 år, den unge underofficeren. Han sof så godt efter dagens mödor, som om han legat hemma i sin moders tjäll. Månen kastade sitt sken öfver det blida, skägglösa anletet, läpparne logo, kanske drömde han just nu om någon ung älsklig skönhet nere vid Stångåns gröna stränder.

Men det är ju rent af synd att väcka honom, sade jag till de mig åtföljande soldaterna.

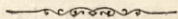
— Detta hör till tjensten det — sade en af dem, när han böjde sig ned och ryckte helt varligt sergeanten i kappkragen.

— Hvad är det? — svarade denne och satte sig upp.

— Sergeant — svarade soldaten — vi ha med oss en karl, han har muntascher, uppcerskappa och uppcersväska, han kan vara en spion.

Jag visade sergeanten visitkort och fullmagter. Sergeanten steg upp, räckte »spionen» hjertligt handen och bad honom fortsätta sin väg, något som han ej heller försummade, på färden medtagande sin stora aktning för 2:dra lifgrenadierregementet.

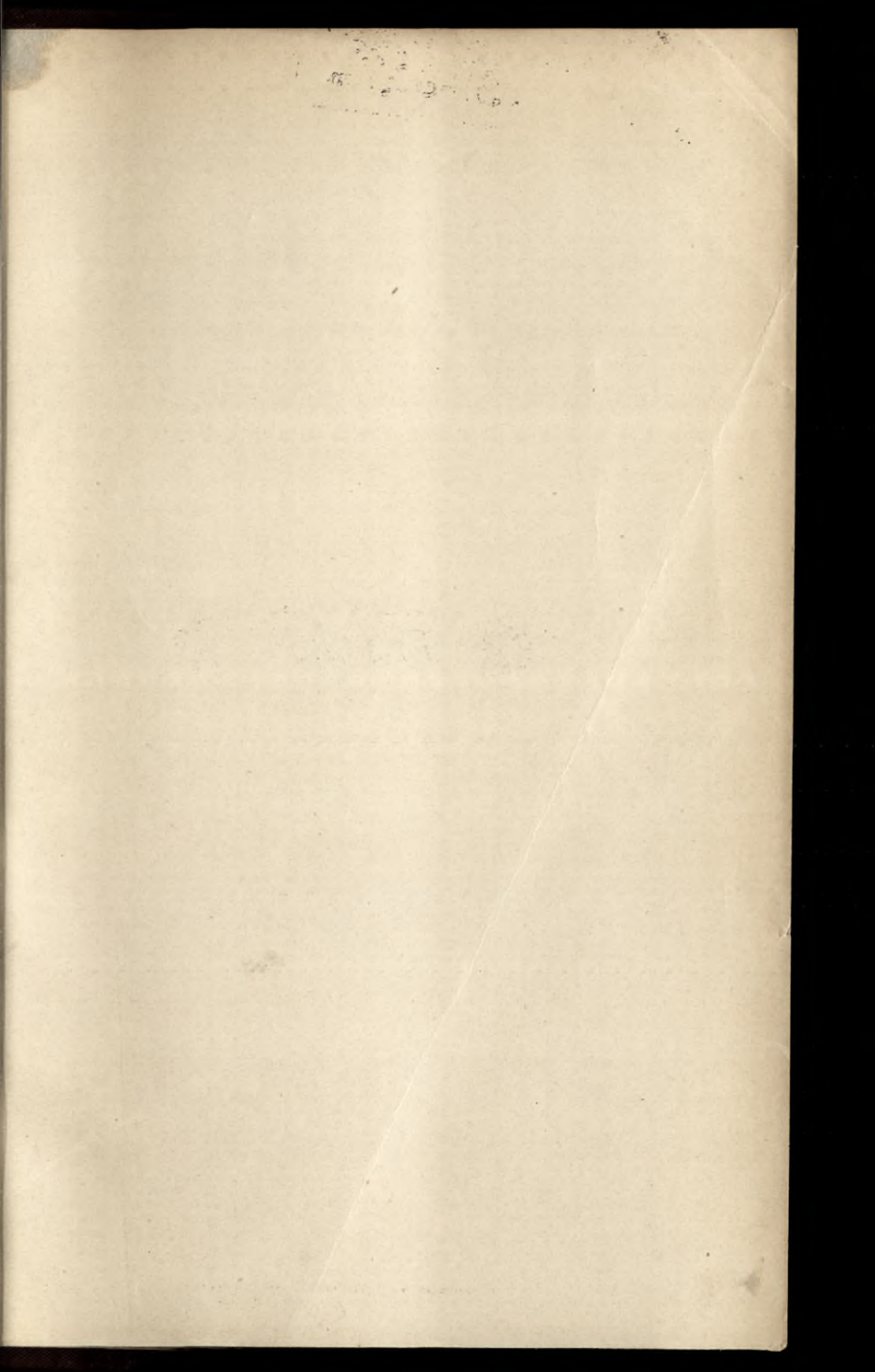
Följande dagen stod »slaget» vid Fägered, och dermed slutades dessa fredliga, för armén lärorika och intressanta bataljer.

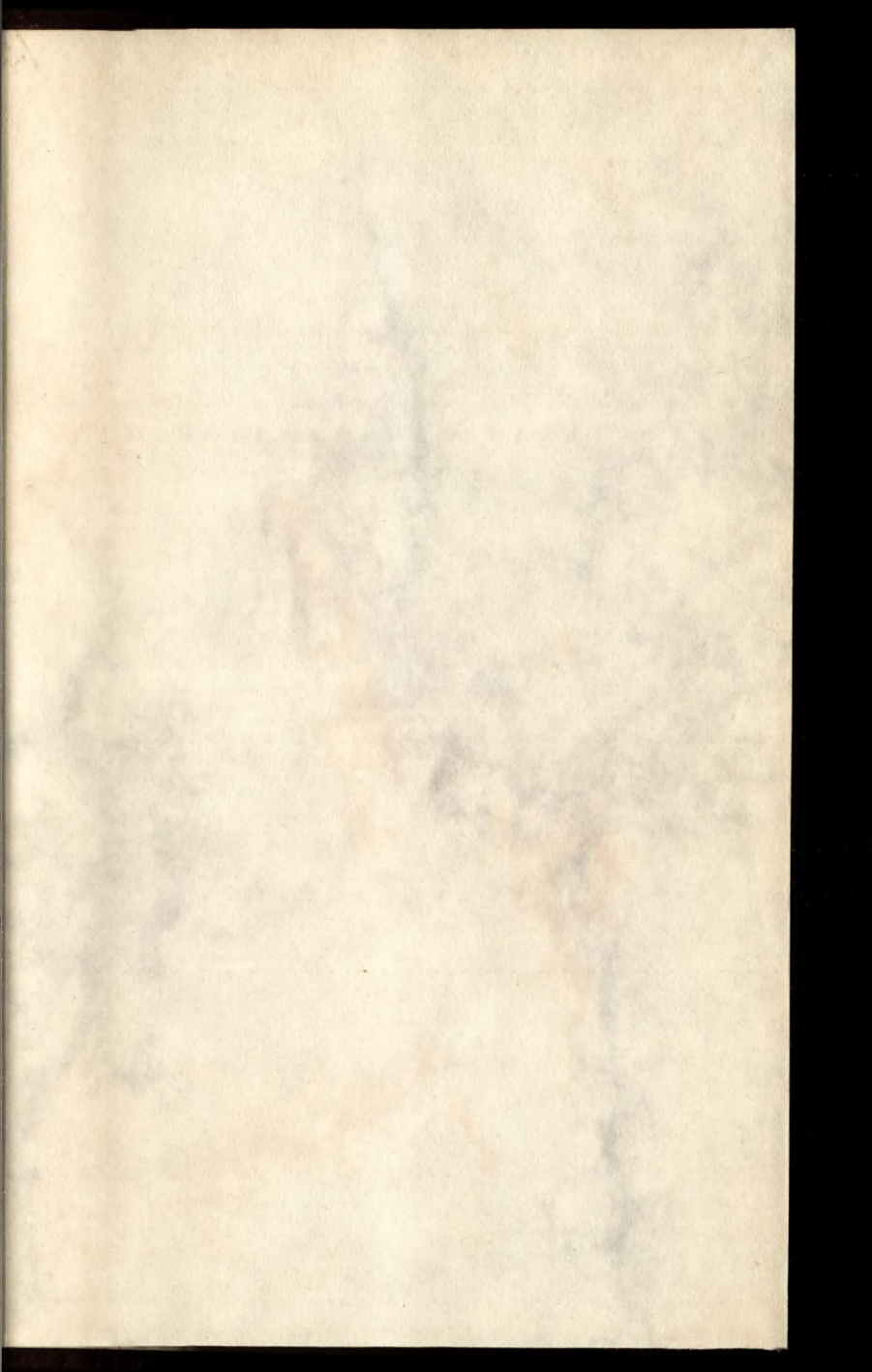
INNEHÅLL.

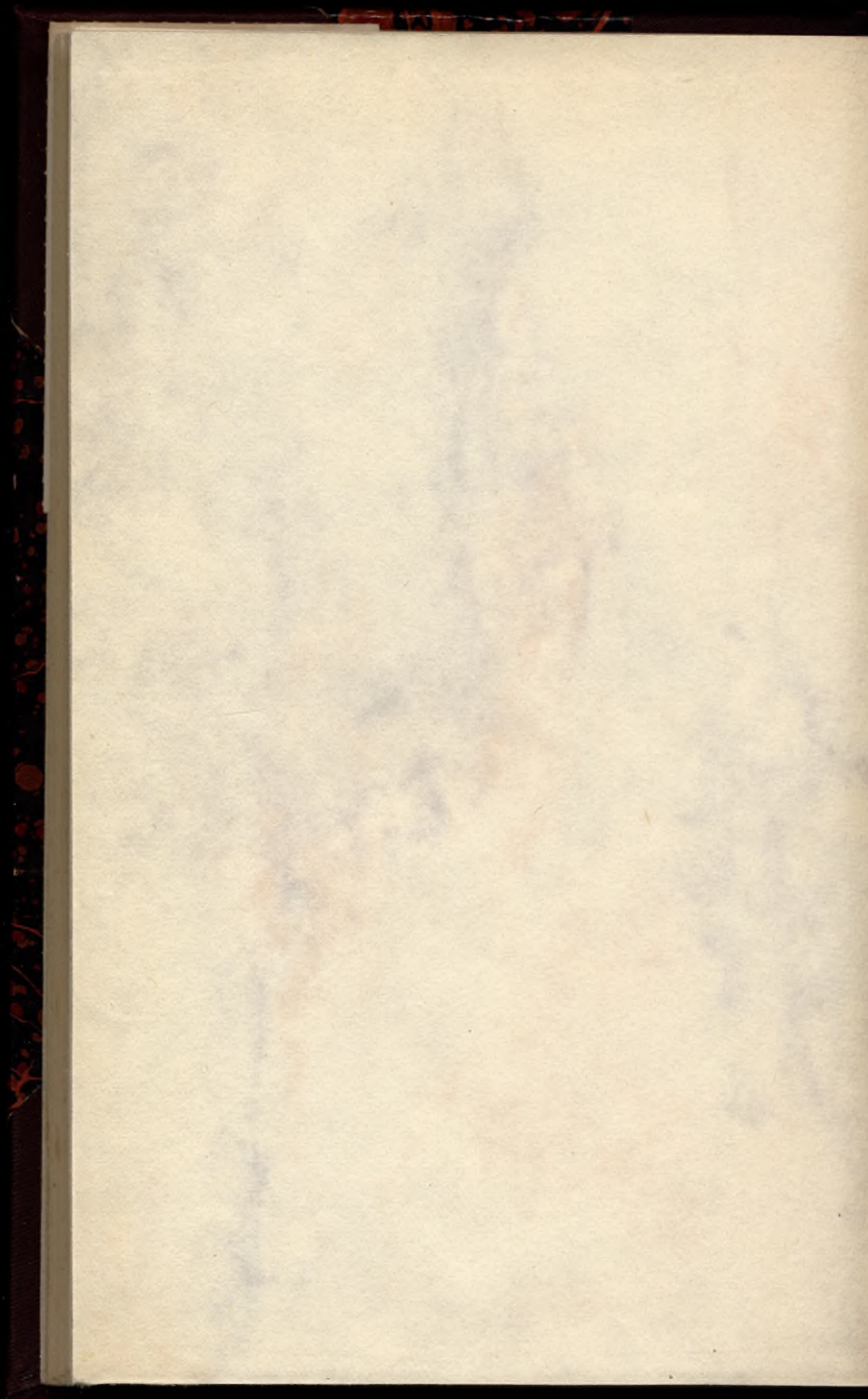
	Sid.
1. Öfversten och sergeanten	1
3. Sparres benbräckare	11
2. Huru biskop Olof Wallqvist vid visitation i Hof- mantorp blef tagen för djefvulen	19
4. Korporal Fermis och rekryten Malmbergs hemfärd från Axevalla hed	26
5. Striden vid Dybböl den 18 April 1864	36
6. Vid Fårösund våren 1885	48
7. Kongl. hofpredikanten och ekönomidirektören	64
8. Huru herr kongl. hofpredikanten blef anklagad för häststöld och inbrott å Möcklamo	73
9. Ett sporröl i Vestergötland	83
10. Jagterna i Södermanland och vid Hunneberg under prinsens af Wales besök	96
11. Karl XV:s sista besök å Sanna hed	126
12. I Skåne	133
13. Bref från Köpenhamn	146
14. Kommender-sergeant Kugleman	158
15. En militärbal	167
16. I Snapphanebygden	175
17. Kristina Nilssons födelsehem	191
18. Från bränvinstingen	195
19. Slaget vid Slesvig den 23 April 1848	211
20. Ved Ober Stolk	225
21. Under sista fältmanövern	239

Stacks 97
166 48

1.5
Pris 2:50

6000207181

Göteborgs universitetsbibliotek

180

JOHN JOHNSON
BOXBINDARE
GÖTEBORG

